

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suaui Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Vigesimo primus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11718

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Omes Lunensis in Conuentum ingressus, mutua-
que illius & Gallorum contestationes de loco.
Vicecomes ad Ferrariensem Cardinalem missus
ad comparandam studiosam eius operam cum
Lotharingo, & eius effecta. Contentio ac disce-
ptatio de Iure suffragij Procuratorum in Conci-
lio, & initum temperamentum: Difficultates superata de gradu
Melitensis Oratoris. Calicis vsus à Bauaro postulatus: Ormanet-
tus ad eum missus euentu prospero. Fumanus additus Massarello,
qui Concilio à Secretis esset. Biragi aduentus Tridentum. Litteræ
Gallici Regis ab eo ad Synodum delata, & cuius sententiæ. Diu-
turnæ de responso difficultates. Translatio Synodi in aliquam Ger-
mania urbem à Gallis postulata, sed à Rege Hispania & à Cæ-
sare repudiata. Variæ Patrum sententiæ de corruptelis, variaque
consilia proposita ad componendos Canones de Summi Pontificis &
Episcoporum auctoritate. Arcana agitata à Ferrerio cum Pontifice
per Gualterium, & hominem, qui sibi à Secretis erat, Romam
missum. Iussio Pontificis, urgentibus Hispanis, ut deleatur, aut
declaretur particula, proponentibus Legatis, Acerrima in eo re-
pugnantia Legatorum, ac præsertim Moroni, tandem à Pontifice
comprobata, & pacta cum Lunensi rei dilatio. Caesar Oeniponte
Vien-

Vien-

Viennam versus profectus, & quâ de causâ. Variæ litteræ Pontificis nomine scriptæ ad Præsides, indicantes plenam libertatem auctoritatemque ab eo concessam Synodo tum in dogmatibus, tum in correptione etiam Aula Romana, & Cardinalium. Accessus ad Concilium Episcoporum Theologorumque Belgarum, cum litteris Belgij Gubernatricis Ducis Parmensis. Declaratio aduersus Angliæ Reginam ab illis & ab Anglis postulata, comprobata à Pontifice, sed postea ex Cæsaris consilio improbata. Impensa à Patribus studia pro Toletano Archiepiscopo, in Hispania à sancta Inquisitione in carcerem coniecto; & Pontificis responsum. Causa Ioannis Grimani Aquileiensis Patriarchæ, à Pontifice commissa Synodo, Senatu Veneto enixè deprecante, & Iudices in ea destinati. Muli conuentus, multaque consilia de varijs corruptelarum capitibus, & quid tandem constitutum. Mandata Pontificis de loco & honoribus exhibendis Hispano Oratori in solemnibus templi functionibus: tumultus inde subortus, & periculum schismatis. Legatorum ac Patrum in ea resensus. Musottus idcirco Romam missus à Lotharingo. Consilium habitum à Pio non modò cum compluribus Purpuratis, sed etiam cum Oratore Varga, & celebre illius scriptum de dogmatum forma, à Legatis Romam missa. Pontificis desiderium, ut duæ questiones maximè contentiose omitterentur. Concors in eo sententia Cæsaris & Lotharingi, sed contraria Præsulum Hispanorum. Canones ac Decreta sancita, Præsulibus aduersantibus, in cœtu generali. Lunensis opera, quâ ad concordiam in Sessione reuocantur. Ea quietè die decimo quinto Iunii celebrata Res ibi statuta. Reiecta falsa quedam & friuola, in historia Suauis obiecta de ijs Decretis, ac de toto curriculo memoratorum euentuum.

CAPVT PRIMVM.

1563.

Lunensis in Conuentum ingressus : eius ac Ferrerij mutua denun-
tiationes. Oratio Lunensis nomine habita, & Synodi responsio.
Gallorum commotio ex fama cuiusdam mandati, à Pontifice ar-
cand traditi de loci prerogatiua; & Vera rei narratio. Viceco-
mes ad Ferrariensem Cardinalem missus. Varij libelli & opina-
menta de suffragio Procuratorum in Synodo; & exitus con-
trouersæ.

Ingens erat expectatio, quo pacto publicè in Conuentu Comes
Lunensis exciperetur. Etenim in huiusmodi functionibus, sicut
in grandioribus machinis, difficultates interdum incidunt in
eis ad opus deducendis, quæ nûmquam præconceptæ fuerant in
construendis. Ingressus ille est medius inter Oratores Cæsareos:
protulit epistolam regiam: tum ab Antonio Couarruua, Grana-
tensis Cancellariæ Auditore, huiusmodi contestationem recitari
iussit, stans ante Legatos eo toto tempore, tamen reliqui suis in
locis considerent, ne sedem antea acciperet quàm sibi ab omni
detrimento cautum esset eâ solemnî actione: Quamquam sibi, tam-
quam Oratori Philippi Regis Catholici, tot regnorum Domini,
primus deberetur gradus post Oratores Cæsareos; tamen cum ille
Conuentus, illud tempus, ille Christianæ Reipublicæ status huius-
modi essent, vt cursus Diuini negotij publicique beneficij nullâ
contentione præpediri deberet; cumque opus foret, vt ille præfer-
tim, qui communem causam promouebat, nullam malorum oc-
casionem præberet; à se locum accipi qui dabatur, quo donec op-
portunum esset vteretur: sed contestari, ex eo nihil inferri de-
trimenti Philippo Regi ac successoribus, adiectis reliquis Iurisperi-
torum cautionibus.

1 Lectâ Lunensis contestatione, hic seorsim ab alijs Oratori-
bus confedit, è regione Legatorum, ad sinistram Crucis ar-
gentæ, erectæ in medio theatri Conuentus, prope illius men-
sam qui à Secretis erat: & nullâ interiectâ morâ, Ferrerius
contrariam huiusce sententiæ contestationem habuit: Si lo-
cus illic obtentus à Gallicis Oratoribus prope Cæsareos, fuis-
set insolitus, & non semper ab ipsis possessus, præcipuè in Syn-
odo Constantiensî ac Lateranensî; aut si nouus ille locus, &
extra ordinem, quem clarissimus Comes Lunensis accipiebat, po-
tuisset

Pars III.

N n n

ad Preter Acta
Arcis Æliæ,
vbi fuscè ex-
tat, Diarîi &
littere Legat.
ad Borrom.
21. Maij, &
Lanfact ad
Oratorē Gal-
lum Venetijs
26. Maij
1563. Acta
Paleotti, &
multò fusiùs
in tabulis
scribarum
Cõcilij infra
producendis,
contentis in
libro Archi-
uij Vaticanî,
in scripto, Va-
ria ad Conci-
lium Tridenti-
num de
Basilica Va-
ticana.

aria
ly Trid.
III.

1563.

tuisset quidquam detrimenti vel ipsis vel alijs Oratoribus inferre, profectò sapientissimos illos Patres, qui vniuersalem Ecclesiam representabant, vsurpantes munus illud Iudicum, quod appellatur Nobile, quodque instantiam partium non præstolatur, Maiorum exemplo redacturos vnumquemque fuisse in antiquum ordinem, aut certè denuatiationem euangelicam exercituros. Sed cum tacerent Patres, & etiam Oratores Cæsarei, quibus ea causa non poterat non esse communis, ipsos Oratores, qui veterem possessionem suo Principi conseruabant, fidebantque fidei, amicitiae atque coniunctioni potentissimi Regis Philippi cum Carolo Rege, vxoris suæ fratre pupillo, à Patribus petere, ne quoduis dictum factumve eo die ita acciperetur, vt quidquam minueret aut violaret antiquissimas Regis Galliarum prerogatiuas.

b in allata
Lansaci epist.

c Episcopi
Salmanticens.

d In dicto
volumine
Bononiæ im-
presso.

Vbi dicendi finem fecit Ferrerius, illi successit locuples oratio Petri Fontidonij, qui Salmanticensis Episcopi Theologus illi aderat. In ea simul cum amplissimis Philippi Regis oblati, egregiè commemorauit eius promerita erga Religionem Catholicam, præsertim verò victoriam postremum ex Condæo reportatam. Adeò vt Galli iactantiam & aculeum notarint ^b, & Lansacus ad sui Regis Oratorem Venetijs degentem scripserit, similem quoque sensum inesse Cæsarianis, & à Lunensi publicè rem excusari. Ex aduerso non solum reperio in Actis, ab locutoris ^c hero descriptis, à cordatis viris eam accusationem haud rationi dissentaneam existimatam, quin potius amplè commendatam: sed in Actis Paleotti honorificam illius comprobationem comperio, absque reprehensionis mixtura. Oratio extat typis edita ^d: meum autem munus est narratoris, hoc est testis, non iudicis.

Absoluto Fontidonij sermone, Lunensis de more egressus est tantisper dum de responso deliberaretur; quod ad omnem vberimam gratiarum actionem, significationemque reuerentiae erga tantum ac tam religiosum Regem conformatum est à Hieronymo Ragazzono Veneto, Episcopo Famagustano. Eo responso à Patribus comprobato, redijt accitus Comes, eique redditum illud est. Dein illicò is discessit, ad declinandum pro dextra aut sinistra certamen, cum reliquis Oratoribus post Legatos egressuris.

e Litteræ
Gualterij ad
Borrom. 21.
Maij 1563.

Tranquillus tamen euentus ministris Pontificijs haud satis fuit ad obtinendam hac in re quietem cum Gallis. Subaudierant hi, pridie aut biduo ante habitum conuentum peruenisse ad Legatos mandatum Pontificis ^e, arcanis notis scriptum, quod Hispanis faueret; nimirum, vt Lunensis sederet infra primum Oratorem Ec-

clesiasticum Ferdinandi f. Idcirco ultra modum commoti sunt: & pridie quàm haberetur functio, Lanfacus Reginam ea de re monuit per peculiarem tabellarium; quamquam postea ipse admonitus, quod ex adagio ad clamorem cucurrisset, respondit, se de re scripsisse formulis admodum cautis. At verò in querimonijs haud mutatam opinionem præferebat, & vocibus modestis quidem, sed ponderosis utebatur. Commendabat Oratorem Hispanum; primò quòd is Regis mandata ipsi ostenderat, in quibus à Philippo utebatur illi cedere, sed simul etiam frangere amicitiam cum Gal- lis. Secundò, quòd non excepisset indebitam prærogatiuam sibi Româ missam, eâ gratiâ, vt per disunctionem vis Oratorum dif- fracta nequaquam formidaretur. Nec minùs collaudabat Legatos, quòd in opus non deduxissent mandatum, quod, aiebat ille, cum arcanis characteribus missum erat, hinc planè tamquam rationi dissentaneum, lucisq̃ timidum cognosci posse. Sed neque factum probabatur, nec verisimile erat, à Legatis neglecta fuisse mandata Pontificis ad ipsos perlata, vt Rex ille honoraretur, cui duo ex ipsis, auctoritate præcellentes, ob natales subiecti erant. Præterquam quòd contradictionem sonabat ipsa narratio, quòd Lunensis honorem à Legatis oblatum recusasset, & Legati man- data Lunensi fauentia exequi nolissent. Quapropter Gualterius studuit ab ea opinione Lanfacum abducere, à qua illius collega Fereus se alienum ostendit, dicens, Legatorum factum palam fecisse quòdnam Pontificis mandatum esset.

6 Non tamen suspicio umbra fictitia erat, sed à vero corpore profe- cta. Equidem exponam id, quod ipse oculis iustitiae in volumini- bus litterarum Aulae Romanae. Scripserant ad Borromæum Præsi- des adulterinis notis tum ipsorum desperationem in eo dissidio componendo, tum necessitatem suscipiendi celeriter consilij, tum etiam grauissima vtriusque discrimina, rogantes Pontificem, vt di- serto suo iussu, nihil ab ipsorum arbitrio pendens relinqueretur. Pontifex cum animaduerneret, negotia Religionis in Gallia dete- riùs indies se habere, cumq̃ sibi videretur vnicum Ecclesiae co- lumen tunc esse Philippi Regis pietas ac potentia, censuit malo- rum summum futurum, si Regis animum abalienari sineret. Idcir- cò statuit illi moderatè aliquid gratificari: & quò maiorem aucto- ritatem obtinerent mandata, Legatisq̃ plus animi ad rem perficiendam adderet, ipse Pontifex ad eos scripsit octauo Maij in hanc sententiam, & ferè in hæc verba: A Rege Catholico super eo ne- gotio vehementer se premi, cum illi mirum videretur, ab Oratore suo

1563.
f Narratur in
epistola iam
dicta die 24.
Jadrensis Ar-
chiepiscopi.

riae
ly Trid.
III.

1563.

fuo locum aliquem in Sessionibus & in Conuentibus non obtineri. Rationi consentaneum à se putari, vt ratio de tanto Principe haberetur, aliquo inuento temperamento cui acquiesceret, nullo tamen illato detrimento causæ partium neque quod ad ius, neque quod ad possessionem spectabat. Honestum sibi & congruentem videri locum illum tertium, quem Legati cererent in exemplo ad eos misso; nec à se animaduerti, meritò alios de eo conquiri posse. Hanc suam esse mentem, ad quam exequendam ijs vterentur moderatis rationibus, quas idoneas putarent ad opus quoad fieri posset quietè conficiendum: sed quocumque euentu sinerent contestari quemlibet, & quod ipsi collibuisse peragere, dummodo ea iussio opere completeretur, nec rem ob vllam conditionem praterirent. Huic epistolæ Pontificiæ adnectebatur altera, arcanis notis à Borromæo exarata, quæ significabat, cupere Pontificem, vt mandatum illud occultaretur, donec adesset tempus illius exequendi, tunc verò id improuisò fieret: confirmabatque, si Galli non acquiescerent, vellent contestari, aut etiam discedere, ea omnia potius permittenda, quàm iniunctum opus omitteretur.

Præter has litteras, cunctis Legatis communes, peculiaris quædam à Borromæo auunculi iussu ad Moronum scripta est, quæ arctissimæ illius fidei commisit, ab Auila & Varga traditam fuisse Pontifici scedulam, subscriptam & obliugatam ab eorum vtroque, vbi Regis nomine pollicebantur, Regem arma semper sumpturum, obiecturumque vires, ditiones, seipsum, ad propugnandam augendamque Pontificis, sanctæ Sedis, & Catholicæ Fidei auctoritatem. Id verò ipsi significari, quò intelligeret, non absque præuolida ratione adductum Pontificem ad ea imperanda. Hæ litteræ per expeditum tabellarium missæ peruenerant ad Legatos die

g Constat ex
vna Legat.
ad Borrom.
11. Maij
1563.

12. Maij^s. Sed quoniam ea quæ Borromæus significabat, arcanis notis claudabantur, quarum clauem solus Moronus obtinebat, illinc absens diutiùs quàm Romæ creditum fuerat, id temporis mandata plenè non patuerunt. Cùm igitur ille die decimo septimo regressus esset, & obscura clarescerent, cuncti simul consili sunt Gallos emollire^h, quò sine acerbitate, & sine sectionis periculis curatio adhiberetur; & quæ inuis per summum laborem, pro industria cessit euentus Verum Lunensis, aut quò innotesceret amul-
lis, nihil ab illis se dono libero accipere, aut quò intelligerent ijdem, quantam Gallicæ coronæ rationem ipsius Rex & ipse pariter haberent, ea illis expressit, quæ paulò antè indicauimus, aut variante rerum veritate, aut variatis rebus ipsi
à nat-

h Ex vna Legat.
ad Borrom.
20. Maij
1563.

à narratione Gallorum : simul etiam ostendit , illa Pontificis mandata ab ipso sponte profecta ; quod Gallorum animos in Pium vehementer commouit , eisque suspicionem iniecit , illum moliri discordiam inter Oratores , & dissolutionem Concilij. Quocirca ipse postea se valde offensum à Lunensi putauit , sicuti exponetur.

1563.

Quo tempore postremum hoc agebatur , non aderat illic Vicecomes , eiusque absentiae hæc fuit causa ¹. Composita cum hugonotis pace in Gallia , profectoque inde Estensi Legato , utpote non amplius ibi necessario , eum inuisere apud se statuerat Lotharingus , siue in itinere , siue Ferrariae , ob arctam comunctionem inter vtriusque familiam. Et quamquam in Gallia ex dissidio sententiarum aliquid inter eos rubiginis contractum fuerat ; tamen rebus mutatis , & admodum pollente Estensis auctoritate tum illic , tum in Italia , suae ditionis , suarumque dotium causa , credebatur ipsi plurimum à Lotharingo tributum iri , ut fieri consuevit consanguineis ætate ac potentia præstantibus. Quare Pontifex , qui communis tranquillitatis gratia peroptabat Lotharingi animum sibi conciliare , ac propterea non desistebat Legatos monere ^k , ut alacritatem in illo pro virili curarent , iisdem iniunxit , ut Præsulem mitterent , qui per honoris speciem Ferrariensem per viam præoccuparet , eumque perdoceret quidquid in Synodo interuenerat , atque ita opportunis armis instructum rogaret , ut illis vteretur ad mentem ac voluntatem amici peruincendam. Ad id Vicecomes à Borromæo Legatis nominatus , sed , pro eo ac Pontifex agere consueuerat cum præcipuis ac longinquis ministris , per modum proponentis , non imperantis : ipsi verò libenter illum elegerunt ; qui die septimo Maij in viam se dedit , accepta rerum gestarum plenâ narratione , cuius auctor fuerat Paleottus.

i Litteræ Legatorum ad Borromæum 6 Maij 1563
aj Vicecomit. ad eundem 6. & 11. Maij, & Acta Paleot.

k Vna Legat. ad Borrom. 21. Maij 1563.

Sed Paleotto alius labor mox superuenit , hoc est , quæstio de suffragio Procuratorum in Synodo. Pragensis Archiepiscopus apud Legatos postulata ¹ confirmarat nomine Cæsaris. Et quamuis Delfinus Nuntius scriberet , Ferdinandum postmodum ab ea petitione destitisse , & à Seldio illius Vicecancellario eam rationi dissentaneam censeri , aiente , per id formam Concilij mutatum iri , compertum tamen erat , compluribus aliam mentem esse. Quamobrem Legati exquisitissimum examen suis Canonum Peritis mandarunt : & præter eundem Paleottum , super his eruditos commentarios scripserunt , Romam ^m missos , Scipio Lancellotus , Senatus purpurati Aduocatus , & Michaël Thomasius Maioricensis , qui do-

i Litteræ Legatorum ad Borromæum 24 Maij 1563. & Acta Paleotii.

m 24. Maij.

riae
ly Trid.
III.

1563.

etrinæ illius titulo detinebatur à Pontifice in Synodo. Quæstio in quatuor articulos fuit distributa.

An Procuratoribus ex iure deberetur in Synodo Iudicum suffragium.

Vbi non deberetur, an Consiliatorum.

Num saltem locus in generalibus Conuentibus.

Posito quòd ius suffragij nomine Principalis denegaretur alijs Procuratoribus, an idem locum haberet in ijs qui Procuratores simul erant & Episcopi; an potius ius ad duplex suffragium obtinerent, alterum ex persona propria, alterum ex persona quam referebant.

De tribus prioribus articulis conuenerunt ex iure communi pro parte negante, considerantes, ibi non agi de quodam contractu conficiendo, cui quilibet, cuius intersit, subrogare potest sui vice procuratorem pro suo arbitratu, cum ad ipsum spectet libera suarum rerum administratio; sed de definitionibus decretisque habendis publico Ecclesiæ nomine, ad quæ peragenda opus est aut gradus, cui Deus promisit in Synodis Oecumenicis Spiritum sanctum assistentem, aut industria personæ, tamquam idoneæ comprobata cum ad gradum assumpta fuit; quæ dos communicari non potest Procuratori, idque usurpatum videri in cunctis Senatibus, cunctisque Magistratibus. Verumtamen cum consuetudo variaret, & in quarta dubitatione militarent rationes vtrimque, argumentum ita plenum visum non est, vt à Legatis per se solis sententia esset ferenda. Quapropter tria consilia proposita.

Primum, Vt producerentur iussiones Pauli III. & viuentis Pontificis, per quæ Procuratoribus ea omnia interdicerentur. Sed hoc ipsum, ex ijs quæ alibi expensa narrauimus, existimatum est obnoxium tumultus periculo, & quod excitare posset in linguis Transalpinorum illud tam propitium, adeoque tam acceptum vocabulum, libertatis, quæ læsa videretur, vbi Pontifex eos excluderet à Concilio, quos ipsum ius non exludebat.

Alterum, Vt id ipsius Synodi iudicio committeretur: à qua proculdubio petitioni fuisset data repulsa, cum maxime odiosum esset Episcopis, qui laborem huiusmodi itineris, & huiusmodi domicilij deuorant, sibi æquiparari in vlla auctoritatis parte eos, qui domus suæ commodis sese fouentes, suum illic ministrum procedere conductum detinebant. Verumtamen in hoc iudicio propter varietatem nationum, vtilitatum, affectionum, & clientelarum erga Principes, formidatum est, ne sententiarum disfidium, &

& contentionum argumenta excirentur. At verò tela, quæ præ manibus erat, acu magis, quàm refarciretur, indigebat, quam nouis forficibus, quibus dissecaretur. 1563.

14 Quare tertio loco sedatius ac tutius visum est concordie temperamentum, selecto consilio, quod iam diximus propositum à Legatis fuisse Pontifici; vt nimirum ostenderetur Oratoribus, in ipsorum gratiam admissum iri ad audiendum, non ad loquendum in conuentibus Procuratores, & aliquot Theologos præcipuos ex ipsorum natione, pro eorundem delectu. Id cunctis Theologis neutiquam concedi, cum haud deceret, à tam ingenti variaque ceterua cerni & audiri ea, quæ in huiusmodi Senatu contingerent. Iam verò cum intelligerent Oratores, neque quidquam ultra fieri posse; neque conuenire, neque gratum esse Episcopis qui aderant ex ipsorum nationibus, tandem acquieuerunt: idque exercitum est & cum Hispanis & cum Gallis. Magna supererat difficultas de Germanis Præsulibus, præsertim Principibus, cuius conditionis cum ibi tunc nemo per seipsum adesset, & perpauca etiam minoris gradus, non poterat inter Episcopos illius nationis odiosa reddi absentium exequatio cum præsentibus: & peculiaris necessitas in memoratis Præsulibus, custodiendi ipsorum oppida, coniuncta cum propria ipsorum amplitudine, videbatur eximere hoc priuilegium à nota peculiaris in eam partem studij, eosque quibus concedebatur, ab inuidia liberare. Eapropter propendebant Legati ad indulgendum Iudicium suffragium Germanorum Procuratoribus, cum hoc peteretur à Cæsare, & conducibile censeretur, quò facilius postea Concilij sanctiones exciperent, quando aliqua ex parte se illarum auctores agnoscerent. Pontifex tamen cum animaduerteter, in quadam capitum classe, in qua per varios ac modicos gradus à summo ad infimum procedatur, semper necesse esse, inter eos quibus priuilegium denegatur, nonnullos esse dignitate proximos alicui minimo ex affectis priuilegio, adeoque argumentum querelarum inde suppetere; tutius & tranquillius existimauit, Iudicis suffragium singulis negare, significans, vt summum se flexum iri ad suffragium consiliarij concedendum. Rescripserunt Præsides, impertiendum saltem Iudicis suffragium Procuratoribus Septemuirum Ecclesiasticorum, & Archiepiscopi Salisburgensis, ob euidentem cum alijs inæqualitatem; se autem certos esse, id Hispanos Præsules æqui bonique facturos. Sed postea, tametsi Pontifex responderet, in eo se minimè repugnare erga tres quatuorve ex præcellioribus, ijs videlicet quos iam nominauimus, dummodò reliqui

n Variæ litteræ Legatorum ad Borrom. 3. 7. 17. 19. & 28. Iunij 1563.

o Litteræ Borromæi ad Legatos 1. Iunij 1563.

riae
y Trid.
III

1563.
p. Litt. Borrom. ad Legatos 19. & 26. Iulij 1563.
q. Litt. Borrom. ad Legat. 6. Iulij 1563. & littera Legat. ad Borrom. 18. Iulij 1563.

reliqui cuiusvis nationis acquiescerent; dein verò hisce quatuor, quos nominatim signarat, Episcopum Herbipolensem addi permitteret, & pro quatuor prioribus^a diplomata mitteret ad Legatos; tamen ignotum mihi est, id unquam fuisse peractum. Quam inter subscriptiones in exitu Concilij appositae nemo legitur et Procuratoribus quinque Principum, quos modò recensuimus, reliqui Procuratores subscripserunt, omnia voce, *desinientes*, usurpata in subscriptionibus Episcoporum, & cuiusvis, qui ius desinientis suffragij obtinebat: quamvis fuerit ex Episcopis, qui subscribere etiam tamquam Procurator alterius Episcopi absentis, & praesertim Episcopus Quinque Ecclesiarum pro Archiepiscopo Seruoniensi, cunctisque Episcopis & Ecclesiasticis Hungariae; non vi sunt voce *desinientes*, quatenus subscripserunt tamquam Procuratores, & hoc pacto indicarunt, non exerceri à se duplex iudicium suffragium. Idem egere Procuratores quorundam Episcoporum simul ac Principum Germanorum, vt Georgius Hochenuartius, Procurator Episcopi Basileensis, Alfonso Salmeron, & Ioannes Polancus Societatis Iesu, Procuratores Othonis Cardinalis Truseij Episcopi Augustani, qui ambo Principes erant.

Ita palàm fit, duriora quaedam, quae initio videntur impacibilia, instar quorundam siluestrium pomorum, concocta & maturata, tempore ac tractatione paulatim miscere, & absque molestia deglutiri.

C A P V T I I

Agitata priùs à Vicecomite, ac postea à Lotharingo cum Ferrariensi Cardinali. Repugnantia ab Estensi comperta in Lotharingo, qui tamen re ipsa postea magis propitium Apostolicae Sedi se praebet. Difficultas de loco Oratoris Melitensis euieta. Postulatum Ducis Bauarici Synodo remissum, & Ormanettus ad illum missus à Legatis. Fumanus, Concilio vt esset à Secretis, additus. Laudas Gasparis de Fosso, & Ioannis Antonij Facchinetti.

^a Littera Vicecomitis ad Borrom. & ad Legat. ab 11. vsque ad vltim. Maij, & Legatorum ad Borrom. 21. Maij 1563.

Longe difficilior accidit concordia praesentium in sententia, quam exclusio absentium à suffragio, praecipue verò conciliatio cum Italis Lotharingi, qui potissimam cum Transmontanis auctoritatem obtinebat. Quare Vicecomes sollicitè solertia Taurinum vsque perrexit^a, quò facilius imprimeret sententiam opportunos Ferrariensi, antequam is à Lotharingo lingua potens

ad suam sententiam traheretur, adeoque redderetur ineptus ad ea quæ Pontifex Legatique cupiebant. Cùm postea eò peruenisset Estensis, à Vicecomite de rebus gestis edoctus est, promptumque animum ac spem præ se tulit ad obsecundandum in ea re Pontifici & causæ publicæ; æquum ac facile illud ratus, cùm accepit à Vicecomite, non peti à Lotharingo nisi quod ipse protulerat cùm primùm sententiam dixit, & Pontifici per Bertonum, qui sibi à secretis erat, postea significat; hoc est, vt omitteretur dogma de mansione, proposito in conuentu illius Decreti præmio sicuti à Mantuano digestum fuerat. Hac de re, ac de Canone super Episcoporum institutione, quæ duo argumenta inter se multum copulantur, mandata Vicecomes accepit, non autem (vt affirmat Suauius, qui suam historiam componit idolis quæ concipit, non rebus quas comperit) ad inducendum operâ Ferrariensis Lotharingum, vt translationem Concilij Bononiam promoueret.

2 Ferrariensem comitatus est Vicecomes Ostiam vsque prope Padum, vbi Lotharingum offendit: atque in primo cum eo colloquio non parum de concepta spe decidit. Siquidem Lotharingus & animum à Pontificijs alienum præ se tulit, & verba protulit ab ipsis discrepantia; animum quidem alienum ob perparcam communicationem, cuius, aiebat ille, postremò primus Legatorum adeò cum ipso auarus fuerat, vt reuersus Tridentum nihil voluerit ipsi concedere de habitis cum Cæsare rerum tractationibus; & tamen ipse Cæsar earum summam ad ipsum miserat, quæ ab eo communicata fuerat Estensi, & ab hoc Vicecomiti. Sed reuerà, quantum animaduerto, huiusmodi summa fuit prior ille commentarius, redditus à Ferdinando tamquam responsum ad capita à Morono proposita, non adiectis alijs, quæ postea subsequuta sunt, & à quibus negotij confectio pependit: multoque minus patefactus est tenor rerum, quæ solùm vocibus agitata sunt.

Discordem etiam sensum ostendit, quoniam affirmabat: Tametsi aliàs ipse auctor fuisset, ne dogma de mansione sanciretur, diuersæ postmodum opinioni se adhæsisse, quando res ita processerat, vt eam Cæsar vrgeret: præuideri à se absque dubio decisionem, de qua conuenirent cunctæ nationes Transmontanæ, & etiam plenum quasi flumen suffragiorum, excepto solùm angusto veluti riulo quorundam paucorum Italarum.

3 Vicecomes omisâ priori parte de Præfidum paritate in communicandis arcanis cum Lotharingo, cuius purgatio sui muneris non erat, de altera respondit Ferrariensi, Ex ipso commentario à

Pars III.

Ooo

Cæsa-

riae
y Trid.
III

1563. Cæsare ad Lotharingum misso liquere, non inesse Cæsari sensum huiusmodi super ea definitione. Etenim in octavo capite non solum dicebat, se optauisse ne vniquam in quæstionem fuisset adducta huiusmodi controuersia, sed postea solum postulabat, ne mansionis ius incertum penderet, quod Episcopis compertum esset, se ad eam seruandam adstringi, excepto aut legitimo impedimento, aut relaxatione Pontificis. Vnde duo palam fieri, alterum, acquiescere Cæsarem, vbi declararetur obligatio in genere; alterum, ab ipso non eiusmodi illam censeri, vt eius relaxandæ potestas Pontifici denegaretur. Verum non esse, in eam definitionem votationum omnium vltra montes concurrere, solum redigi desiderium illius ad Hispanos, ex quibus adhuc sex animus alienum ab ea gerebant: non illam Hibernos, non Polonos cupere, & quosdam Gallorum in eam oblocutos fuisse: de numero suffragiorum adeo non concordare ferè omnes, vt ex quinque partibus tres longè abessent, sicuti experimento comprobatum fuisset, nisi Præfides abhorruissent ab illo nouo rixarum incendio cum indignitate Concilij, adeoque rem protraxissent, cupidi concordia æque Christianæ ac honestæ componendæ. Totum hunc fragorem contendere, vt auctoritas relaxandæ mansionis Pontifici adimeretur: sed frustra; quandoquidem qui eam definitionem optabant, iidem volebant, vt declararetur, referuari interpretationem Pontifici, in quibusnam peculiaribus conditionibus obligatio persisteret; quod tandem Apostolicæ Sedi eandem ferè potestatem reipsa conseruabat.

Studuit Estensis apud se retinere quàm diutissimè potuit Lotharingum, vnaque Vicecomitem, Ferrariam vsque eos deducens; quò tum rationes, tum responsiones, à Vicecomite sibi subinde suppeditatæ, & à se Lotharingo prudenter adhibitæ, efficerent, vt hic si non conuictum se fateretur, certè se conuictum agnosceret, quod ad agendum magnoperè conducit. Tandem cum uterque ab eo digrederetur, die vigesimo Maij, dixit Estensis Vicecomiti, exemplar à se adumbratum fuisse ad Concilium celeriter feliciterque terminandum, sicuti Pontifici coràm exponeret, ad quem breuè erat iturus, quò legationis à se exercitæ rationem redderet.

Verumtamen Lotharingus interdum quidem iracundiam, numquam tamen odium præ se tulit in Pontificem, multoque minus in Pontificatum; ac proinde, instar amicorum irascentium, nihil noxium intendebat, sed satis ipsi erat, si persuaderet nocere se posse, & timorem incutere quasi vellet nocere. Huiusmodi in eo animus claro

claro argumento statim patuit. Cùm ipse Tridentum regressus, à 1563. Morono^b inuiferetur, non semel illi responsa reddidit acerbis ca-
uillis mixta, præ se gerens animum male affectum erga Pontificem,
eiusque potentiam: & eodem tempore, cùm primum peruenit
Biragus, cum eo colloquens, innumeras in Pontificem laudes pro-
tulit, ipsumque cohortatus est ad sustinendam Apostolicæ Sedis au-
thoritatem, ostendens, hoc ipsum à cunctis rationibus suaderi: Qui-
cumque verò perpetuum tenorem rerum ab eo gestarum obserua-
rit, ex quo ipse accessit ad Synodum, vsque eiusdem exitum, aperte
deprehendet in Lotharigo non quidem inconstantiam in eo quod
præcipuè intendebatur, quemadmodum nonnemo arguebat ex
variantibus eius commotionibus, & illicò euanescentibus; sed po-
tius constantem ac certam voluntatem, quæ se prius formidabilem,
dein beneficam ostentaret.

^b Litteræ
Gualterij
Borrom. vlti-
mo Masj
1563.

6 Is itaque cupiens sui metum excitare, quò æstimaretur ac roga-
retur, consuetà vsus erat arte apud Ferrariensem, quâ depingebat
quamdam intimam secum coniunctionem Germanorum Hispano-
rumque, & absolutam quamdam concordiam inter vtriusque Regis
Oratores in ea etiam honoris prærogatiua suos apud Principes, quæ
in his, quasi terrenis Numinibus existimatis, aureum discordiæ po-
mum esse solet. Sed nimis gratum accidisset Legatis, si pictura
veritatem expressisset, sicut è contrario angebantur. Etenim per
eosdem dies Lunensis ipsos vrgebat^c, vt ab eis acciperet quod Pon-
tifex statuisset de sua in templo sede, affirmans, nisi illic sibi ea
concederetur, deterius habitum iri & suam & Regis dignitatem,
quàm si non obtinuisset in Conuentu.

^c Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
3. Iunij 1563

7 Hisce rebus adhuc pendentibus, Legati in Transmontanorum,
ac præsertim Cæsarianorum gratiam, alterum addiderunt qui Syn-
odo à Secretis esset, tamquam secundum Massarello, cui ex cal-
culo laboranti necesse fuit id temporis sectionem perpeti. Fuit hic
Adamus Fumanus, Veronensis Canonicus, qui apud Nauagerum
illic degebat, exceptus communi comprobatione, & antehabito
Pontificis consensu.

8 Peruenerat ante hæc Româ aliud mandatum^d de alio loci liti-
gio inter Oratores, quod Legatis gratum non accidit, & curas
iniecit. Mandabatur, vt Melitensis Orator inter Oratores laicos
federet. Quare ipsi antea id Salisburgensi Archiepiscopo scripse-
runt, cuius Procurator obstiterat, dantes operam, vt ille acquie-
sceret: simul etiam animaduersâ commotione, quæ ex eo suborie-
batur inter Patriarchas, nullo pacto cessuros illi Oratori Ordinis

^d Litt. Legat.
ad Borrom.
28. Maij 17.
& 22. Iunij,
& 12. Iulij, &
1. Augusti
1563.

riae
y Trid.
III.

1563. regularis, declarandum Pontificio diplomate curarunt, ut etiam locus huiusmodi Melitensi concedebatur, iura tamen Patriarcharum illæsa persisterent: quod diurni temporis opus euasit, & Pontifex ad primum Legatorum responsum ^e, quo significabant, ab illo Oratore ob tales controuersias laboris plurimum, & parum emolumenti Concilio allatum iri, ipsorum commisit arbitrio, ut illum abire sinerent, sicut arbitrabantur. Verùm ijdem postea suum hoc consilium exequi noluerunt: cùm enim illius comprobatio delata est, iam causa desierat; & pro eo quod homines consueuerunt, haud ipsis placuit suos labores perdere ad id impensas, ut aduersantes sedarent.

^e Litteræ Borrom. ad Legat. 17. Iunij 1563.

^f Apparet ex Inter. Legat. ad Borrom. 20. 24. 28. & 31. Maij, & 4. & 14. Iunij in volumine epistolarum Borromæi ad Legatū Oeniponti, & ex Actis Paleotii.

Alterius generis sollicitudinem attulit ^f Orator Bauaricus, qui Româ Tridentum redierat. Hic linguæ suæ neruos omnes adhibuerat, quò à Pontifice vsùm Calicis in sui Principis regionibus obtineret, prænuntians, eos populos illius vsus extra modum cupidos, ubi non impetrarent, arrepturos ipsum cum periculo schismatis. Pontifex contrà (quippe quem ab eo dehortabantur inflammato studio tum Hispaniæ Rex, tum tot rationes, quibus cohibita fuerat Synodus, ne in hoc ipso Cæsari satisfaceret) quò appositam medicatamque repulsam daret, rem Synodo remisit, falso ratus, à Synodo, quæ antea rem eandem ipsi remisit, fuisse remissam solam Ferdinandi postulationem, non item vniuersalem erga omnes concessionem: sed dubitari non poterat neque Pontificem id temporis, neque Concilium id indulturum. Quamobrem Moronus cum antea cognouisset Oeniponti, quàm necesse tunc foret, ut omni sollicitudine in eo Principatu adeò Catholico Religio retineretur, Pontificem hortatus est, ut illuc mitteret peritum ac strenuum ministrum, qui in eo Principe populisque huiusmodi desiderium pondere rationis extingueret, quando per indulgentiam ipsis satisfaceri par non erat. Pontifex monitis comprobatis ^g proposuit Legatis, ut Commendonus, Germaniæ vel maximè expertus, eligeretur; sed cùm is illinc abesset, & necessitas moram recusaret, nec inter Episcopos qui aderant quisquam esset, qui antelatus amulationem non immeritò, adeoque molestiam in plurimis non excitaret, eam prouinciam demandarent Nicolao Ormanetto Veronensi, qui ibi commorabatur inter litteratos Nauageri familiares, viro docto, & probatæ virtutis, in eiusmodi negotijs experto, ut qui operam suam Polo Cardinali nauarat, cùm Britannia ad frugem redijt, sicuti eâ tempestate significauimus. Mandatorum, quæ à Legatis accepit ^h, hæc erat sententia.

^g Litteræ Borrom. ad Legat. 7. Iunij.

^h 31. Maij 1563.

Baua-

10 Bauiaræ Ducem, eiusque ditiones semper in Fide Catholica perstitisse. Proximè superiori Quadragesimâ quosdam primarios ac turbulentiores homines illic obstrepuisse, quò vltus Calicis, aliæque res nouæ, in Augustana Confessione contentæ, obtinerentur. Ducem ad eam perturbationem sopiendam spondidisse, se aut impetraturum suis subditis Calicem ante festum S. Ioannis Baptistæ, aut prospecturum alio modo conseruationi Catholicæ Fidei absque tumultu. Cùm dies præstitutus instaret, ac dubitaretur, ne quid nouum ac perniciosum contingeret, eò mitti Ormanettum cum litteris Legatorum, ac diplomatæ, illi fidem conciliantibus, à Pontifice ad Ducem scriptis (ad Legatos ea diplomata peruenerant, relicto ibi vacuo interuallo, quod mittendi hominis nomine completur:) qui Ormanettus dum Oniponte transfret, præter monita à Nuntio accipienda, de re ageret cum Stafilo & cum Canisio Ducis Theologis, quorum vterque doctrinâ, pietate ac studio erga Pontificem pollebat: vt vbi peruenisset, Duci ostenderet, eam causam communem esse etiam ditionibus Cæsaris, Regisque Christianissimi, in eo postulando concordium; proinde posse Ducem sibi certò persuadere, id à Concilio ac Pontifice nec neglectum nec proractum iri. Verùm cùm Patres Concilij tam grauem ad id indulgendum difficultatem experti fuissent, mirum non esse, si Pontifex extante Synodo in eò tam lentè se haberet, idque eò magis, quòd non liceret rem vni petentium concedere, & reliquis denegare: quare Pontificem satius putasse, Concilio eandem causam denuò committere. Ducem posse exemplum petere à pietate ac prudentia Cæsaris, qui easdem difficultates morasque perpeffus, ab omni nouo molimine se suis in prouincijs abstinerat. Quod si popularis impetus ritum illum sibi per vim arripuisset, oportere vt saltem Dux longè abesset ab omni consensu, suæque auctoritatis impendio: secus enim arrogantia & contumacia suorum subditorum illum faururum: ansam præbiturum seditiosis disseminandi, petitionem fuisse rationi consentaneam, & similiter, ac in ea contigerat, rationi consentanea etiam fuisse, quæ de varijs capitibus Augustanæ Confessionis postulabantur. Quare ex concessione illa non quietem populis partum iri, sed peruicaciam turbatoribus, peruersionem in Religione, adeoque pariter in profano regimine, quod numquam tranquillitate frui solet inter sacri regiminis turbamenta. Ormanettus more cordatorum hominum, qui parum sibi fidunt, & plurimum præstant, quò difficilius visus est in eo negotio suscipiendo, eò magis strenuè se gessit in

riae
 v Trid.
 III.

eo promouendo, magis fortunatè in perficiendo¹. Atque hac de re fatis.

Alienum haud putarim ab officio historiæ, quæ perpetuum debet esse præmium ac supplicium humanorum operum apud posteritatem, referre laudes egregias, quibus Præsides per eos dies commendarunt duos Patres, a nobis sæpè memoratos. Fuit alter Gaspar à Fosso, ex Ordine Minimorum, Rhegiensis Archiepiscopus², qui reditum suam ad Ecclesiam proponebat, quò à quadam nascente contagione hæresis, quæ in Calabria detecta fuerat, illæsam eam custodiret. Sed Legati Pontifici significarunt, virum illum tanto esse emolumento, tantæque dignitati Concilio doctrinâ, virtute ac prudentiâ, vt illic non vtilis modò, sed necessarius ipsis videretur. Quapropter tametsi ab illo causâ grauissima fuisset adducta, oportere, vt aliâ ratione rebus prospiceretur, & Pontificis auctoritas ad eum ibi retinendum adhiberetur. & consilio effecta responderunt. Alter fuit Ioannes Antonius Facchinettus Neocastrensis Episcopus, cuius fratris nepos est Cæsar Cardinalis Fachinettus, qui nunc ob virtutem ac purpuram & amatur & colitur. De illo scripserunt¹ ad Borromæum: virum esse doctissimum, maximoque usui Concilio, atque in dies singulos, & in cunctis rebus ab ipsis deprehendi virtute ac promeritis plenum. Quamuis autem is postea Vaticanum Solium conscenderet, non minor fortasse gloria ipsius est, quòd summè dignus ante summos honores fuerit existimatus, quam quòd summos honores consecutus. Sed à commendationibus ad euenta reuertamur, quæ aditum ad eas promerendas aperuerunt. Etenim vt in mercaturæ societate lucram æquè diuidi solet inter eum qui operam & qui mercem impendit, perinde gloriæ dimidium virtuti, dimidium opportunitati tribuendum.

1563.
 Ducis responsio in reditu Ormanetti ad Pontificem, plena obsequij erga illius voluntatem, obsignata est Monachij 15. Iunij 1563.
 & Litteræ Legatorum ad Borromæum 24. Maij, & 10. Iun. 1563

1 Litteræ Legatorum ad Borromæum 7. Iun. 1563.

Biragi aduentus Tridentum. Epistola Regis Christianissimi ab eo delata, eiusque ad Patres oratio ad recentem pacem excusandam, & morum emendationem urgendam. Diurne grauesque difficultates & contentiones de responso tandem composito. Suavis in hoc errata. Synodi translatio in aliquam Germaniæ urbem à Gallis optata, & à Carolo Rege per suum Oratorem proposita Philippo Regi, adiectâ contestatione, se aliter coactum iri ad rebus consulendum per propriæ nationis Synodum: & gratia ex opposito Philippi responsa.

Tridentum attingit exeunte Maio ^a Rhenatus Biragus, missus ad Cæsarem à Rege Galliæ. Legatos extemplo inuisit, atque ipsis exposuit, penes se sui Regis epistolam esse, Concilio reddendam, cui Regis nomine recentem cum hæreticis pacem erat excusaturus. Habebat etiam in mandatis, vt ageret de Synodo in aliquam urbem Germaniæ transferenda. Idcirco Legati, ob rem propositam suspiciosi: ab eo petiere, vt de more, antequam epistola solemniter ritu exciperetur, illius exemplum ipsis traderet ad responsionem parandam: atque ita effectum est. Verum nec ibi de translatione sermo erat, neque Biragus, prout ipsis confirmatum fuerat, habebat in animo de ea in Conuentu quidquam loqui: paratam quoque voluntatem præ se gerebat, nihil cum Cæsare super eadem loquendi, siue quod Gallici illic ministri ostendissent, videri petitioni satisfacere non posse, nec sine magna molestia eam proponi; siue quod animaduerneret, consequendum id non esse absque consensu Pontificis, Regisq; Catholici, ad quos Christianissimi Regis nomine perrexerant, ad alterum Allegrius, Oiselius ad alterum.

² Ex ijs verò, quæ cum Philippo agebantur, spes euentus pendebat: cum in comperto esset, absque præualido illius Regis impulsu à Pontifice numquam animum ad eam mutationem inductum iri. Eapropter Oiselius ^b spectandas obtulit in quodam commentatio, qui Kalendis Maij signatus erat, Galliæ calamitates ob discordiam in Religionis negotio, grauissimas iacturas ab armis illatas abque villo fructu, necessitatem quæ Reginam adduxerat ad pacificationem ex communi præstantium procerum sententia; non tamen cessante bello cessare pericula, ne persistentibus adhuc intesti-

^a Litteræ Legat ad Borrom. 3. Iunij, & Diarium 2. Iun. 1563.

^b Propositio, ac responsio extant apud Burghesios.

nis

1563.

nis certaminum causis, funesta in dies effecta resurgerent: aliud non agnosci remedium, nisi quod cum emolumento vitatum fuerat in huiusmodi euentibus, ab vniuersa antiquitate, hoc est, Oecumenicum Concilium, quo dissensiones illæ componerentur: Synodum Tridenti coactam ad id satis non esse, quippe quæ à compluribus Christianorum regnis, suas ibi partes à se exerceri negantibus, pro Oecumenica non habebatur; esse tamen sperandum, eam conuenturam in liberam aliquam Germaniæ urbem, quales erant Spira, Wormatia, & Constantia. Idcirco Regem Catholicum à se rogari, ut pro suo in communem salutem studio, & pro amore in Regem Christianissimum, suæ coniugis fratrem, suam in eo opem coniungeret cum ipsius Regis opera, cum Cæsare, ac præcipue cum Pontifice, qui non propensiores Tridento quàm alij cuiuspiam vrbi animi initio præ se tulerat, adeoque se minimè difficilem præbiturus fuisset. Vbi id non eueniret, testes Regi Christianissimo adfuturos Deum atque homines, nihil industriæ à se prætermisum ad Religionem promouendam, & ipsum coactum in regno suo per propriam nationis Gallicanæ Synodum consulere.

Responsum illi est die nono Maij in hanc sententiam: Eo doloris sensu à Rege Catholico Galliæ calamitates, quo ipsius proprias accipi. Verum omnino esse, vnicam medicinam ad curanda Religionis dissidia petendam à Synodo Oecumenica. Idcirco cum illius celebratio proposita fuit nomine Francisci Secundi Regis, qui videntis Caroli Regis frater erat, Philippo Regi, ipsum, tametsi eà Synodo per se non indigeret, quin multas prænosceret difficultates, tamen in gratiam Caroli, vxoris suæ fratris, non modò consensisse, sed quàm efficacissimè potuerat, dedisse operam apud alios Principes Christianos, ut Tridentum ea cogereretur, sicuti postea contigerat; & complures iam menses illic peragi Concilium tantâ Præsulum frequentia, tanto nobilium capitum splendore, tantâ virorum præstantiâ, doctrinis exemplisque adspectabilium, auctam multis magnorum Principum legationibus, ut connumerari mereretur inter frequentiora, præcipua, maximeque celeberrima, quæ iam ex longo tempore habita fuerant in Christiana Republica. Dubitari non posse, illud esse legitimum & Oecumenicum, quippe à Romano Pontifice conuocatum, & per solemnes Ecclesiæ ritus. Nihil illi obesse aliquarum nationum absentiam: Oecumenicum Concilium non constitui præsentia omnium Præsulum capitumque, ius interueniendi obtinentium, sed auctoritate conuocationis, & solemnem formam promulgationis. Quod obiectabatur huic Concilio à trans-

fugis

fugis ab Ecclesia, obiectari posse cunctis veteribus Concilijs Oecumenicis, in quibus semper defuerant nonnulli ex ijs qui conuenire poterant ac debebant. Quare vbi exceptio illa admitteretur, euerlum iri vniuersæ Synodorum omnium auctoritatem, aded venerabilem quouis tempore in Ecclesia, & potissimum Fideifundamentum; atque id esse quod à transfugis intendebatur. Etenim postquam iurisdictionem Apostolicæ Sedis, Principumque Catholicorum excusserant, nitebantur etiam Conciliorum potestatem abijcere, & immunem ab omni tribunali libertatem sibi constituere. Se non mediocriter ea sibi obiecta admirari: potissimum verò ad Regem Christianissimum spectare defensionem auctoritatis Conciliorum, pro suorum imitatione maiorum. Translationi non esse adijciendam mentem, cum sedes Tridentina tuta, commoda & opportuna videretur, electa iam vniuersali comprobatione, nec nouus conspiceretur titulus ad eam mutandam: mutatio verò ob difficultates & obstacula, quæ in conuocandis iterum Patribus interuenirent, potius in dissolutionem quam in translationem abitura esset, cum eorum iactura fructuum, quos à Concilio sperare licuisset vniuersæ Christianæ Reipublicæ, ac potissimum Galliæ. Vrbes, quæ proponebantur, eas esse, quæ sine dubio nec Romano Pontifici, nec multis Principibus ac Præsulibus probarentur; nec immeritò, propter incommoda, discrimina, parum tutam sedem, aliasque rationes: atque id à transfugis intendi, non vt Concilium celebraretur, sed vt omnino dissipetur.

4 Quod de propria nationis Synodo dicebatur, Regi Catholico ne per vllam quidem conditionem licere illam comprobare, nec abstinere se, ne Regi Christianissimo proponeret quod sibi occurtebat in negotio tanti momenti ad animarum ac ditionum salutem: Cum iam extaret Synodus Oecumenica, & re ipsa argumenta Religionis agitare; si propria vnius nationis celebraretur ad Galliam reformandam, rem omnino nouam futuram, & cum aperta scissione in Ecclesia, cuius auctoritas læderetur, non sine perturbatione tum vniuersali totius generis Christiani, tum peculiari Galliæ nationis. Vsurpatas quidem fuisse nonnumquam ab Ecclesia Synodos proprias nationum, sed propter impedimentum, quo tunc Oecumenicarum conuocatio prohibebatur: vbi verò hæc re ipsa haberentur, semper negotia Religionis commissa ipsis fuisse. Quod si etiam id in genere vim non haberet, conspici peculiare causas, ob quas huiusmodi Synodus tunc in Gallia non expediebat, cum cerneretur eâ tempestate Regnum illud ita diuisum, eaque

Pars III.

P p p

Reli-

riae
Trident.
III.

1563.

Religionis dissidia essent tam valida ad abalienandos exacerbandosque eorum animos, in quos incidunt, cunctis humanis nexibus perfractis. Quando in illa natione in eiusmodi factiones, eoque inimicitia deuentum erat; vbi ambæ partes congregarentur, ad decernendas res in quibus tunc tam acriter sibi aduertabantur, nullam aut sperandam esse pacem ac tranquillitatem, sed maiorem dissensionem ac peruerfionem timendam. Si in eo nationis Concilio Catholica sancirentur decreta, nec habitura fuisse auctoritatem apud obsequentes Ecclesiæ, qualem obtinerent, si ederentur ab Oecumenico; nec exceptum iri à transfugis, quibus obtenderetur species ad obiectandum, illa à suis ciuibus inimicis fuisse confecta. Sin ex opposito propitium ibi decretum obtinisset quæcumque ex ipsorum prauis sententijs, conuentum illum Ecclesiasticum laudibus ad cælum euecturos, ad perpetuam illius confirmationem, seque magis insanabili periuicaciâ obduraturos. Quod si spes esset reperiendæ in huiusmodi Synodo concordia, animaduerneret Regina, in dogmatibus Fidei nihil medium admitti, nec arbitrio locum concedi. Experimento compertum esse, quantum detrimenti hætenus intulissent licentia & dissimulatio. Spem igitur vnicam in Oecumenica Synodo Tridenti coacta collocandam: atque idcirco à Rege Catholico moneri ac rogari Regem Christianissimum, ac Reginam, vt ipsi vnâ cum reliquis Christianis Principibus omnem suam operam conuerterent ad eam Synodum sustinendam ac promouendam, auctoritatem ac obedientiam Sedis Apostolicæ propugnantes, vrgentesque prosperum illius progressum apud Pontificem, in quo tantum Religionis studium, animulque tam recti appetens cernebatur. Quod autem attinebat ad decorum Concilij ordinem, ad integram Patrum libertatem, & ad expeditum emendationis processum, omnem à se suarum virium operam sponderi.

Hæc fuit sententia responsionis ab eo religioso Principe reddita: quæ cum grati saporis non esset Suauis, non placuit ipsi eam admodum ore peruoluere, sed duabus generalibus voculis quasi expuit.

Non potuerat Tridentum horum notitia peruenire cum peruenit Biragus. Quare is suspensâ translationis tractatione, & intentus tantummodò alteri sui muneris negotio, adfuit in Conuentu die secundo Iunij^e; & ab eo qui à Secretis erat, Regis epistola^d est recitata, & breuiter continebat id quod fusiùs postea Biragus exposuit (Oratoris titulum hic non obtinebat, tametsi cum eo tamquam cum Oratore agebatur) cui fidem habendam à Patribus ea postu-

¶ Cuncta fusè
in Actis arcis
Æliæ die 2.
& 5. Iunij.
d Signata
5. Aprilis.

postulabat. Postea facundâ oratione ipse perorauit. Studuit palàm facere, Regem ac Reginam eius matrem merâ necessitate fuisse compulsos ad concordiam ineundam, quando nihil ex bello decerptum fuerat, nisi pertinacia hæreticorum, iacturæ Religionis, labores Catholicorum, contemptus Principis, profusio immensi sanguinis ciuilibus, in clytorum virorum cædes, vastatio regionis, & frequentissimæ iniuriæ in Christum eiusque legem inflictæ. At verò sperari, per pacem erectum iri potestatem ac dignitatem Regis, simulque euenturum, vt charitas, ceteraque virtutes ipsius sociæ, in subditis reuiuiscerent, atque odio, æmulatione ac peruicaciâ cessantibus, veritati daretur locus, & rectæ Fidei cognitio remigraret. In hac Fide, & in obedientia Sedis Apostolicæ velle Regem ac Reginam viuere ac mori. Ad eam Fidem dilatandam postulari primo loco, vt corruptelis Ecclesia purgaretur: ex quauis in eo mora efficaciam medicinæ retundi. Patres itaque à Rege Christianissimo rogari, vt digno ac festino exitu Concilium absoluant.

6 Diu de responso fuerat cogitatum, cum par esset, nec Oratorem eiusque Principem offendere, neque comprobare, aut quauis etiam tacitâ formâ excusare concordiam illam, quæ impietatem relinquebat effrænem, & cui Hispanos præsertim in comperto erat oblectaturos verbis ignem spirantibus, ad quem excitandum coniungebatur fortasse cum studio Religionis, æmulationis ardor. Quamobrem in Actis Episcopi Salmanticensis habetur, cunctos ab ea concordia abhorruisse, quæ Christum cum Belial copulabat. Legati arbitrati sunt fatius fore, si non respondendo responderent: & quò tutius procederent, consilium de ipso respondendi modo habuerunt prius cum Lotharingo, cum Madruccio, cum Ecclesiasticis Oratoribus Cæsareis, & cum Episcopis Præmissienti & Augustensi, Oratoribus, altero Poloniæ, altero Sabaudia; sed nullo cum Oratoribus laicis habito sermone, ne hinc poneretur in more, vt exteri ad eiusmodi deliberationes aduocarentur: hinc verò id quod proponebatur, antequam prodiret in lucem, obarmaretur auctoritate summorum capitum, publicas personas agentium, adeoque ab aggressionibus tutum foret. Sententia ab illis concepta, & à cœtu comprobata hæc fuit: *Sacrosancta Synodus accepit quæ in litteris Christianissimi Regis continentur, & à vobis recitata sunt. Quibus quoniam opus erat vt ea melius expendere, suo tempore responsum reddet.*

7 Animum præ se tulere Gallici Oratores minimè acquiescentem huic formulæ, quæ responsum negabat potius quàm reddebat. Tamen sperabant Præsides, eos neuiquam curaturos, vt illam

1563. postea alia sensa continentem acciperent, quando non nisi deteriorem presentiebant à se accipi posse. Sed hoc non contigit. Etenim existimarunt Galli, aut despectum iri maiestatem, aut iniustum iri notam Religioni sui Principis eo Conuentus silentio, quod cunctis mortalibus loquendi argumentum præbisset. Quare oportuit, ut aliqua certa responsio excogitaretur, idque summâ habitâ ratione, dum varij Patres, & præsertim Hispani, denuntiabant Legatis, se obstituros, si vel vnica apponeretur syllaba, quæ concessionem vllam de recenti concordia præferret. Post longam meditationem sic fuit digesta.

* Litteræ Legatorum ad Borromæum 8 Jun. & Vicecomitis ad eundem 7. Jun. 1563. & peculiaris narratio cœtus habitii 7. Jun. 1563. inter monumenta Guilerii, & acta Palcottii.

Summopere lætatam fuisse Synodum elapsis mensibus ob victoriam à Deo concessam Regi Christianissimo aduersus veræ Religionis hostes, Diuinæque miserationi publicas grates egisse. Postea acceptis paucos ante dies, prius aliunde, dein à Birago Regis nomine, causis, quibus adductus ille fuerat ad arma deponenda, merito illata in Religionis ac regni perturbatores, tantumdem mororis in Patres incidisse. Fuisse summis & æquissimis notis expectatum, ut Regi licuisset in Fide Catholica tuenda persistere, nec se coactum cerneret ad cogitandum de pace, antequam hostes ex animo ad Deum à se indignè desertum rediissent. Iam verò quando res eò iam deuenerant extremo proborum omnium doloris sensu, Diuinam clementiam feruidis assiduisque precibus orandam esse, ut pacis consilia prosperiorem euentum quàm antea belli artes consequerentur: siquidem nullum regnum in se diuisum perstare diutius potest, nec Rex vnicus imperare potis est populis Religionem vnica non amplexantibus. Verumtamen acceptâ Regis Christianissimi legatione, vnum per incredibilem voluptatem ab ipsis auditum; Parisijs nobilissima in vrbe summam constantiam, summumque studium conseruandæ propugnandæque veræ Religionis efferbuisse. Dum enim arx illa, Galliarum Regia, clarissimumque disciplinarum omnium domicilium, intaminata persisteret, sperandum esse, ab ipsâ tamquam à capite Catholicam doctrinam in subiectas Prouincias diffusum iri. Interim à Synodo, ad explicandas sui muneris partes, admoneri ac rogari per viscera Iesu Christi Christianissimam Reginam, id quod ipsa pollicebatur, ut sollicitudinem omnem, omnemque operam impenderet, quò tenellus Regis animus imbueretur ac firmaretur veræ pietatis cultu, atque obedientiâ in Apostolicam Sedem, eaque Diuina indoles, quam in puero admirabantur, vnâ cum ætate cresceret, procul semper ab omni contagione pestilentis doctrinæ, quo tandem possit vberimos

mos fructus reddere, pares maiorum suorum gloriæ, & Christianorum omnium expectationi: nec minùs eamdem à se rogari, vt ipsa auctoritate suâ, quæ maximi debebat esse ponderis, apud omnes Regni Ordines omnem adhiberet conatum ad pertrahendos transfugas ad vnitatem Ecclesiæ, vnde ab ipsa & in cælo & in terra æternæ gloriæ fructus decerperetur. Ceterà quacumque in re licuisset Synodo ipsius studium ad Religionem restituendam iuuare, numquam passuram, vt quidquam industriæ ac pietatis suæ desiderari potuisset; adeoque præter communem Ecclesiæ vniuersæ correctionem, temporum conditioni consentaneam, suam à se operam nauatum iri, vt ea præscriberentur, quæ cognouisset ex afflatu sancti Spiritus ad Gallicarum Ecclesiarum vtilitatem conferre.

Per huiusmodi sensus visum est obseruantiam amoremque in Regem ostensum iri, non tamen idcirco excusari pacem, quin ne nominari quidem, sed solùm generatim, arma deposita.

9 Hæc responsionis idea à Legatis seorsim vtrique Cardinali ostensa est, & ab vtroque comprobata. Tum eam retulit in conuentum Moronus die septimo Iunij: & quoniam prænoscebat, complures Patrum crasso aurium iudicio rem neutiquam remissuros, exactiorem oculorum trutinam postulantes, ipse, quò & propositioni & dignitati suæ tutius caueret à dedecore cuiuscumque contradictionis, dixit in ea proponenda, Si cui libuisset digestas voces maturius perpendere, facultatem illi concedi exempli ab eo qui erat à Secretis sibi petendi.

10 Auditâ responsi formâ, Lotharingus prior in dicenda sententia studuit pactiones illas Galliæ cum hæreticis excusare: atque ad eam rem dixit, Regem se viribus destitutum, suppetijsque nudatum sensisse: Britannos ac Germanos ingentibus copijs cum hugonottis coniunctos: primarios regni proceres ac defensores necatos, aut captiuos: emunctum proprium ærarium, & alienam pecuniam leuiter aspersam, quandoquidem præter trecena aureorum millia, in menses singulos à Rege Catholico numerata, subuentum Regi non fuerat nisi per centum aureorum millia, à Venetis semel tradita; alia verò centum millia fuisse à Pontifice promissa, sed nondum plene subministrata. Mox conuerso ad Synodum sermone, illi exprobrauit, Regem nihil subsidij ab ea accepisse, siue per pecuniam, nullâ decimarum habitâ collatione, siue per morum reparationem, octauo iam elapso mense absque Decretis. Eapropter questus est, voluisse Patres se iudices constituere de ijs quæ Rex gesserat, cum is earum comprobationem ab ipsis non postularet, sed voluisset

riae
Trident.
III.

1563.

luisset tantummodò simplicem facti seriem exponere. Ex eo Regem adactum ad concordiam fuisse, quòd cuncta non posset; adeoque commiseratione dignum videri, non doloris accessione, sinceræ voluntatis vitio ijs imputatis, quæ à violenta necessitate fuerant extorta. Ac per huiusmodi digressionem finem fecit dicendæ sententiæ, non dictâ sententiâ.

Post Lotharingum Madruccius valdè ambigüè locutus, cautionem tandem adiecit, consuetam planè in rebus maximè ambiguis: Si responsio maiori parti probaretur, eam sibi quoque probatum iri. Patriarchæ Hierosolymitanus ac Venetus, & cum ipsis complures Episcopi, exemplum responsionis, & spatium ad eam expendendam petiere. Postulabant alij exemplum articulorum, qui etiam in pacificatione sanciti fuerant; de quo Gallorum nonnulli acriter conquesti sunt: alij exemplar epistolæ regiæ, orationisque à Birago habitæ; aliter alij senserunt. Sententijs adèò variantibus, Marcus Laureus Dominicanus, Episcopus Campaniensis, qui ægrotans Massarelli munus supplebat, quòd sententias distinctè seungeret, initio ducto à Lotharingo, disertam eius sententiam ipsum rogauit; is verò respondit, digestam responsionem sibi non placere.

Equidem mihi vitio ducerem, si re quadam memorabili non lectores modò, sed historiarum scriptores hîc defraudarem: nimirum, ex vna parte per diserta verba in litteris Legatorum ad Borromæum reperiri, Moronum, id admiratum, publicè narrasse, eam responsionem antea visam & comprobam à Lotharingo fuisse, adèò vt id inficiari non posset; & ex altera parte in alijs litteris ad eundem Borromæum, scriptis à Vicecomite, & à Gualterio, legi commendatam Moroni modestiam, quòd cum ipsi licuisset in cætus conspectu eiusmodi approbatione Lotharingum perstringere, illi pepercisset, solumque commemorasse, fuisse cum eo communicatam primam responsionem, generatim Birago redditam, quòd certa responsio differretur: & tamen nullus hic locus est suspicandi aut ignorantiam, aut obliuionem, aut mendacium in re, quæ ante ora amborum narratorum ac ducentorum testium contigerat. Ad conciliandam hanc contradictionem, quæ apparet inter varios textus, eosdemque omnes authenticos, antequam plenam haurirem lucem ex Actis in Arce Ælia seruatis, quæ nonnulli post assumptionem Alexandri VII. meos sub oculos peruenere, aliquid mihi lucis affudit peculiaris quædam narratio eorum omnium, quæ eo die in Conuentu euenere, & inter Gualterij commentarios asseruatur. Illic habetur id quòd postea relatum in Acta

conspexi, à Morono scilicet expositum fuisse Patribus in Conuentu vniuersum rei gestæ ordinem, & communicationem paratæ responsionis prius habitam cum Lotharingo : sed hæc non fuisse tunc ab illo narrata, cum hic aduersatus est, & dum contentio feruescebat, quo tempore id Lotharingo acerbiori exprobrationi fuisset, sed postquam dissensio resedit, animique sedati sunt. Hinc notabile elucet exemplum, quàm temerè scribendam sibi historiam suscipiat quicumque multiplicem non obtineat supellectilem monumentorum, inter quæ, vt vsu venit in minutis characteribus, alterum ad alterius interpretationem deducat. Nos verò rerum gestarum seriem prosequamur.

13) Discordia hoc pacto ad concordiam fuit reuocata. Dum rumor acius obstrepebat, adeoque ipsis auctoribus molestius, Bobba Augustensis Antistes & Sabaudi Ducis Orator confessui proposuit, quò ab ea perturbatione euaderent, vt responsionis sententia liberè committeretur Legatis, qui adhibitis quoscumque vellent consiliarijs eam stabilirent; cui plaudente Lancianensi, postea, (sicut euenire solet in contentionibus, vbi multum lassitudinis, parum æmulationis adest) omnes vnà voce consenserunt.

Eodem igitur die Legatorum Princeps domi suæ conuocauit præter collegas vtrumque Cardinalem, Episcopos Principum Oratores, & paucos præterea præstantiores Patres, ac denuò ipsis exposuit alteram breuiorem responsionem, quò singuli quid quisque optauisset significarent. Lotharingus dixit, eam sibi plurimum probari; sed insuetam illam proponendi rationem, à primo Legatorum adhibitam, sibi displicuisse. Etenim cum fuisset in more positum, vt lectis huiusmodi scriptis in Conuentu, vnusquisque simpliciter sententiam rogaretur, in eo casu oblato exemplari, & spatio temporis ad deliberandum, excitam fuisse appetentiam rei subtilius perpendendæ, eiusdem impugnandæ, & in peiorem partem trahendi id quod Rex egerat: ad quod defendendum rursus ille acriter verba fecit; non tamen de vlllo Principe conquestus est, sed eos excusauit: rectum animum Regis ex hoc ipso comprobari, quòd per homines à se missos rei peractæ rationem redderet Pontifici, Concilio, & Principibus Catholicis, simulque disertè declararet, velle se in antiqua Religione, & in obedientia erga Sedem Romanam persistere. Non quidem à se commendari, fuisse à Regina missas hæc legationes, antequam reipsa pactiones expleissent hugonotti, qui nondum Regi terras restituerant, neque copias in Germaniam inde comparatas remiserant.

Moro-

riae
Trident.
III.

1563.

Moronus in eandem sententiam, quâ in cœtu generali, locutus est, Consuetam formam, quâ Synodus regijs significationibus respondebat, ob peculiare rerum conditiones, quæ ab initio fuisse mutatam ex eiusdem Lotharingi sententia; adeoque mirum ipsi putandum non esse, si tum ea de causa, tum ex aliquo tumultu, qui præcesserat de Patrum sententijs, alterâ etiam vice à consueto recessum fuerat: numquam sibi tantum arrogasset, ut postularer à tot egregijs Præsulibus consentiendum scripto à se delato, ne unico quidem obtutu ab illis in ipsum coniecto. Sperandum quidem fuisse, ut ex libera ipsorum comitate hanc in se fiduciam exercerent, recitatione contenti; sed turbarum causam, si bonâ per ipsum veniâ fari liceret, Lotharingum fuisse, qui si verbo simplici, *placet*, respondisset, suâ præeunte sententiâ, exemplum reliquis ad idem agendum præbuisset, & aut nulla aut modica contradictio intervenisset; at verò tam multa illo differente, atque obiectante, alios ad eius imitationem excitos fuisse.

Lotharingus, à quo fortassis ad volubilitatem suam excusandam ea ratio adducta fuerat, acquiescentem animum facile præse tulit, tantumque in restrictiori responsione, secundò digesta à Patribus selectis, breuem appendicem postulavit, quâ Regine adderetur plus animi ad Religionem fauendum.

Madrucius pariter excusationem attulit, ad aliquam instantiæ suæ speciem purgandam, affirmans se impulsam ab ijs, quæ Lotharingus obiectarat, ut crederet, illum responsionis haud fuisse participem; quod in Gallia negotio minime dissentaneum videbatur. Breuiter à cunctis est comprobata, cum appendicula ex Lotharingi consilio, & cum aliqua insuper leuicula variatione, pro eo quod fieri consuevit, cum scriptum aliquod exactius expenditur. Sententia comprobata responsionis non discrepauit à priori, sed solum quasi in compendium redacta est, & quædam voces, quæ ibi recentem pacem detestabantur, mitigata.

Quàm infortunata contigit Suauis huiusce facinoris narratio: vix ille tenuem aliquam lucem de eo traxit ex paucis periodis, quas hac de re ad Borromæum scripsit Vicecomes, ad huiusmodi deliberationem à Legatis non accersitus: de ijs verò, quæ ipso præfente in Conuentu euenerunt, loquitur (ut fieri solet in argumentis, quæ ab alijs administris pro ipsorum munere significanda sunt) breuiter & confusè. Cùm itaque ignoraret Suauis quæ ab illius epistola non exponuntur, velletque inania interualla replere longè

inano.

inani coniecturâ, ac præterea ratus tamquam minimè dubium 1563.
id quod Vicecomes vt incertum apposuit, trahensque fidenter partem ambiguam & obscuram ad suæ mentis interpretationem, ridiculam picturam componit.

Dicit in primis, Eam fuisse primam functionem Campaniensis Episcopi in munere Secretarij, in quo suffectus erat Episcopo Telesino, ex calculo laboranti; per id verò desijisse ex se ipsa difficultatem de petitione Cæsaris, Telesini causâ, vt duo constituerentur, qui Synodo essent à Secretis.

Cuncta è diuerso euenere. Campaniensi id muneris demandatum est solùm ad tempus: quin vbi Telesinus moreretur, decretum fuerat, ne quis Episcoporum subrogaretur, quemadmodum Præfides ad Borromæum scripserunt ^{f. 7. Iunij.} eodem die quo cœtus habitus est; vbi Campaniensis cœpit absentis Massarelli partes explorare, cum illi obseruassent, sedente Paulo munus illud initio nulli ex Episcopis collatum fuisse, quorum dignitati ipsum haud congruere videbatur. Sed quoniam Massarellus ætate eiusdem Pauli & Iulij functus erat, ac propterea scripturas ac res gestas optimè callebat, tametsi postea sacras infulas accepisset, ab ea singulari viri peritiam impullum fuisse Pium IV. ad ipsum eligendum, tametsi tiam à cohonestatum. Sed is postea conualuit, redijtque ad sui muneris administrationem vsque ad exitum Synodi; sicuti certè licebat Suaui animaduertere in Concilio per typos edito seu Antuerpiæ, seu Romæ Aldi Manutij operâ, anno proximo post absolutam Synodum, & sicuti nos in Actis perspeximus. Additus tamen in Cæsaris gratiam illi fuit Adamus Fumanus, vt ostendimus. Sed mirum profectò est, Suauem non ampliùs eorum memorem quæ antea scripserat, & tum de munere commisso Campaniensi, tum de Cæsare, non ampliùs sollicito illius muneris ob absentiam ægrotantis Massarelli, duas post paginas eundem pariter narrare electionem Fumani tamquam additi Massarello, nondum sanitati restituto. Ego verò tum ex hoc, tum ex alio loco huic propinquo, vbi refert veram Lotharingi sententiam de instituendis Episcopis Cardinalibus, aduersus quam paulò antea significarat, tum ex pluribus eiusmodi locis, animaduerto, conformatam ab eo fuisse hanc historiam diuisim per partes, totius operis ideâ ac rerum dispositione minimè conceptâ. Idcirco cum vera quæpiam notitia delata ipsi est, proposito suo non contraria (contrariæ siquidem malitiosè ab eo prætermittæ) satis ille habuit, in ea pagina ipsas apponere, cui tunc stilum admo-
uebat,

Pars III.

Q99

uebat,

1563. uebat, nihil planè laborans id emendare quod alibi ex opposito scripserat.

Dein narrationem ad rei summam redigens, narrat, fuisse confectum quoddam exemplum responsionis Birago reddendæ, in qua pax Gallix comprobabatur; sed à Lotharingo, eam edocto à Præsidibus, reprehensam, adeoque fuisse redditam ieiunam illam quam primo loco memorauimus, atque ea de re acriter conquestos in Lotharingum Gallicos Oratores fuisse: alteram postea responsionem, utpote prolixam & ambiguam, à Lotharingo alijsque improbatam. Dignum planè commiseratione infortunium: quòd cum ille tam sæpe quæ fortuito scribit fortis alex committat, fors illi propitia non sit, ut veri aliquid assequatur. Legatis numquam in mentem incidit, ut vel vnicam uoculam à Synodo proferendam curarent, quâ ea pacificatio comprobaretur; & vsque adeò ab hoc non resiliuerunt ob Lotharingi dehortationes, ut ipse contra in cœtu unice obstreperit, ne Patres ægrimoniam Regis augerent, opus illud, quod necessarium fuerat, quasi voluntarium sinistre interpretati Hispani quidem, non item Lotharingus, religiosissime refellebant quamcumque uocem, quâ indicaretur eas pactiones à Patribus excusari.

Quòd autem Suauis ceterarum omnium conditionum, quæ in re tam memorabili contigerunt, nihil se conscium ostendat, exprobare illi parcam. Etenim ubi tantum falsitatis inest, tamquam vitium connumerari non debet ignorantia. Hæc naturæ conditio est; illa vel temeritas, vel malignitas scriptionis.

C A P U T I V.

Complura ab Episcopis pronuntiata de corruptelis. Varia consilia habita ad componendos Canones de Summi Pontificis & Episcoporum auctoritate. Animaduersa de illis uocibus: Catholica, & Vniuersalis, & Sedes Apostolica.

a Extat in narratione huius cœtus inter comment. Gualt.

IN eodem conuentu die septimo^a Iunij, & pridie & postridie habito, expensi sunt Canones de corruptelis: & alia ab alijs proposita consilia, quemadmodum mos est magnæ capitum frequentix, ut multa noua proferat, pauca statuat, cum illud in singulorum, hoc dumtaxat in maioris partis arbitrio situm sit. Et quoniam opinamenta magis singularia ut inopinata, ita etiam accidunt gratiora curiosis lectoribus, eorum quo pacto ea notata comperio ab ijs qui interfuere, delectum habeo.

Facchi.

2 Facchinettus, qui in quæstionibus discussis æquè doctè ac piè verba fecit, exposuit, longè à communi sensu de morum in Episcopis emendatione; sibi probatum iri, vt ipsi communi cum suis Canonis mensâ vterentur. Sed hoc si admissum non est tamquam opus præscriptum, commendatum certè fuit tamquam numeris omnibus absolutum. 1563.

Non ita acceptum est quod Martinus Cordubensis Dominicanus Dertunensis Episcopus proposuit; qui consuetis cunctis formulis eligendi summum etiam Pontificem reiectis, affirmavit, sibi optimam formam videri, quâ Episcopi suum sibi successorem eligerent, sicuti Petrus (aiebat ille) Clementem elegerat. Adeò verum est, quemadmodum apud Æthiopes vultus niger pulchrior est albo, & quibusdam animantibus cibus gratus cicuta; ita nihil esse tam vniuersè repudiatum tamquam pessimum, quod alicuius ingenio non optimum videatur.

At verò complurium plausu exceptum est quod idem Episcopus dixit, & Antonius Augustinus fusiùs confirmavit, in omnium ore primæ Ecclesiæ emendationem versari: sed quò fidus cordis interpretis oris sonus ostendatur, oportere illam præ manibus haberi, non autem oppleri domos argento, earumque parietes sumptuosè suppellectili serico, auroque contexto exornari; sed quidquid pretiosum est, ad pedes Apostolorum projici. Ita pariter disseruit Alexander Sfortia Parmensis Antistes: in quo creditum est, fuisse ab ipsis propositum, tamquam signum pungentium dictorum, Lotharingum. Adiecit Augustinus (pro eo ac vnusquisque pronus fertur ad seuerè postulandas eas dotes, quibus ipse abundat) Episcopos omnes seuerò examini subijciendos esse, & eos, qui minus idonei conperti fuissent, deponendos.

4 Melchior Anosmedianus Episcopus Guadixensis acriùs inuectus in Episcopos Titulares, in acerbas voces prorupit, Illos arte maligni demonis, & Præsulum socordiâ in Ecclesiam inductos fuisse: non modò in posterum id prohibendum, sed iam promotos in Monasterijs ad agendam pœnitentiam includendos: deinde ne in odium incurreret alicuius, qui in eiusmodi conditione illic aderat, suavi quâdam restrictione asperitatem emollijt, eorum nonnullis, qui promererentur, Episcopatum cum Clero ac populo conferendum.

5 Hæc in paucis quibusdam libertas in vsibus præsentibus arguendis, rebusque nouis proponendis, quæ ab alijs reiectabantur, modicam tandem in Legatis molestiam pariebat, cum id in quamdam

1563.

inualidam ac perbreuem eruptionem linguæ totum abiret. Maiorem ipsis sollicitudinem incutiebat disputationes & quæstiones, quæ Synodum in æquales quasi partes diuisam, adeoque suspensam atque immotam tenebant. Quæstio, de qua maximum certamen erat, Ordinis doctrinam complectebatur, ob contrarias firmasque sententias trium amplissimarum Nationum. Galli vocem quamlibet recusabant, quæ summi Pontificis prærogatiuam supra Concilium sonaret, quæque aut Florentinum comprobarer, aut officeret Basileensi: Hispani tum de legitima Florentini firmitate, tum de prærogatiua Pontificis supra Concilia consentiebant, sed contendebant, vt apertè definiretur, Episcoporum institutionem, eorumque iurisdictionem esse iuris Diuini, tamen à Romano Pontifice dependentem: Itali ferè vniuersi, & pauci quidam etiam ex memoratis nationibus, alijsque, Præsulum frequentia ibi carentibus, sententiam magis propitiam Pontifici in singulis illis capitibus tuebantur. Viris rerum experientibus & cordatis, ad quos vnicè hoc opus dirigitur, quiq; vnicè oblectationem eruditionemque possunt ab eo decerpere, nec admirationi, nec offensionem erit, quòd ex naturali hominis conditione in rebus non omninò perspicuis opinionationes affectionibus admodum adhæreant: nec illis excidet è memoria, quamuis Synodus coniuncta cum Pontifice Deum sibi assistentem haberet, tamen vnumquemque Patrum errare de se posse, & ab animi commotione seduci; quemadmodum in elementis orbis naturalis singula tota corruptioni non subiacent, nec vnquam è statu ipsorum naturæ debito extrahi possunt, sed quæuis ipsorum pars & corruptioni obnoxia est, & motibus naturæ contrarijs. Quare mihi lubet haud dissimulanter hinc referre Concilij faciem id temporis, sicuti planè Legati eam retulerunt Borromæo, simulque contrarias nationum affectiones, quas earum singularæ ad honestatem tendere existimabant. Atque ex his sibi aduersantibus magna ex parte oriebatur repugnantia sententiarum in dogmatum quæstionibus, & consiliorum in deliberationibus legum.

614. Iunij
1563.

Itali decus ingens & emolumentum gentis suæ putabant conseruationem maiestatis & potestatis in hoc Ecclesiastico principatu, quo Italia reliquis nationibus præstat, quantum eadem ob defectum sui Regis communis, & ex se orti, ab illis superatur. Quapropter (quibusdam exceptis, qui aut magis flexanimi, aut imbecilliores, se ab exteris regi sinebant) huiusce regionis Præsules non aliò spectabant nisi ad sustinendam Sedis Apostolicæ vim ac dignitatem, cum ipsis videretur hinc æquè pendere & honorem Prouinciarum,

cia, & Ecclesiæ bonum, adeoque à se simul in eo partes proborum Italorum, proborumque Christianorum exerceri.

- 7 Hispanienses Episcopi, plerumque præstantes & Ecclesiarum amplitudine, & proventuum copiâ, & quâ familiæ, quâ doctrinæ eminentiâ, & populorum veneratione, Cardinalium præcellentem gradum ægre ferebant, quippe sibi, paucis exceptis, insperabilem; nec minus Pontificijs magistratibus, Romanisq̃ue tribunalibus se valdè subijci. Hinc sibi persuadebant, summum Ecclesiæ futurum emolumentum, si Cardinalium celsitas minueretur, simulque attollerentur antiqua Episcoporum iura, redditis illis ineptis ad Episcopatus, quorum optimi ijs traduntur; unde auctoritate atque opulentiâ illi multum assurgunt; sed obstrictis, vt Romæ degant ad suas Ecclesias Titulares curandas, exercendumque Consulariorum munus apud Pontificem, ademptâ abeundi facultate, nisi ad aliquam legationem; Episcopis verò integrâ potestate restituta, sublatis personarum causarumque immunitatibus, adeoque paulò minùs quàm supremi Principes suis in Diocæses euaderent.
- 8 Galli Præfules, vt pote qui minùs de iurisdictione Ecclesiastica possidebant, pro consuetudine illius Regni, regiam potestatem amplificantis, minùs etiam eam sibi subtractam à Romanis Tribunalibus sentiebant, minùsque conquerebantur, quòd Purpura Tiaræ vrbam affunderet. Sed ferè omnes animum conuertebant ad moderandam Pontificis monarchiam, ex sententia recentis Conuentus Basileensis, ab ipsis comprobati. Hoc enim pacto parum illis timenda fuissent Pontificis verita, ac indicta ab eo supplicia; cum semper ijsdem liceret ea retundere, Concilium siue conuocantibus, siue minitantibus, cui idcirco tribuebant auctoritatem supra Pontificem, & quanta sit in Ecclesia, plenissimam.
- 9 Principes, aut certe ipsorum politici ministri, plus minùsve cupiebant Episcopis suarum regionum gratificari, quorum amplitudo non eam ipsis sollicitudinem inferebat, quam Romani Pontificis celsitudo ac potestas. Huc accedebat odium, quo illi detestabantur abusus quosdam, in Aula Romana id temporis persistentes.
- 10 Iam verò, quoniam acrior est æmulatio erga maiorem propinquum in gradu, quàm erga maximum, Hispanorum postulato plures fauebant, eorum emendationem tum in prærogatiuis, tum in numero, tum in conditionibus, tum in obligationibus flagitantes: de quo à Legatis comperio in omnibus ferè litteris illius temporis Borromæum admonitum, formidantibus ne colluies cresceret. Etenim tametsi Galli id non admodum cuperent; tamen

riae
y Tricl
III

1563.

men verendum erat, ne ad consequendam Hispanorum opem in suis postularis, cum ipsis in eo negotio, nihil sibi noxio, fœdus inirent. Quamobrem (sicuti scribebant) aut vetare vellet Pontifex Concilium, ne illum ordinem reformaret; & ingens inde acrimonia offensioque omnium transmontanorum prævidebatur: aut ad id permittendum paratus esset; & grauis animaduertebatur causa suspicandi, ne ubi cum aperto Religionis studio misceretur ardor inuidiæ, latens vel ipsos animos ubi degit, ab extracta emendationis machina deprimeretur ea dignitas, quæ præcipuus splendor est Ecclesiæ Romanæ suorumque Pontificum; dum ipsis licet constituere Senatores, qui prærogatiuis & ornamentis longè illa antecellerent, quæ cuius terreno Principi debeantur, adeo vt summorum Regum liberi ad huiusmodi gradum aspirarent.

Sed cum eo tempore certamen feruesceret de Ordinis doctrina, ex qua erat opinio deductum iri maximi ponderis corollaria in Ecclesiastico regimine, Lotharingus ^c cupidus gloriæ quod ipse tantum litigium composuisset, & Ecclesiam quasi pacificasset, simulque consiliorum ferax; tametsi frustra paucis ante diebus digressisset nouum quoddam exemplum, sperans à se effectum iri vt id communiter exciperetur, non tamen manum retraxit: & operâ Fuscararij ^d, in pretio habitum à se tum ab Hispanis (quibuscum in quæstionibus de mansione & de Episcoporum auctoritate consenserat) & intimi Legatorum primo, nouos semper modulos conficiebat, qui postea subtilius expendebantur à delectu Theologorum, & Canones callentium, doctrinâ ac fide præstantium, qui à Legatis in consilium vocabantur. Nec superuacaneum putauerim, eos nominare. Erant itaque ^e Paulus Æmilius Verallius Archiepiscopus antià Rossanensis, tunc verò Episcopus Caputaquensis, Castanea, Stella, supra memoratus Fuscararius, Boncompagnus, Facchinettus, Laimus, Paleottus, Laucellottus, Castellius, & Salmeron.

Nunc verò actum est de tribuenda Summo Pontifici tanta potestate, quanta inerat S. Petro. Sed in hoc postulabant Pontificij, vt explicaretur qualis erat S. Petri potestas, cum esset in comperto, hæreticos inficiari etiam in S. Petro supremam in Ecclesiâ auctoritatem. Itaque dicebant, in Pontifice esse potestatem pascendi *cunctas Christi oues*: sed vox illa *cunctas* videbatur importare sensum *distributum*, non *collectiuum*, vt Scholæ loquuntur, cum significet vnquamque ouem, non gregem integrum, & in vnum coëuntem. Præterea quoniam proponebatur, vt definiretur, Episcopos Apostolicæ Sedis

^c In varijs litteris Legat. ad Borrom. à 10. vique ad finem Iunij 1563.

^d Litteræ Legat. 10. Maij ad Borrom.

^e Litteræ Legat. ad Borrom. 10. Iun. 1563.

Sedis auctoritate institutos, esse legitimos, hæc etiam vox, *Apostolica Sedis*, videbatur ambigua; cum eandem aliàs vsurpassent Orientis Patriarchæ, præsertim verò qui præerant Ecclesijs, quarum Episcopus aliquis ex Apostolis institutus fuerat. Actum est de adiiciendis Canonis super Summorum Pontificum auctoritate illis verbis, *Vniuersales Ecclesiæ Pastores*, desumptis ex Concilio Lugdunensi, adeoque maioris apud Gallos auctoritatis, maximè quòd legebatur, hoc ipsum Concilium adductum à Basileensi: & loco particulæ, *Oves Christi*, cogitatum est de voce collectiua, hoc est, *gregem Domini*, quemadmodum pro locutione Innocentij IV. Pius censuerat ad Legatos scribens, atque vt exprimeretur, *Petrum accepisse à Christo plenitudinem potestatis*.

- 13) Aliud exemplar exhibuerant Præsules Galli, quo volebant absolute, vt approbarentur pro legitimis Episcopi Sedis Apostolicæ auctoritate instituti, absque restrictione, quæ solum comprobatos auctoritate Romani Pontificis complecteretur causati præsertim, huiusmodi voces magis proprias esse, cum accidat interdum Romani Pontificis mors, sed Apostolica Sedes semper viuat. Addebant, videri per solam mentionem de Romani Pontificis auctoritate excludi à conditione veri Episcopi & Timotheum, à Paulo creatum, & Polycarpum à Ioanne, & in præsentia tot Episcopos Græciæ; non tamen recusabant vt etiam definiretur, veros esse Episcopos qui à Romano Pontifice assumuntur. Quod verò ad ipsum spectabat, volebant vt appellaretur *Rektor*, non *Ecclesiæ vniuersalis*, sed *Ecclesiæ Catholice*: quæ vox tametsi videretur idem valere, à compluribus tamen tamquam dubia repudiabatur; quando nomen *Catholici* aptum etiam est ad significandum *fidelem*, adeoque omnis Fidelium Episcopus dici quodammodo potest Episcopus Ecclesiæ Catholice: & in Latino idiomate, ex defectu articuli ab Italico vsurpati, ex particula, *Ecclesiæ Catholice*, potuisset æquè explicari Italice, *della Chiesa Cattolica* (quæ vox vi articuli *della*, significat eam esse vnicam) ac explicari, *di Chiesa Cattolica*, quod non importat præter eam Ecclesiam Catholicam, cuius Episcopus erat Romanus Pontifex, esse etiam alias. Nec eiusmodi sensum in Concilij nouum esse; etenim in quinta Synodo generali Collat. s. dum adducuntur loca quædam ex Operibus Augustini desumpta, & ab ijs, quæ ipse dixit in quodam Carthaginensi Concilio, transferuntur illinc voces quæ sequuntur: *Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholice dixit*. Atque ad id confirmandum notarunt, legi in S. Cypriano, cum ipse in Ecclesiæ sinum quosdam reciperet qui hæretici fuerant, non solum

1563. lum ab eo iustos esse confiteri, Cornelium esse Pastorem Ecclesie Catholicae, sed eundem hoc non contentum, voluisse ut adderetur, *id est, vniuersalis*. Vnde ille rebatur, à posteriori vocabulo auferri quamdam dubitationem prioris: idcirco attributum Romano Pontifici videri in Synodo Lugdunensi epitheton *vniuersalis*. Quod si idem vtrâque voce significaretur, ut Galli dicebant, eorum vtramlibet æquè non admittebant? Tamen existimabatur, posse temperamentum capi, si diceretur, *totius Ecclesie Catholicae*. Et sanè complures auctores erant, ut etiam absque addito acciperetur vox illa, quippe quæ extat in Symbolo, quæque præterea usurpatur à Summis Pontificibus in solemnibus ipsorum subscriptionibus, adeoque vbi illi voci non acquiescerent, quasi quodammodo se in his detrimentum passos faterentur. Sed contra reponeretur, plus quæri claritatis, postquam recentes hæreses conatae sunt peruersis interpretationibus obscurare antiquæ Scripturæ Ecclesieque vocabula. Hinc verò necessitatem ortam esse, non solum nouas in Concilijs definitiones edendi, sed interdum voces Symbolo adijciendi. Ad particulam, *assumpti auctoritate Sedis Apostolicæ*, addendum proponebatur, *quæ auctoritas residet in Romano Pontifice*, & vtramque huiusmodi variationem obtineri posse ex parte Gallorum, Fulcrarius non desperabat.

Dum omni studio dabatur opera, ut exemplar propositum per 14 voces cunctis acceptas conficeretur, nuntius improuisus Lotharingi ad eos delatus ipsos ab opere distraxit: A se suam illam ideam fuisse propositam Gallis Episcopis, & dum confidebat eos vniuersè illi assensuros, in pluribus repugnantiam ineluctabilem offensam fuisse: se præstò esse ad eam per se subscribendam, sed absque spe ut à Synodo comprobaretur.

Hoc nuntio spes omnis in Legatis euauit, quæ prius etiam in 15 ipsis admodum tenuis fuerat, ut vlla reperiretur ratio, quæ cunctis satisfaceret in memoratis quæstionibus de Summi Pontificis & Episcoporum auctoritate. Quamobrem in priuato ipsorum cætu mutato proposito actum est de nouo ineundo consilio; & in hanc sententiam conuenerunt, restrictiores Canones esse formandos, in quibus omitteretur quidquid ad duos illos controuersos articulos attinebat, adeò ut nihil cuiquam recusandum, sed tantummodo desiderandum aliquid appareret. Hac ratione sperandum communem Patrum consensum, qui post tam diuturnam contentionem neutri sperantes aduersarios aut ad se adductum, aut à se superatum iri, nollent à dubio clarum impediri. Ad id pariter ipsis vi-
sum

f Litteræ Legat. ad Borrom. 13. Iunii 1563.

sum est opportunum, vt antea de illo argumento statuerent, quam sermo fieret de mansionis Decreto: & cum intra biduum præfinitus ad Sessionem denuntiandam terminus elapsus esset, vt dies præscriberetur non remotior integro mense; quippe quod satius ipsis erat, pauca semel ac breuiter decernere, quam ex desiderio pariendi gigantes in perpetua sterilitate languescere. Hæc ipsorum sensa die postero duobus Purpuratis atque Oratoribus significarunt: sed Oratores collaudatâ destinatione Sessionis ad tempus propinquum, simul Præsides rogarunt ne desererent negotium concordie, tam ingenti solatio ac dignitati futurum, cum vnico momento consequi possent quod plurimorum mensium laborem compensaret. Quemadmodum euenit in Natura, vt nobiliorum formarum præparatio diuturna, inductio ad punctum temporis sit; & vniuersæ plurima ingentium effectorum diu præparantur, intra momentum producuntur.

g Litteræ Legat. ad Borrom. 14. Iun. 1563.

C A P V T V.

Agitata clam à Ferrerio cum Pontifice per Saracinellum, qui Gualterio à Secretis erat, Romam missum. Sessio præscripta idibus Iulij Mandata Pontificis, Hispanis petentibus, vt declarari sinatur, aut tollatur particula, proponentibus Legatis; & vehemens eorum repugnantia, ac præsertim Moroni, postea ab ipso Pontifice comprobata. Statuta à Cesare profectio Oeniponte Viennam, & quare. Suavis errata.

Legati scripserunt ad Borromæum, sibi certò constare, repentinam illam Lotharingi mutationem ab iracundia fuisse profectam, quòd ab ipsis vocatus non fuerat ad peculiare quoddam Consilium, pridie ab ipsis coactum, ad expendendam doctrinam ab illo propolitam. Cuius rei excusationem ad eum deferri curarunt; nimirum, cum illic iudicium esset ferendum de quodam scripto, cuius ipse auctor præcipue agnoscebatur, eius præsentiam minimè consentaneam fuisse habitam ipsius dignitati, & consiliantium libertati. Præterquam quòd cum agendum ibi esset de prærogatiua Romani Pontificis supra Concilium, haud opportunum existimatum fuerat, adesse aut ipsum aut alios, quibuscum incommodè huius argumenti quæstio haberi potuisset. Sed, vt mea fert opinio, id quod sibi certò constare Præsides crediderunt, falsum erat, quodque in Lotharingo vertebatur iracundiæ, artificium fuit.

g In prædicta epist. 13. Iun. 1563.

Pars III.

R r r

Indi

1563.

b Constat ex
epist. Gualt.
ad Borrom.
24. Maij
1563.

Indicauimus alibi, vehementer cupiſſe Ferrerium aliquid pro-
mereri apud Pontificem, à quo non modicam remunerationem
ſperabat. Cumque alteram ex his affectionibus ostentaret Gualte-
rio, alteram non omnino celabat. Dum intento id animo reuol-
ueret, huiusmodi conſilium in mentem incidit, quod Gualterio
propoſuit: Cum animaduertetur, fieri non poſſe ut in ea Synodo
conuenirent, ob repugnantia inter ſe ſtudia, indigentiaſque varia-
rum Nationum, adeoque ex leges inueniri non poſſent, quæ in-
ſtar panaceæ cunctis morbis prodeſſent, & quali pluens diuini-
tus manna cunctorum palatis placerent, celebrandam eſſe Seſſio-
nem illam ſuper ea Decretorum parte, quæ concorditer probaba-
tur; poſteà verò dimittendos, impertitâ ſingularum nationum
Epiſcopis facultate coeundi ſuis in regionibus, aſſiſtente Præſide
quem Pontifex designaret, ibique ſinguli illi cœtus deliberarent de
ijs quæ ſuis prouincijs conducibilia cenſerent, eiſque proprias
ſanctiones præſcriberent; quæ ſanctiones poſteà mitterentur ad
Romanum Pontificem, ante cuius confirmationem vim nullam
obtinerent. Simili ratione aliàs ab aliquo Pontifice longinquis re-
gionibus proſpectum fuiſſe. Id eſſe facilius, conducibilis, atque
etiam tutius Apoſtolicæ Sedi, quàm retinere diutius Concilium,
conflatum ingenijs aded vehementibus, & litigijs aded periculosis
implicatum. Comprobante Gualterio excogitatum conſilium,
adiecit Ferrerius, poſſe pro Gallia eo Præſidis munere cohone-
ſtari Lotharingum, & huiusce ſpondoris illicio facilius ad hoc ip-
ſum trahi. Cui pariter aſſentiente Gualterio, Ferrerius rem arcane
concredidit Lotharingo, quali propoſitam ab illius amico, cuius
nomen reticere cogebatur, ſed qui ſimul ſpem faciebat, Pontifi-
cem ad id inductum iri per hominem ea de cauſa Romam miſ-
ſum, vbi Lotharingus ſponderet, ſe rem ſuſcepturum, & quod in
ſe erat promoturum. Oſtendit poſteà Ferrerius, Synodi contentio-
nes indies magis implacabiles euadere, adeoque illius continuatio-
nem ſine ſpe fructus, & cum iacturæ periculo futuram. In eo conſi-
lio bonum commune connexum conſpici cum priuato Lotharingi,
ob illius familiam, Cardinalis præſentia indigentem in Gallia, in
quam ille tam honorificâ ſpecie regrederetur. Gratum id Lotha-
ringo ſupra modum fuit, ſuamque operam obtulit, quâ uſque ad
Pontificis reſponſum Præſides per prudentem induſtriam deti-
neret, ne quid agerent, adeoque nihil noui ſuccederet; ſpon-
ditque, vbi Pontifex conſilio aſſentiretur, effecturum ſe, ut ea
Seſſio abſolueretur, ſopitis certè, ſi non compoſitis controuerſijs
ferue-

1563.

feruescentibus: quod verò ad Gallia postulata spectabat, perinde gesturum se ac ipse Borromæus Cardinalis, si suo loco fuisset. Denique in se recipiebat, effecturum se ut rei propositæ Regina ac Cæsar consentirent. Tunc Ferrerius, quò rem efficaciter perageret, Lotharingum adigit, ut iureiurando se obstringeret ad firmam constantiam, ac silentium ea de re seruandum, quòd silentium adeò Ferrerius ipse custodiuit, adeoque à Gualterio exquisiuit, ut ne ipsum quidem Gualterium tamquam rei sequestrum Lotharingo indicauerit, & Gualterio ueruerit, subitam rei dissolutionem interminatus, negotium cum Legatis communicare: & quamquam inter ipsos ageretur de re Morono concedenda, obiecit Ferrerius, hunc difficulter se postea retenturum, quòd minùs id aperiret Collegis, saltem Simonettæ, in quem Lotharingus animum malè affectum gerebat. Verùm dubitari potest, tam secretum arcanum fuisse adhibitum à Ferrerio, quia hinc intelligebat, impeditâ rei communicatione inter Lotharingum & Gualterium, se communem motorem futurum: hinc verò quòd paucioribus negotium innotesceret, eò minùs in alios diuidi, eoque ampliùs honoris ac meriti sibi seruari.

17. Jul. 1563.

17. Jul. 1563.

Hæc itaque in causa fortasse fuere, cur Lotharingus novos implicaret obices, ne quid interim in Synodo conficeretur; tamen nonnulli, rei intimæ nescij, amantesque potiùs falsa somniare, quam se ipsos veritatis ignaros fateri, varias huiusce rei causas commentati sunt: inter quas hæc pariter fuit, quòd nimirum id adscriberetur cuidam contentioni inter Lotharingum & Archiepiscopum Hydruntinum in quæstione de Summi Pontificis auctoritate, iactis quidem verbis utrimque amaris, sed verecundis, ob quæ tamen Hydruntinum priuatim castigauit Lunensis, affirmans, Regem, id si nosceret, molestè habiturum. Et sanè peculiari causâ tunc mouebatur Lunensis, ut pro virili benevolentem sibi Lotharingum redderet, quia Philippus Rex coniugium exoptabat inter filium suum, & Scotorum Reginam (cuius facie filius, pater dote captus erat) genitam à Lotharingi fratre, non sine occulta Gallicæ Reginae molestia. Non tamen consenserant Legati proposito ipsis Hydruntinum ad eos peculiare cœtus vocarent, rati consilio, ne Hydruntinum iri ijs, qui Pontificis auctoritatem sustinebant, & exemplum præberi Pontificis studiosis, ad nimium sibi formidandum ab aduersarijs; qua de causa indignatum fuisse Lotharingum creditum est. In his autem contentiõibus contigerat, ut Drafcouizius dixerit, Se confestim inde exiturum, nisi contentio-

Litteræ Vicecomitis ad Borromæum 13. Junij, & 21. Jul. 1563.

Litt. Gualt. ad Borromæum & 28. Junij.

Litteræ Vicecomitis 19. Junij, & altera postea, & narratio cœtus habiti 11. Jun. inter monumenta Gualterij.

R r r 2

nes

riae
v. Trid.
III.

1563. nes præciderentur, vt qui in Cæsaris mandatis habebat, ne disputationibus de illo argumento interesset, sed vt contestaretur, & recederet.

Tamen, vt opinor, vera causa, quæ memoratam concordiam à Lotharingo peractam interrupit, fuit arcana illa tractatio Gualterij, qui propterea miserat occultissimè ^f ad Borromæum iam vtque à quarto die Iunij Cyprianum Saracinellum Vrbiuetanum, qui sibi à secretis erat, virum litteris ornatum, quemadmodum liquet ex quibusdam illius lucubrationibus expolitis in quadam illustrium Italicorum Poëtarum collectione, typis vulgata. Cortex quo nucleus celaretur fuit, quasi Bononiam mitteretur, atque inde postea, veluti casu, Romam etiam pergeret. Eò peruenit, & rem proposuit eo planè tempore, quo turbulentiore in dies nuntij Tridento afferebantur. Quamobrem Pontifex libenter aures præbuit, remisitque Gualterio responsum, vt negotium prosequeretur, sed citra vltimum Pontificis consensum. Cum autem à Burdesio Cardinali alijsque admoneretur Lotharingus de accessu in Urbem Saracinelli ^h, ad arcana cum Pontifice transigenda, quod suspitionis argumentum afferebat; visum est Ferrerio, non posse diutius illum celari, Gualterium esse rei sequestrum, & missum ab illo Saracinellum, ipsi à Secretis, non aliò spectare, nisi vt delineata ab ipsis fabrica erigeretur. Quare Gualterius coràm egit ea de re cum Lotharingo; hic verò acceptissimum id sibi futurum professus est, non ambitione muneris, aiebat, sed utilitate Sedis Apostolicæ, ad quam tuendam acriter verba fecerat per eos dies cum Antistite Mentensi, alijsque Gallicis Patribus ^h, qui in eam obloquebantur, & illos commonuerat, vt si vellent Pontificiam potestatem impugnare, nuntium prius remitterent Sacerdotijs sibi à Pontifice imperatis; quisquis autem aduersus Pontificiam dignitatem sentiret, illum sibi non Orthodoxæ Fidei suspectum esse. In rebus etiam agendis cum Legatis nubilum in serenum mutauerat.

Sed præ cunctis felici rei processu gaudebat Ferrerius, dicens, sibi esse in votis, vt ipse destinaretur à Rege vnus ex ijs, qui conuentui Episcoporum in Gallia interessent, quò sibi daretur opportunitas inseruiendi Pontifici. Hic verò, vt pote experienci cautiæque prudentiâ Princeps, gnarus, à summo arcano duas adimi præualdas rotas negotiorum curriiculo, aliorum scilicet in deliberatione consilium, & aliorum in executione adiumentum; existimauit, Præsidium notitiam à tanto negotio prorsus excludendam non esse. Idcirco illud per intimum fidei arcanum Morono significauit.

f Instructio,
& inter com-
mentarios
Gualterij.

g Litt. Gualt.
ad Borrom.
28. Iun. 1563

h Litt. Gualt.
ad Borrom.
21. Iun. 1563
& alia per
eos dies.

uit: & quod rubiginem omnem inter ipsum & Gualterium præpediret, causas fusæ protulit, quibus alter ad silentium adactus fuerat. Eidem iniunxit, ut rem illicd Simonettæ concrederet; ita tamen ut hic eius noticiam omnino apud ceteros dissimularet: ut Moronus ea de re ageret & cum Gualterio, & absque internuntio, ubi res postularet, cum Ferrerio ac Lotharingo; cui assensum præberet, simulque significaret, Pontificem, ubi consilium reipsa perficeretur, legationem Galliæ illi commissurum; ad alias nationes alios, prout sibi Diuino afflatu suggereretur, destinaturum: ne reliquis Legatis aperiretur rei tractatio, nisi cum prænosceretur eius proxima confectio. Non posse absque Principum consensu consilium in opus deduci; sed cum Gallorum Cæsarisque consensum sibi Lotharingus polliceretur, putare Pontificem, posse pariter Philippi Regis assensum sibi polliceri: ut ubi res præsto esset, ea Concilio ex improviso proponeretur, cum obstaculum maximum ne ingentia molimina perficiantur sit, quod ipsa dicantur. Adiecit: Propterea eò libentius in epistola communi ad Legatos sibi probari consilium ab ipsis susceptum, sibi que tertio decimo Iunii significatum, ut omnino prætermitterentur in definitione duæ controuersiæ, quod illud maximè consentaneum arcana illi negotio intelligebat.

1563.
i Litteræ Borrom. ad Moronum 26 & 30. Iun. 1563

Et sanè videbatur ad id mirificè conducere tum destinata Cæsaris profectio, de qua infra, unde Concilij exitus ipsi optabilis redderetur, tum explicata ipsius opinio Lunensi, qui eò accesserat; ubi de Pontificia auctoritate ageretur, satius esse omnino reticere, quam ambiguas voces usurpare.

Litt Gualt. ad Borrom. 17. & 28. Iun. 1563.

Paulò prius quam Moronus hanc spem concordia ab Vrbe acciperet, acrem habuit Tridenti conflictum, cui non solum cum exterorum ministris, sed etiam postea cum Pontifice decertandum fuit, & de argumentis maximè arduis, plurimà contentione ab initio vsque ad exitum huiusce sub Pio IV. conuocationis exagitationis. Conuenerat inter Legatos, duos reliquos Cardinales, & complures Oratorum, de die decimo quinto Iulij Sessioni præscribendo, cum Præsides Lunensis conuenit, eis que responsum ostendit, à Rege Catholico Oiselio redditum, & à nobis recensitum, ex quo summà lætitià sunt affecti; sed non minori afflicti mœstitià, propterea quod idem ipsis exposuit, compertum sibi esse, illis à Pontifice præcipi, ut curarent auferri aut explicari voces illas, *proponentibus Legatis*, de quo diserta Regis mandata habebat, sæpè repetita. Eos igitur à se rogari, ut breuem temporis moram traherent

Litteræ Legatorum ad Borromæum 14. Iun. 1563

riae
Trident.
III.

1563.

ad denuntiandam Sessionem, quò eàdem operà vtrumque Decretum in generali cœtu conficeretur.

Nec falsò Lunensis monitus fuerat. Spem huiusce rei fecerat Pontifex in responsione, reddita Auilæ codicillo, vti constat: postea quoque eius petitionibus indulgens, animum induxerat ad scribendam ad Legatos epistolam nono Maij, quam hîc eius verbis exponemus: *Quoniam hi Principes tantum instant, vt Synodus libertate fruatur, atque ipsis videtur per eas voces, proponentibus Legatis, nobis in seipsis appetitas, adimi libertas, ne grauemini Patribus proponere siue in generali cœtu, siue in Sessione, numquam mentis nostræ fuisse, vt per id libertas Synodo, sed vt confusio auferretur. Quocircà per vos cunctis compertum apertumque sit, Concilium liberum esse. Quod si visum fuerit Synodo, memoratas voces declarandas, aut omnino tollendas esse, vos illi acquiescere, atque etiam si quidquid hac in re Patres decernerent, gratum nobis futurum, ac per id factum iri, quò Principes omnes, populiq; cognoscant, velle nos quod in nobis est efficere, quò exitus obtineatur fructuosi Concilij, ac presertim per probam ac seneram emendationem.* Postea factus certior Pontifex à Morono, Cæsarem in eo consensisse, similem de Hispanis spem concepit, idemque per alias ad Præsides litteras significauit; numquam tamen propterea mandato, quod diximus, reuocato. Verùm non idcirco cessantibus aut tepescentibus Auilæ postulatis, iterùm ad Legatos scripsit duodecimo Iunij, Vbi Lunensis eam petitionem iteraret, ipsi satisfacerent secundùm epistolam suam, quam attulimus, haud habitâ eorum ratione, quæ postea subsecutis litteris indicarat: sperari tamen, Lunensem acquieturum ijs quibus Cæsar acquieuerat. Hæc postrema epistola nondum peruenerat, cum Lunensis ea quæ diximus postulauit. Veruntamen cum primum mandatum adhuc vigeret, Legati huiusmodi responsum reddiderunt, Nihil posse id temporis committi aut inhonestius, aut perniciosius Concilio, quàm quod à Lunensi postulabatur, & Principes rei petitores statim sua pœnitentiâ id ipsum animaduersuros. Sed quando id ille cupiebat, declarationis exemplum conficeret, ab ipsis expendendum: at verò moram Decreti ad Sessionem destinandam indulgeri non posse, cum id cum multis Oratoribus, ac primarijs Synodi Patribus fuisset constitutum. Ita Legati. Et communi postea consensu dies decimus quintus Iulij destinatus est: solus Antistes Segobienfis, multis operibus quæ supererant connumeratis, ostendit, paucos interiectos fuisse Sessioni dies. Non ita multò post redijt ad Legatos Lunensis, & quamquam exemplum scriptum non afferret, exposuit, cupere se ob præsen-

15 Litteræ Legatorum ad Borromæum 17. Iun. 1563 & Vicecom. eodem die. 16 Litteræ Legat. ad Borrom. 17. Iun.

1563.

ris & futurarum Synodorum libertatem, ut cuius Oratori, & cuius Episcopo proponere fas esset. Tunc Moronus, qui peculiari amoris affectione prosequeretur eam Præsidum prærogativam, quasi arcem virtute suâ propugnatam aduersus Cæsaris aggressiones, quibus deditioem facere iam Pontifex habuerat in animo, incredibiliter commotus est, ei que respondit: Numquam ab vilo Rege quidquam magis noxium flagitatum fuisse vllam Synodum, quam ut reuocaretur Decretum in Conuentu comprobatum, & confirmatum postea in Sessione à centum decem Patribus, duobus tantummodò reluctans; quo perfracto Decreto, ea Synodus in confusionem perturbationemque intolerabilem ruitura erat: cum iam Cæsar acquiesceret, par etiam futurum fuisse ut acquiesceret Rex, eoque **procliuus**, quod ipsius Regis nomine nauabatur opera cuidam rei, quæ huic communi proponendi auctoritati aduersatur, nimirum, ne quidam Procurator, qui Tridentum venerat, missus à Canonicis Ecclesiarum Hispaniensium, audiretur. Quoties autem Legati animo reuoluebant, fore in potestate cuiusuis minimi Præsulis, loqui aut quidquid ipse opinaretur, aut quidquid suggereretur ab alijs aduersus Pontificem, aduersus ipsos, & aduersus quemcumque præcelsum virum, id adedò indignum ab ipsis putari, ut abituri prius essent quam hoc paterentur, adeoque de venia à Pontifice petenda à se deliberari. Quòd si libertati futurarum Synodorum prospicere intendebatur, posse Oratori satis esse, ut id in postrema Sessione per Decretum perficeretur, acceptâ prius ab ipso huius rei sponsione. Post verba plurima, Lunensis aliquod præ se tulit indicium sui de re proposita consensus. Legati verò rem gestam ad Borromæum scribentes, adiecerunt, Vbi Lunensis in postulato persisteret, & Pontifex in proposito illi gratificandi, satius existimare, ut à Pontifice omnes illinc amouerentur, ne spectatores tanti sui dedecoris euaderent; præcipuè verò Moronum fateri, sibi amplius ad Synodum adeundam frontem non esse.

9 Lunensis, qui succumbebat quidem rationibus, cum à Legatorum voce vehementius eius animo imprimebantur, sed sibi postea, suisque cogitationibus relictus, nouam experiebatur vim, à regij mandati consideratione incussam sibi, misit ad Legatos optatæ declarationis exemplum; & quòd petitio validior simul atque excusabilior foret, studebat, ut fama tulit, vnâ secum trahere Lotharingum, & cunctos Oratores, qui coniunctim darent operam, ut in Sessione proxima res conficeretur. Legati causas iam ex aduerso

o Litteræ Legat. ad Borrom. 19. Jun. 1563.

riae
v Trid.
III.

1563. so allatas ipsi repetierunt, adieceruntque, Vbi tamen ipse rem vrgeret, se mandata Pontificis haud prætermisuros; sed illum malorum omnium causam, reumque noxæ apud Deum futurum. Lunensis iter adornarat ad Cæsarem, paucos intra dies Oeniponte Viennam aditurum, ad conuocandos Episcopos Pannoniæ, suarumque reliquarum ditionum, quò deliberaretur, quo pacto & à quo tam opratus Calicis vsus esset petendus. Quamobrem Legat^{us} ad Delphinum Nuntium scripserunt, vt curaret omnem operam ab eo Principe impendi ad persuadendum Lunensi, vt ijs acquiesceret quæ Cæsari consentanea rationi visa fuerant. Nec atramento perpercerunt apud Criuellum in Hispania Nuntium, Pontificem simul rogantes, vt suis litteris in vtraque Aula rem promoueret: ac denuò Moronus Collegarum omnium nomine illi significauit, se prius quàm illic tantâ ignominia affecti persisterent, efflagitare à Pontifice, vt ipsos inde reuocaret, suatque manus emendationis operi Romæ admoueret; aut si hoc illi non probaretur, Moronum saltem inde amoueret, quippe cui nec os nec animus superfuisset.

¶ Constat ex alia Legatorum epist. ad Borrom. 19. Iun. 1563.

¶ Cuncta extant in quodam monumento Gualterij 27. Iunij 1563.

¶ Hoc constat ex litteris Legat. ad Borrom. 21. Iun. in quibus dicunt receptas à se eius litteras 12. Iun.

Verùm huiusmodi denuntiationes Romæ, & eiusmodi adhortationes in Hispania, Legatos ab urgente obtemperandi necessitate neuiquam liberabant. Forma expetitæ declarationis à Lunensi delata sic habebat: Vt Synodus explicaret, fuisse voces illas adhibitas, quò significaretur ordinarius proponendi modus: non autem vt prohiberetur, siue Patribus, ne præter ea quæ à Præsidibus proponebantur alia liceret adijcere, pro eo quod ipsis opportunum videretur; siue Oratoribus, ne vbi Præsides negarent ea proponere quæ ab Oratoribus expetebantur, in ipsorum esset potestate eadem per se ipsos exponere.

Hoc planè tempore peruenit ad Legatos Pontificis epistola quam retulimus, data duodecimo Iunij, per quam antegressa mandata confirmabantur. Sed ipsi quæ rationibus quæ clamoribus extorserunt ab Oratore, vt scripto contentus esset, quod ab illis subscriptum est vigesimo Iunij, nimirum pridie quàm per expeditos equos Oenipontem contenderet. In eo scripto commemoratis tum Regis mandatis Lunensi traditis, tum huius postulatis, & declarationis formulâ ab eo quæsitâ, tum etiam mandato Pontificis ad Legatos missò, ac rationibus publici detrimenti, quas ipsi obiecerant, addebatur; Duo, ab iisdem consilia fuisse Lunensi proposita; alterum, vt acquiesceret pactionibus in hoc initis cum Cæsare; alterum, vt illi satis esset eam declarationem obtinere ad finem præsentis Synodi, ob indemnitate futurarum: vtrumque fuisse

ab Lunensi reiectum, sed eundem indulgisse, ut supersederetur usque ad nouum sui Regis mandatum. Quod si Rex in priori proposito perlisteret, Legatos polliceri, se memoratam declarationem Synodo actutum proposituros, atque ut comprobaretur curaturos.

1563.

11 Hæc Legatorum in obtemperando repugnantia, etiam antequam Romæ innotesceret Lunensis consensio, nulli fuit offensio- ni Pontifici; utpote qui non minorem ipse repugnantiam in præ- cipiendo expercus fuerat. Quare ad Legatos rescribi iussit. Quan- doquidem ipsi, ac Moronus potissimum, tantam in eo auersatio- nem animi patiebantur, nolle se illos cogere, sed ijs quæ præce- perat reuocatis ipsos hortari, ut in eo constanter hærerent quod Moronus cum Cæsare stabilierat; siquidem traditum fuerat à Phi- lippo Rege mandatum suis Oratoribus, antequam id actum esset, in quo mandato Rex causabatur, illud à cunctis Principibus effligitari, quod tunc amplius verum non erat, adeoque creden- dum esse, Regi etiam satisfactum iri per ea quæ Cæsari satisfecerant: se super eo negotio ad Criuellum Nuntium scripsisse, & ab Auila pariter ac Varga, Hispanis Oratoribus, rem litteris propitijs fuisse promotam.

(Litteræ Bor- rom. ad Le- gatos 25. & 30. Iun. 1563)

12 Vniuersam huius rei tractationem tot erroribus permiscet Sua- uis, ut me ad hominis commiserationem adduceret, si posset com- miseratio non inquam in inimicum, sed in impium se flectere. Re- fert, tunc primum ab Oratore cœptum esse mandatum regium de- promi super ea re, quasi ad se Gallicæ Reginæ operâ delatum; at verò non solum ante legationem illam Gallicam in Hispaniam, sed ex eo die quo primum ille Tridentum accessit, mandata, de quibus dictum est, primo Legatorum efficacissimè exposuerat.

† Constat ex litteris præ- dictis Legat. ad Borrom. 16. Ap. 1563

13 Dicit, id Morono haud moleste fuisse, cum rem intimè perno- sceret, intelligeretque, ea fuisse à Rege Catholico missa, ob me- moratas petitiones Reginæ Gallorum, & antequam ipsa statuisset apud se, in rebus Concilij Pontifici satisfacere. Absurdissima pro- fectò ratiocinatio! Philippi Regis postulatam, de quo supra, mis- sum ab eo fuerat statim atque Decretum illud prodijt, semperque incredibili ardore continuatum. Atqui si quod narrat Suauis ve- rum fuisset, Pontifex, qui omnium optimè de cunctis edoceba- tur, nonne intimam huius rei notitiam præ ceteris habuisset, adeo- que numquam animum induxisset ad eas disertas, sibi que mole- stas iussiones nono Maij & duodecimo Iunij tradendas? Qua- rum prior cognita ac producta à Lunensi, adeò Suauem latuit, ut in alium grauisimum errorem labatur, dum affirmat, Moronum dehorta-

Pars III.

SSS

dehorta-

riae
Trident.
III.

1563. dehortatum fuisse collegas ne ea de re scriberent ad Pontificem: at ex opposito non modò necesse illis fuit de ea scribere, sed offerre Oratori, vbi ipse in incepto peristeret, se in opus deducturos Pontificis iussionem. Denique, si, vti scribit Suauis, Moronus hanc rei medullam subtilius introspeisset, certissimum est, illum haud prætermisurum fuisse, quin rem aperiret Pontifici, vbi is aliunde non detexisset, & quin ita acerbicatem illius peruicacis contumaciæ mitigaret: & tamen in eius litteris ne nutus quidem; quin hac de causa veniam non semel petijt legationis dependæ. Et sanè hoc intimum rei arcanum nullum erat, non solum quod spectat ad potissimum negotium, verùm etiam quod spectat ad eam mutationem, quam Suauis pro certa assumit ex parte Reginæ, quemadmodum infra patebit.

Neque hîc sistit Suauiana erratorum colluies in his narrationibus. Post aliquot paginas mentionem facit Pontificiæ iussionis, tamquam perlatae ad Præsides post memoratam Oratoris postulationem; & adijcit, per responsum illi redditum à Morono, hoc est, *se numquam illi consensurum, & cupere se potius quàm unquam illi declarationi acquiesceret, ut ipsum Pontifex amoueret*, cum antea cum suis Collegis de eo minime deliberasset, sollicitudinem illis de ipsorum auctoritate incussam fuisse, quippè quòd se nimium ille supra reliquos extollere videretur. In primis quænam sollicitudo ingenerari poterat in Collegis, quòd Moronus absque ipsorum consilio, & etiamsi hoc contigisset, aduersus eorum consilium suo nomine, ac de seipso verba fecisset? Sed argumentis opus non est. Huiusce narrationis falsitas reuincitur duabus litteris, in quibus omnes Legati simul ea de re ad Pontificem scripserunt ipsidem sensibus, & omnes abeundi veniam petierunt, vbi mandatum illud re ipsa exequendum esset; tamen in vtrisque litteris ostensum est, huiusmodi sensum, illorum singulis communem, Morono firmiter inhæsisse.

Postremò dicit, Cæsarem suasisse Lunensi, vt ab eo consilio Regem dehortaretur, eique tamquam nouum consilium proposuisse, vbi dubium esset, ne libertas futurarum Synodorum laederetur, declarationem ad illius finem satis fore. At ignorat, huiusmodi consilium vetuisse, & Lunensi cum ipsius repulsa propositum ab ipsis Legatis. Origo, tempus, & locus, quæ sunt magis communes rerum omnium conditiones, omnium pariter errorum in ijs describendis argumentum sunt, cum omne falsum ex multis veris constatur, sed tamquam aut originem trahentibus vnde non traxerint, aut

Litteræ Legat. ad Pontificem 14. Jun. 1563.

aut existentibus quo tempore non extiterunt, aut ibi collocatis ubi non fuerint: atque ab hoc triplici fonte, ut ita loquar, Suavis vanaum suum, sed tamen nigrum atramentum haurit tribus vasculis, nunc nequitiâ, nunc temeritate, nunc infortunio. 1563.

C A P V T VI.

Libertas relicta Concilio à Pontifici e, tum in disciplina, tum in doctrina sanctionibus Quo pacto ipse se purget ob concessas Mantuae Infulas Federico Gonzage. Quid ageret de Cardinalibus. Lainij sententia; & Suavis in eum calumnia, cum alijs mendacijs, præsertim de sententijs Lotharingi.

NEc sine valida causa Legati ab ea proponendi facultate minimè circumscripta abhorrebant, gnari quantum habilitatis cuiusvis ingenium sibi arroget in legibus statuendis, & quàm periculosum sit, vrnæ committere id, quod principio allicit splendore ac voluptate nouitatis, & quod si postea experimento haud rectè succedit, non peculiare quoddam opus, sed rectum humani regiminis ordinem euertit. Et re ipsa Tridenti tunc indies crescebant tum emendationis postulata in genere, tum quæ super ea peculiariter proponebantur. Quapropter Legati facultates vniuersales sibi sæpiùs traditas haud satis ducentes, cupiebant, ut Pontifex mentem suam in eo distinctè significaret. Hic verò per Borromæum epistolam ad eos scripsit *, multis alijs consonantem, quarum in ea fit mentio generalis, & quarum aliquæ aut summam à me indicatæ sunt, aut etiam silentio præteritæ. Sed libet hinc huius epistolæ verba ipsa referre, quò melius intelligat vnusquisque, cuiusmodi erat in Concilio libertas, & quàm integram Pontifex illam seruabat. *Hæc postrema emendationis capita à vobis missa, quibus delecti Patres pleraque Principum postulata complexi sunt, tametsi, ut dicitis, nondum exactè à vobis stabilita sint, grata tamen Pontifici fuere, quòd animaduertit, operam à vobis impendi, ut vndique res tractandæ promoucantur. Qua de causa vos commendat Pontifex, ac vobis benè precatur. Quod spectat ad ipsius mentem, idem dicit, cum iam sæpius in vobis reposuerit hæc emendationis argumenta, non nisi id ipsum repetere nunc etiam vult; cum in animo habeat, quidquid à vobis & à Synodo decretum confectumq; fuerit, rectè peractum existimare, gnarus, semper à vobis Diuinum obsequium, bonumq; publicum spectatum iri. Hoc vnum occurrit Pontifici quod vos moueat, num fortè, ubi sermo est de non concedendis Coadiutorijs,*

1563. & regressibus, opportunum esset, irrita reddere etiam ea, quæ iam concessa sunt, sed nondum in opus deducta. Quæ in re Pontifex retur parum suspensisse difficultatis, præterquam in Coadiutoribus qui consecrati iam sunt, & Episcopi titulares, qui propterea arceri non possunt ab Episcopali gradu, sicuti arceri possunt simplices Coadiutores. Tamen hoc ipsum pariter Pontifex in vobis & in Synodi Patribus reponit, & vult, ut ipsi sibi satisficiant; simulq; vos per Deum obtestatur, ut hanc Pontificis voluntatem, quæ cuncta in vobis ac Synodo reponit, nunc accipiatis, & habeatis tamquam semper perseverantem, atque per eam sinceritatem, quæ decet egregiam opinionem, à Pontifice conceptam de vestro iudicio ac probitate, incumbatis quàm maximâ fieri potest celeritate ad negotium prosequendum.

Eandem libertatem voluit Pontifex in Synodo de sanctionibus & Doctrinæ. Idcirco cum Præsides formam ad eum misissent, quæ prius cum Lotharingo expendebatur, simulq; indicassent propensos Cæsarianorum animos ad curandam concordiam, eodem quo diximus die ^b rescribi illis iussit; & collaudatâ piâ illorum Orationum operâ, subdidit: Pontifex dicit, sicut in reliquis omnibus libenter huc usque vestræ prudentiæ rectoq; iudicio se commisit, ita in hoc pariter agere velle, cum speret, repertum iri à vobis rationem & aditum ad conficienda quæ spectant ad hæc argumenta, ita ut satisfiat pijs omnibus hominibus, qui Synodo intersunt, & huius sanctæ Sedis honor ac dignitas seruentur. Non tamen omittet Pontifex super hisce rebus consilium habere. Quod si opus fuerit vos commoneri de re aliqua magni momenti, expeditum tabellarium ad vos mittemus, prout oportuerit; sed non idcirco desistatis progredi & agere, atque concludere in tempore, perinde ac si nihil hinc prestolaremmini. Pontifici siquidem quidquid vos statueritis, gratum acciet.

Verùm Legati suam ipsorum in eo securitatem voluntati Pontificis anteponebant; idcirco in Decretis tam grauidis ingentium effectorum, nolebant antea paginam signare quàm ipsorum manus dirigeretur. Post Sessionis destinationem, noua quædam forma concepta fuerat, quæ neque Gallis neque Hispanis displicebat: sed quamquam comprobata à maiori eorum parte, qui à Legatis ad consilia adhibebantur, non omnino probabatur quibusdam religiosioribus in studio Pontificiæ auctoritatis, quibus ea conferta videbatur verbis, quæ instar quorundam characterum pulchra essent ad speciem, non perspicua ad intelligentiam, quippe varios in sensus flexibilia. Quare postea, siue durante, siue finito Concilio, ab aduersarijs Apostolicæ Sedis facile in peiorem partem detorqueri possent. Ex altera parte Legati animaduertebant, opus esse, ut aliquid concluderetur, & ancipites erant, an oporteret aut semel aggre-

¶ Constat ex
duabus Le-
gatorum ad
Borromæum
18. Iun. 1563

aggredi definitionem de Summi Pontificis prerogativa supra Concilium, quæ ubi ab ipso Concilio declararetur, ad omne in Ecclesia schisma perpetuò aditum obstruebat; an consultius foret discriminis aleam declinare, ne ad evitanda schismata possibilìa in schisma re ipsa offenderetur. Miserunt igitur ad Borromæum memoratam formam; fusiùs exposuerunt vitia & obices, quæ ab ipsis in quouis consilio cernebantur; & postremò Pontificem rogarunt, ut ipse confestim expromeret apertè mentem suam per expeditum tabellarium, quando tempus vrgebat, nullà re ipsorum iudicio commissà in tam graui ac periculoso negotio.

4 Pontifex re cogitã, dùm vt maximè feruebat, tamen si tacita & arcana, rei tractatio cum Lotharingo, iussit ad Legatos rescribi: Cum ipsi noluisent vt auctoritate toties illis impertitã, sed Pontificis iudicium exquirent, velle se ea de re consilium habere cum ampliori Purpuratorum cœtu, & etiam cum Principum Oratoribus; gratum tamen ipsi futurum, si interim alterum consilium, ipsis antea perscriptum, exequerentur; nimirum, vt vtramque controuersiam prætermitterent. Vnum quidem Pontifici doluit, & idem cum Legatis questus est, quòd cum ipsis minimè liberat adhibere libertatem concessam, quin & imperatam, sed rem denuò cum ipso communicarant, eiusque sententiam præstolabantur, id euulgassent, reiecto in Pontificem non labore modò, sed aculationum onere; præsertim dum Synodus rem in ipso liberè non reponeret, in quo euentu libentior onus suscepisset. Etenim in alterutris necessitatem ab illis adducebatur, aut dissimulandi (quod in rebus ad Fidem spectantibus nunquam fecisset) difficultates, quæ sibi occurrissent; aut suscipiendi commune odium, quamuis indebitum, quasi concordie perturbatoris. Sed Legati se postmodum excusarunt: quod attinebat ad primum, in re inestimabilis momenti ipsorum Principi, per nullam mandati solùm generalis amplitudinem se absolutum iri temeritatis apud sapientum ac suarum conscientiarum tribunal: quod ad alterum spectabat, communicationem illius negotij extendi ad tot Oratores ac Præsules, quibus oportuerat palàm fieri honestissimam causam suspendendi responsi, vt ipsius vulgationem impedire nequissent.

5 Hæc tunc de Doctrina, De emendatione, ea quæ vehementissimè à reliquis postulabatur, & ob quam Legati acerrimam suspensionem concepiebant, ad Cardinales spectabat. Hanc affirmabat Lotharingus omnino & concorditer expeti à Cæsare, & à Regibus Gallia, Hispania & Lusitania. Legati verò veriti, ne ibi ex perturbatis

1563.

d 26. Iunij
1563.

e Litteræ Borromæi ad Legatos. 30. Iunij & 6. Iulij
1563.

f Litteræ Legati ad Borromæum. 19. Iunij & alia multæ ipsorum ac Vicecomitis & Guait. per ea tempora.

SSI 3

ani-

riæ
Trid.
III

1563.

g 29. Maij
1563.h In cap. 4.
Comitij ante
electionem
Pij 1V.i Constat ex
litter. Legat.
ad Borrom.
24. Maij, &
Vicecomitis
3. Jun. 1563

animorum affectionibus immoderatio ea statueretur, Pontificem hortabantur, ut ipse illam Romæ stabiliret; eique proponebant qualem vniuersaliter probatum iri arbitrabantur. Iam verò hæc de re Borromæus secretis notis ^b ad Moronum scripsit, In emendatione ab ipsis proposita prohibitionem contineri, (quæ pariter inerat in capitibus ^h postremi Comitij) fas non esse ad eum ordinem promoueri, qui viuentem in eo fratrem haberet: Pontificem pederentim in hanc iussionem procedere, quippe quæ Parmensem Episcopum, & Cardinalem S. Floræ, Camerarium, eius fratrem læsisset. Et sanè prudentium oculis non modica in ipsis æstimationis causa obuersabatur ob familiarum, personarum, munerum & affinitatum conditionem, cum præsertim sobriini fratres essent Parmensis Ducis & Farnesij Cardinalis. Et plane paulò antè contigerat, ut Tridenti spargeretur falsus quidam rumor, sicuti fieri consuevit de rebus Romæ gestis, nimirum, ibi Cardinalium creationem adornari ⁱ; &, pro eo ac mendacium audax esse solet, etiam eorum catalogus vulgatus est. Ad hanc vocem Synodus vniuersa incredibiliter commota est, cum ea sibi videretur parvipendi, dum Pontifex eorum numerum augebat, de quo minuendo tunc ibi consulebatur. Sed præter communem commotionem etiam peculiaris excita est: nam in commentitia nota neque Columna neque Sfortia legebantur; vnde mendax aliud murmur exortum est, illos ob indignationem ad Lotharingi partes se coniecturos. Legati Pontificem generatim monuere, quantum ea Cardinalium cooptatio Tridentinos tumultus esset promotura: sed pro responsò certam rei falsitatem acceperunt. Interim verò Simonetta, ad metum pronus, per litteras peculiare significauit, quæ de duobus Præsulibus deblaterabantur; nec sibi temperare potuit, quin suspicionem suam (affectionem animi loquacem) ipsi Sfortiæ palam feceret, qui supra modum id sibi offensionem ducens, dixit, Paratum à se animum geri ad æqui bonique consulendum quidquid Pontifex decreuisset; sed absque indignatione tolerari non posse, quod in animo suo eiusmodi sensus crederentur, parabatque veniam abeundi Tridento petere, nisi hominem nonnemo retinisset. Hoc Sfortiæ responsum, quod in litterarum Vicecomitis volumine Suauis legit, noluit ille narrare dum reliqua huiusce rei gestæ recenset, reuolvente illius stomacho quasi superfluens, quidquid in eum boni casu introducit.

Porro tamen aded grauius obiectarentur, concludebat Borromæus in epistola, quam diximus arcanis characteribus scriptam

de peculiari argumento Cardinalium, ac de prohibitione, ne duo fratres ad eum gradum eueherentur: *Tamen ubi memorata emendatio istic conficienda sit, Pontificis mens non erit, ut hac de causa opus tam egregium prepediatur: sed se vobis ac Synodo remittit, qui peragatis quidquid in hoc vobis visum fuerit.* Postea verò scriptum est ad Legatos in hæc verba: *Cardinalium emendationi hinc opera nauatur. Verumtamen ubi contigerit istic agitari articulos de reformandis Diaconis, Sacerdotibus, aut Episcopis, quos opportunum erit extendi pariter ad Cardinales, licebit vobis eos discretè nominare: siquidem Pontificis mens est, ut iuxta illi ac reliqui reformentur.*

1563.

7 Verum huiusmodi emendationes ab eo reiectæ sunt, qui ipsas cupere ostentabat, cum honorem sperabat in ijs petendis absque detrimento impetrandi. Statim ac Legati cœperunt capita de reformandis Cardinalibus communicare cum Lotharino ^k, qui ad id tam acriter illos extimularat, recusauit is iudicium ferre, affirmans, nondum apud se rem statuisse; ac postea de eo colloquens cum quibusdam Patribus, ostendit, haud opportunum à se censeret restrictionem illius Ordinis admodum seueram. Mihi verò, ne hoc argumentum diuidatur, libet hinc inserere aliam epistolam memoriâ dignam, quam eadem de re post non multos dies scribi iussit Pontifex à Borromæo ad Legatos ^l. *Quoniam in negotio de reformandis Cardinalibus, Reuerendissimi Domini ad hoc selecti, inter se, & etiam coram Pontifice rem agitarunt, nec tamen huc usque de aliquo conuenire potuerunt, quod existimetur à Pontifice satisfactum iri Patribus Synodi, ac reliquis hanc emendationem tam acriter postulantes, cum videatur Pontifici res non amplius differenda, me iussit ad vos scribere, ut nihil præterea hinc expectantes, peragatis in hoc negotio vnâ cum Synodo quidquid vobis in rem fore videbitur, siue nominatim expressis Cardinalibus in cunctis emendationis capitibus, que confecta & conficienda sunt, quò intelligant se quoque comprehendi, siue seorsim emendatione confecta, quæ solùm ad ipsos spectet, siue quo pacto melius illis videbitur. Neque in hoc vlla ratio habeatur: nam quæcumque tandem emendatio conficiatur, numquam poterit videri Pontifici nimis seuera, cum velit tum in hac, tum in cunctis reliquis honestis rebus, ut Synodo ac Principibus satisfiat, quod iussum ad hunc usque diem haud fuisse protractum, nisi adfuisse spes hinc aliquid effectum iri quod satis foret.*

^k Litteræ Vicecomitis ad Borromæum 24. Iun. 1563

^l 10. Iulij 1563.

8 Aliud quoque in hanc rem acciderat minimè reticendum ^m. Complures insimulabant Pontificem, quòd eius facta illius Concilij sanctionibus derogarent: de quo Præsides illum certiore fecerunt,

^m Litteræ Legat. ad Borrom. 28. Maij 1563.

riae
Trid.
III.

1563. runt, argumentis querelæ indicatis. Is porro extemplo ad reliqua capita respondit, ostendens, falsa esse ea quæ sibi apponebantur. Vnum addidit, à Legatis non connumeratum, hoc est, concessam à se fuisse Mantuanam Ecclesiam Federico Cardinali Gonzaga, nondum ætate maturâ, prout illius Synodi Decretaⁿ postulabant: sed factum purgabat, cum Federicus ætatem eam & gradum Sacerdotalem obtineret, litteris ac præclarissimis virtutibus ornatus, frater eiusdem Ducis Mantuani, atque idcirco supra reliquos illi Ecclesiæ idoneus, assiduis deprecationibus commendatus à Casare, parente fratris ipsius Federici, nescisse Pontificem id negare. In quo tamen comperio, illum diu se difficilem præbuisse. Et quoniam Moronus significarat^o, Cæsarem eâ obseruantia prosequi Synodum illam, vt quali libenter tolerasset repulsam suæ deprecationis, Pontifex^p, cum premeretur postulationibus Oratoris Cæsarei, illi patefecit, quò se defenderet, quæ à suo Legato acceperat. Orator ea Gonzagis significauit: hi verò propterea de Morono conquesti sunt; hic autem apud Pontificem exposulauit, quòd res à se fidenter illi patefacta, tam sublimium virorum animos in ipsum male affectos reddidisset. Id autem Pontifex ægrè tulit, acriter conquestus de Oratore, quòd sine sui Principis utilitate eam notitiam sparsisset, quæ non nisi sementis absinthij posset euadere: nec certe destitit, donec certiores fecit Gonzagas, Moronum simul, dum pro suo munere significabat Pontifici, Cæsaris animum sibi compertum, illi pariter per aliud peculiare scriptum suauis, vt eam Tiarâ in Federico collocaret: ac postea certum reddidit Moronum, nihil ipsi de illorum Principum beneuolentia detractum.

Sed hæc extra Concilium: ibi verò intentis Patrum animis per continuos cœtus ad reparandam disciplinam, habitoque à quibusdam sermone plurimo ad legum relaxationes prohibendas, perinde quasi eiusmodi prohibitionem tum constitutam tum digestas leges adamantinæ essent futuræ, ablatâ Pontifici potestate eas in perpetuum variandi; Didacus Lanius, qui postremus de more verba fecit, in hanc sententiam disseruit^q: Duas emendationis classes distinxit: alteram in animis, interioris virtutis operâ, & hanc dixit numquam esse nimiam posse, sed ad eam legum humanarum vim minimè peruenire; illam implorandam esse à Diuinagratiâ, quâ pro se quisque conferre operam in animo suo studeret. Alteram sitam esse in operibus ad disciplinam externumque regimen spectantibus, quæ ab humanis sanctionibus normam capit, & in quibusdam

ⁿ Sess. 7. c. 1.
& Sess. 12. c. 2

^o Die 7. Maij
in relatione
alibi commem-
morata.
^p Constat ex
epistola Bor-
rom. ad Si-
monetram
8. Iunij, & ad
Moronum
12. Iun. 1563;

^q Litteræ Le-
gat. ad Bor-
rom. 17. Iun.
1563. & Acta
Paleotti, &
Arcis Eliz.

exterioribus rebus versatur, quæ per se ipsæ bonæ non sunt, sed conducunt ad eas, quæ suo apte ingenio bonæ sunt. In hac peccari posse exuperantiâ æquè ac defectu: eam esse præscriptum à prudentia politica medicamentum. Iam verò medicamenti opportunitatem metiendam non esse morbi grauitate, nec bonâ valetudine, quam ægrotus alijs annis possedit, sed beneficio, quod re ipsa possit illi conferre eius præsens conditio & corporis habitudo, cum debeant cunctæ leges charitatis legi concedere. Quapropter par esse, vt retineantur, aut relaxentur, aut mutantur, pro eo quod charitas suadet; sed hæc omnia per legitimam moderantium auctoritatem. Atque hac normâ propolitas sanctiones expendit, alias comprobando, alias refellendo.

10 Quod atinebat ad priorem de Episcoporum electione, considerant, eam posse duobus modis fieri, vel à Clericis, vel à laicis: & eorum modorum quemlibet rursus dupliciter; alterum aut à Summo Pontifice, aut à minoribus clericis; alterum aut à Principibus, aut à populis. Omnes huiusmodi electiones vitio esse obnoxias, cum electores, quippe homines, à peccandi & errandi periculo haud sint immunes. Tamen ipsam in se spectatam meliorem esse conditionem electionem quæ fit à Clericis, tum quòd melius Clerici cognoscantur à Clericis quàm à laicis, tum quòd Clericus ratione status maiori fertur studio in res Diuinas, maioremque à Deo afflatum accipit. Inter electiones à laicis pendentes, optimam esse quæ à Principibus habetur: inter electiones ab Ecclesiasticis profectas, optimam esse, quæ fit à supremo Pontifice, & per Cardinales; eius siquidem auctores sunt viri præstantissimi, cuiusmodi par est vt sint Cardinales ad curandam Ecclesiam instituti: sed vt eiusmodi electio optima est, cum ordinata, perinde pessimam euadere cum inordinata est. Proximè ad hanc accedere illam, quæ fit à suffraganeis simul cum Metropolitana. Tertium præstantiæ locum tribuit electioni, cuius auctores sunt Canonici, sicut in Germania; non tamen electiones, quæ naturâ suâ meliores sunt, meliores esse in quauis conditione temporis, loci, ac personarum.

11 Progressus est, restituendas non esse suffraganeis electiones, quasi Diuini iuris id esset, quemadmodum quorundam ferebat opinio. Inuolui in hoc errorem Fidei repugnantem: hinc enim fuisset deductum, electiones aliter habitas, non esse legitimas; adeoque Ecclesiam deerasse, quòd eos, qui Episcopi non erant, tamquam Episcopos accepisset: illos, qui contendebant huiusmodi antiquos vsus reuocare, moueri mali dæmonis impulsu, & idcirco non agi ab

Pars III.

T t t

ipsis,

riae
Trident.
III.

1563.

ipsis, ut veteris Ecclesiæ ieiunia & afflictationes corporis reponerentur, quæ carnem edomant, sed hoc electionis genus, quod carni fauet. Profectò primæuos Episcopos, ab Apostolis institutos, & ab ijs missos ad gentibus prædicandum, aliorum consensu haud electos fuisse. Nec valere: *Tales electiones prisca temporibus usurpata sunt, igitur in usum sunt reuocanda*: potius contrarium confici; quandoquidem experimento deprehensa sunt eorum incommoda, & quò ea tollerentur, abolitæ. Dubitare se de Gallis id postulantibus, utpote qui à Deo fortasse puniebantur præsentibus infortunijs, ob aliquam eorum secessionem, usque ab ætate Basileensis Concilij, Episcoporum examen habendum comprobauit, ita tamen, ut per illud integer ipsorum vitæ cursus expenderetur.

Episcopos per merum titulum creandos non esse, nisi ex necessitate; sed erroneum esse, inficiari eos veros Episcopos esse, cum Ecclesia ut Episcopos habeat, & adoret hostias consecratas à Sacerdotibus, qui ab illis sacros Ordines susceperunt: indigere his Episcopis amplas Dioceses, ut in Germania, quibus per vnum dumtaxat satisfieri nequit; & ex altera parte opportunum non est ut ipsæ diuidantur, cum illic Ecclesiasticorum potentiâ opus sit.

Duplici modo Episcopos initiari posse, vel certæ Ecclesiæ destinatos, vel indiscriminatim omnibus, sicut Apostolos; & hac ratione, quæ nobilissima est, initiari Euangelij præcones: posse quoque aliquos initiari, etiam si nullam in vlla Ecclesia iurisdictionem obtineant, quo pacto initiatus fuit Presbyter S. Paulinus Episcopus Nolanus, & sicuti religiosi mendicantes certis cœnobijs non sunt affixi.

Impugnauit mutationem de Sacerdotum ætate: post Canones 13 postremò promulgatos hac de re nihil esse variatum, quod nouam legem postularet: Ecclesiasticorum incontinentiam non ab ætate, sed ab educationis vitio proficisci. Huiusmodi consilium esse mali dæmonis artificium, quò dum sacerdotium coarctatur ad senectutem, & Diaconatus ad scientiam concionandi, Clerus destruat.

Tria sibi videri necessaria, nimirum, ut vnusquisque secundum Canones ingrederetur in Ecclesias; ut pariter ex præscripto Canonum eas administraret; atque ut Magistratus statueretur, qui per vigilem huius duplicis legis tutelam gereret.

Consulendum esse, ne consanguineis Ecclesiæ traderentur: id enim in causa erat, ut ineptis traderentur, neque illis, qui eas ambiunt, ac petunt: præterea, ne resignarentur Ecclesiæ retentis fructibus, quod ipsarum erat perniciēs.

Affirma-

14 Affirmauit, eam rationem charitatis, de qua principio dixerat, habendam esse non modò cùm leges in vniuersum constituantur, sed cùm exercentur moderatè, in peculiaribus conditionibus. Hic verò studuit explicare vtilitatem & condecenciam recentiorum relaxationum, adducto ad id confirmandum testimonio doctissimi ac seuerissimi Patris S. Bernardi, qui ad hanc rem propendebat. Mandata quædam esse immutabilia, adeoque nullius laxamenti capacia; alia mutabilia, & ideò quoque relaxationibus obnoxia, pro rerum conditionibus. In eo spectandum esse non vsum antiquitatis, non austerum exemplum vnus aut alterius è sanctis Patribus sed id quod charitas postulat in conditionibus huius hominis & huius temporis. Hanc doctrinam declarauit, obseruans, Diuinam legem esse de rebus necessarijs: & immutabilibus, & idcirco eam relaxari non posse; Ecclesiasticam de peculiaribus, quæ Diuinæ obseruationem faciliorem reddunt: & quia hæ mutationem admittunt, ideò in Ecclesia quodam Capite opus esse, quod posset, prout opportunum est, eas relaxare. Huiusmodi auctoritatem à Christo fuisse traditam Summo Pontifici, nec posse à quopiam eam illi adimi; id enim institutioni Christi, & bono publico aduersaretur: nec validum esse obiectum, eã interdum abuti Pontificem; omnis quippe Princeps ac Magistratus supremus potest in hoc vitium prolabi. Legem ipsam, quã sanciretur, id relaxari non posse, oportere legem humanam esse, adeoque relaxationum capacem. Et quamquam Pontifex voto se obstringeret, nunquam se legem relaxaturum, huiusce voti obligationem cessante, quoties opportunum esset ex charitate legem relaxari.

Ad auferendos abusus relaxationum, sancendum esse, ne populi eas peterent nisi ex cautis admodum grauibus: & vbi oporteret, in relaxatione concedenda multa imponeretur; eam in pauperum subsidia distribuendam. Ceterum legum relaxandarum vsum inueniri vsque à Pauli Apostoli ætate, qui hominem quem antea anathemate obstrinxerat, postea exoluit.

15 Hæc planè comperio ex celebri illo prolixoque sermone Lainij de summa articulorum, in compendarijs notis Paleotti, & eius qui Synodo à Secretis erat. De reliquo certum est, hominem tam doctè locutum fuisse, vt Legati memoratum sermonem tamquam singularis præstantiæ miserint ad Borromæum. Ipsi tamen displicuit, Lainium, præter ea quæ modò recitauimus, sincerius quàm cautiùs dixisse (quod in memoratas notas relatum non est) emendationem Aulæ Romanæ meliùs ac citiùs perfici posse à Pontifice,

riae
Trid.
III.

1563.

in quo summa illius peritia cum auctoritate copulabatur; Synodum verò, dum ad eam peculiarem correctionem modico emolumento distrahebatur, priuari vberissimo fructu, quem ab vniuersali emendatione collegisset, ad quam diiudicandam omnes Episcopi fati peritiæ obtinebant, & quæ in ipsorum arbitratu à Pontifice omnino reponeretur: at verò emendationem Aulæ, vbi ea in Synodo fuisset decreta, si postea Pontifici non probaretur, aut ab illo reuocatum iri, aut ipsi derogatum: atque in explicanda huius rationis efficacia succensus est ad auctoritatem Pontificis supra cuncta Concilia comprobendam; nec sibi temperauit, quin illos perstringeret, qui eam negabant. Quod profectò Gallos ad susurrandum plurimum vellicauit, suspicatos, Lainium aut volentibus aut consensu Legatis in eam sententiam differuisse: & quemadmodum suspitionis ingenium est, intueri cunctis in rebus colorem, quo eius oculi suffunduntur, addebant pro argumento, prærogatiuas Lainio à Legatis in Concilio tributas: cum enim illic reliqui Regularium Ordinum summi Præsides in suo loco dicerent, & stantes, ille in medium procedere, ac sedere iubebatur: & quamuis interdum eius oratio prolixissimè protraheretur, prolixitas in alijs reprehensa, in eo argumentum laudis euaserat, vsque adeò, vt nonnumquam ad eum solum audiendum generales ceteris habiti fuerint. Iam verò priuilegia iam dicta, quæ ibi Lainio concedebantur, diligenter à Suauis recensentur, quò eadem sinistra interpretatio deducatur, haud animaduertente, ipsius, satyras abire in præconia. Cuiusuis mens non hebes fati intelliget, hos honores singulares impatibiles futuros fuisse in huiusmodi Conuentu, nisi virtuti singulari tributos; quin ne huic virtuti quidem, nisi singulari modestiâ exornatæ. Virtuti siquidem tunc reliquis omnibus haud displicet vt plurimum tribuatur, cum efficit modestia, vt parum sibi tribuat eius possessor, neque se alijs anteferens ex superbia, nec anhelans altiori supra reliquos gradui ex ambitione. Ceterum aderant illic complures supremi Moderatores Regularium familiarum, quæ id temporis amplitudine incomparabili familiam à Lainio administratam superabant, adeoque de Sede Apostolica benemeriti, vt primus eorum in gradu ad purpuram euectus sit. Et insipientia planè est, existimare, à Legatis ea decora fuisse Lainio impertita, quòd feruentium propugnatorum penuriâ laborarent.

Sed quoniam tela quò sunt acutiora, eò altius feriunt, ij qui ab argumentis Lainij petiti fuerant, quò validum in illum excutarent vltorem, studuerunt persuadere Lotharingo, in ipsum à Lainio

suos

Litteræ Vicecomitis ad Borromæum
16. Iun. 1563

suos iētus fuisse intentatos. Quod ubi rescivit Lainius, se apud Lotharingum purgavit, ostendens, sibi in animo non fuisse illum arguere, nec pariter Præsules Gallos; sed tantum quosdam Sorbonæ Theologos, omnino Batileenſi Concilio addictos. Nec motus ultra processit.

16 Verumtamen Suavianum sinapi ex minimo semine attollitur in altissimam plantam, cui tamen deprehendere licet radicem veritatis deesse, ex eo quod ipse scribit vsque ab initio huius amplificatæ narrationis. Etenim non solum pro certo ponit, commotionem Gallorum in Lainium oriri ex improbatione, quâ ipsorum sententias in Concilio ille reiecit, non autem, ut verè orta est, ex exprobratione, à Suavi ignorata, ipsorum culpæ, ac diuini supplicij; sed refert, Præsules Galliæ, ac præcipuè Verdunensem Episcopum, nisi fuissent à Lotharingo cohibiti, voluisse disputationem Lainij quasi quamdam insaniam confutare. Quoniam impugnaverat sententiam, affirmantem, legis relaxandæ facultatem non nisi in declarandi atque interpretandi facultate sitam esse, deducto hinc absurdo corollario, ubi id verum esset, præstantiorem in egregio doctore, quàm in eminente Præsule illam repertum iri. Contra huiusmodi argumentum inducit Suavis eos Episcopos acriter vociferantes, In Ecclesia clauem potentia dissociatam à clauis scientia non esse traditam; Paulum, dum scribit ad Timotheum, se Apostolum esse constitutum, se pariter Doctorem Gentium declarasse; ab eo semper in Præsulibus doctrinam postulari in Ecclesia primitiua; ad Episcopos confugi ad impetrandas legum relaxationes, quia melius instructi doctrinâ eligebantur Episcopi; & ætate recenti Scholasticos, ac præsertim Canonum Consultos docere, legum relaxationes à Præsulibus concessas efficaciter valere, *Clauē non errante*. Odium ac temeritas Suavis eò progrediuntur, ut quò in Iesuitam, & in propugnatorem Sedis Apostolicæ obloquatur, religiosos illos ac doctos Patres inducat impia ac stulta vociferantes. Quænam hominis Catholici mens tam monstruosam opinionem peperit, Præsulum potestatem ac doctrinam esse æquali mensurâ metiendas? Verum est, supremo Pontifici traditas esse duas illas clauēs, alteram scientia, quâ immunis redditur ab errore in Diuini Verbi explicatione; alteram potestatis, quâ in ipsius manu iurisdictionis plenitudo collocatur. Verum pariter est, Paulum Apostolum fuisse Doctorem Gentium, quoniam huiusmodi fuit munus Apostolatus, cum Christus vniuersè dixerit Apostolis *Docete omnes Gen-tes*; & quia spectat ad Apostoli munus, esse Dei nuntium, voce ac scripto

riae
7 Trid.
III.

1563. scripto erroris immunem : sed quid profunt hæc omnia ad arguendum, Ecclesiasticam iurisdictionem non aliud nisi scientiam esse, adeoque relaxandæ legis auctoritatem esse meram facultatem declarandæ atque interpretandæ legis ? & ad Lainium castigandum, quòd inde arguisset, tamquam quoddam absurdum, plus auctoritatis ad relaxandas leges inesse in magno Doctore, quàm in magno Præsule ? Enimuerò si in Ecclesia potestas à scientia seiungi nequit, aut affirmandum nobis est, Summo Pontifici etiam in exercenda iurisdictione, quin & cunctis Præsulibus, adesse semper lumen diuinitus afflatum, cuius vi deerrare non possint ; à quo sanè illi Episcopi, multoque magis Suauis abhorrebat : aut dicendum erit, eas esse cuique, suo Præsidi haud obtemperare, cum illum doctrinâ præditum non agnoscit, & suum ipsius iudicium, aut priuati doctoris sententiam anteferre mandato Episcopi, Summi Pontificis, & ipsius Concilij, vbi seipsum doctoremve illum doctorem putauerit Episcopo, ac Summo Pontifice, & illâ Patrum parte, quæ decreto consensit. Quod si hoc in sacro regimine admitteretur, id ipsum in profano valere ; & opportunè caderet ad detorquendum in hanc sententiam effatum Philosophi in Politicos initio, *Sapientissimum ex natura imperare*, adeoque cuncti Principatus pelsument ; & vt sibi quisque maiorem quàm sit in alijs sapientiam arrogat, ita posset vnusquisque seipsum existimare legitimum sui Præsulis Præsulem, & sui Principis Principem. Equidem haud putauerim venenum deterius hoc argumento in hominum mentes infundi posse.

Ad antiquitatis exempla veniamus, quando calumniatoris historia ab illo Episcopo ea producta comminiscitur. Ac prinò quidem certumne nobis est, S. Petrum scientiâ S. Paulo præstitisse ? Profectò videntur complures SS. Patres & ipse sanctus Paulus id negare ; vnde ex huiusmodi Theologiæ pronuntiatibus Principatus sancti Petri euerteretur, quod ne cogitationem quidem Catholicorum illorum Præsulum attigit. A verisimili ad manifestum progrediamur. Extincto sancto Petro, affirmare quis ausit, eos summos Pontifices, quorum atate superfuit sanctus Ioannes, à Christi peccatore sapientiâ potatus, ipsi doctrinâ excelluisse ? Is igitur, & non illi, extitit id temporis supremus Pontifex. Perge porrò. Cum erat in vsu, vt Episcopi nominatione populi eligerentur, num forte certum erat, ab hoc ignaro iudice semper doctissimos secretos fuisse ? Sed hoc concedamus : solane in selectu de doctrina ratio habebatur, an etiam de multis reliquis præstantissimis docibus, etiam Apo-

Apostoli monitu adducto à Suavi, illius Præsulis personam indu-
to? absque dubio ratio habebatur de integra conditionum om-
nium complexione. Iam verò, nonne sæpè contingebat, vt quis-
piam scientiã omnium maximus, minor esset quod spectabat ad
reliquas dotes, adeoque posthaberet aliquibus in Præsulis gra-
du? Præterea num forte numquam accidebat, vt antiquo Episco-
po viuento surgerent ingenia illo perspicaciora ac doctiora; quæ
tamen cum adhuc sedes non vacabat, ad eam euehi non possent? Ad
euenta peculiaria descendamus. Censebantne Præsules illi ætate
sancti Hieronymi, cunctos Episcopos regionum, vbi ipse degebat,
esse doctiores eo, qui ab Ecclesia Doctor maximus appellatur?
Origeni ac Tertulliano, antequam vterque in errorem prolaberetur,
præcelluisse sapientiã Episcopos illis coætanei, atque id ipsum
euenisse Athanasio, Gregorio Nazianzeno, Augustino, cum ad-
huc meri sacerdotes essent? Et tamen nusquam legitur, populos ad
eos confugisse ad laxationes legum obtinendas. Atqui si Verdu-
nensis, eiusque socij, Lainium huius erroris causã censuræ argue-
bant, oportebat pariter Augustinum arguere, qui epistolã quin-
quagesimã, à Gratiano in suo Decreto adducta, legis relaxationem
appellat *vulnus in seueritatis integritatem*. Eam igitur non existi-
mauit ille meram interpretationem, quã declararetur lex in eo cer-
to euentu non obligare, cum extra dubitationem sit, ab huiusmo-
di interpretatione integram legis seueritatem nihil vulnerari; quin
potius sanam seruari in eo planè statu, quo illam condidit legisla-
tor. Oportebat vt redarguerent sanctum Thomam *, vbi legum
relaxationes distinguit, & alias dicit esse per modum solutionis le-
gis, alias per modum declarationis; adeoque tametsi inuoluat ille
in relaxationum genere declarationem habitam à Iudice, quòd pe-
culiaris huiusmodi euentus in lege vniuersali non comprehenda-
tur; agnoscit tamen relaxationem alterius naturæ, quã legis ante-
cedens vinculum soluat: & secundum hanc doctrinam idem alio
loco x tradidit, quòd *dispensatio humana non aufert ligamen iuris na-
turalis, sed solum ligamen iuris positiui*. Etenim de *positiuo*, cuiusmo-
di est ius humanum vniuersum, homo potestatem obtinet aufe-
rendi illius vinculi, quod ipse nexuit; sed de naturali, quod ab
eo non pendet, solam habet auctoritatem iudicis, non arbitrium
Principis; ac propterea non nisi auctoritas ipsi conceditur, quæ
cumque ea sit, legis relaxandæ, quæ nos soluit non ab obligatione
vera, sed ab ipsius dubio ac suspitione. Me non latet, eundem san-
ctum Doctorem dixisse y, Ab eo qui probè legem relaxat, spectan-

* Can. 1. p. 6.
§. Si in qui-
rat 2, quæ-
stione 4.

¶ In 4. di-
stinct. 38.
q. 1. art. 4.

x Quodlib.
9. art. 15.

y Prima 2.
q. 97. art. 4.

riae
Trid.
III.

1563.

dam esse communem utilitatem, nec legem relaxandam, nisi re-
 ipsa hæc utilitas adsit; adeoque si hæc animi intentio illi desit,
*seruum fidelem non esse; si desit utilitas communis, seruum prudentem
 non esse.* Sed hæc conditiones exiguntur à S. Thoma, quò legis re-
 laxatio licita sit ac laudabilis, non quò sit rata, vt ex ipsius ratio-
 cinatione liquet. Profectò non quia seruus ab hero impositus ad fa-
 miliam administrandam, in quibusdam concedendis venijs fidelis
 non sit, aliud animo spectans præter bonum familiæ; non quia
 prudens non sit, cum veniæ ab ipso datæ in rem familiæ non con-
 ducant, conficitur hinc, huiusmodi venijs à seruo præposito datis
 deesse vim & efficaciam, si versentur in rebus non ab hero vetitis,
 sed ab ipso seruo, aut à subiectis illi ministris. Quamobrem pec-
 cat quidem seruus in venijs concedendis, non item inferiores fa-
 muli dum ijs vtuntur. Qui verò studeret hanc S. Thomæ doctri-
 nam in aliam sententiam detorquere, necesse foret, vt eam simi-
 liter extenderet ad laxamenta legum, à laicis Principibus exercita;
 cum ipsi quoque à Deo & à Republica obstringantur ad publicum
 bonum pro sui regiminis ratione seruandum: ita vt quoties Prin-
 ceptum priuilegium quodpiam impertitur, posset eius vis & efficaci-
 tas in dubium reuocari, obiectando id non esse Reipublicæ condu-
 cible, & Principem fuisse perperam interpretatum legem vniuer-
 salem, quæ complectebatur, & opportunum erat vt complectere-
 tur peculiarem illum euentum, quem illa immunem à lege con-
 cesso priuilegio declarauerat; adeoque post eius obitum esset tum
 in cuiusuis priuati potestate, illi concessionem contradicere, tum
 cuiusuis Iudicis, illam tamquam effectus vacuum damnare.

Quod si Scholastici & Canonum periti dicunt (quod est in ob-
 iectis à Suau) ratas esse Præsulum relaxationes, dummodò conce-
 dantur *clauæ non errante*, id nihil confert Suauianæ mentis propo-
 sito, sed me certè cogit, vt tempus & atramentum infumam ad
 ambigua hominis sophismata diluenda; vt vsu venit in arcibus
 quibusdam inualidis, quibus robur non inest vt se defendant, sed
 solum vt aliquantulum hostem morentur. Moram patiamur, haud
 festinemus. Allata doctrina vim habet primò in ijs relaxationibus,
 quæ conceduntur in vinculis iuris Diuini, vt in votis, vel etiam
 in ipsis diuinis mandatis, in quibus, sicut antea notauimus, lo-
 cum non habet relaxatio per modum solutionis, sed solum per mo-
 dum declarationis: dein aliquo pacto aptatur ea doctrina ijs re-
 laxationibus, quas Præsul inferior adhibet constitutionibus su-
 perioris. Etenim tametsi varijs in rebus, quas doctè Caieta-
 nus

nus enumerat, fas sit inferiori relaxare sanctiones superioris; tamen quò rata sit huiusmodi relaxatio, opus est vt constet aut de maiori, aut de æquali bono communi, quàm si ea minimè concederetur. Denique complurium sententia est, relaxationem, quâ legislator etiam legem suam soluit sine vlla prorsus causa, non modò illicitam esse, sed planè inefficacem: quamquam maior & potior Doctorum pars oppositum^a opinetur. Itaque secundùm has omnes sententias intolligi potest rectè adhibita ea restrictio, quòd legum relaxationes, adhibitæ à Præsulibus Ecclesiasticis, tunc tantummodò vim obtineant, cùm dantur *clauæ non errante*. Quod proportionè verum est etiam in potestate laicorum. Sed certum est in schola tum Theologorum, tum Pontificum Ius callentium, non quamcumque causam, quæ satis sit vt Præsul aut Princeps legitime legem relaxet, satis esse vt legis vinculum ante relaxationem dissoluat; adeoque certum est, laxamenta legum, quas condiderint aut is qui eas relaxat, aut alij eius decessores, aut ipsi minores, non esse mera interpretamenta. Nec poterit Suauis in animum cuiusuis cordati hominis inducere, eos Episcopos ac viros doctos, qui erant Galliæ decus, fuisse in Lainium vociferatos, quòd tam communem perspicuamque doctrinam propugnauit.

¹⁹ Addit: *Complures locuti sunt, aliam alij ex assertionibus Iesuitæ censurâ perstringentes*. Sed quando nec vllam ipsè narrationis suæ probationem affert, nec signat effata, in quæ tot illæ censuræ cadebant, accusatio nec defensionem postulat nec admittit. Vnicum Lainij dictum hîc ille refert, quòd tamquam sacrilegium ibi detectum fuit: nimirum, Summi Pontificis auctoritatem Christi auctoritati parem esse. De quo mihi lubet ne verbum quidem facere: relinquo cuiuslibet hominis menti, in qua vsus rationis insit, vt ipsa per se diiudicet, an absurdum tam palmare verisimile sit in Didaco Lainio, viro eminentis scientiæ, qualem interdum imprudenter vel Suauis fatetur; quandoquidem nemo repertus est inter Theologos aded seu rudis seu temerarius, qui tribueret Pontifici potestatem instituendi Sacramenta, remittendi peccata extra sacram confessionem, aliosque actus edere supremæ potestatis, sicut Christus effecit; atque si Christo fas est cunctas leges Diuinas positivas relaxare, non aliâ nisi voluntatis suæ causâ, idem quoque fas esse Romano Pontifici.

²⁰ Sed non vnus Lainij opiniones mendosè recenset Suauis: nihil melius habet sententias Lotharingi. Cùm enim in volumine litterarum Vicecomitis^b animaduertisset quid Lotharingus sentiret

Pars III.

V V V

de

1563.
In allatum
art 4 q 97.
in pr. secund.

^a Vide Suarezium de legibus c. 18. & 19. lib. 6.

^b Cuncta extant in scripto Vicecomitis ad Bortom. 24. Iun. 1563

riae
Trident.
III.

1563.

de auctoritate Episcoporum Concilij, & Romani Pontificis, solum ea profert, quæ Pontificiæ refragantur; & obtegit, quin depravat, & contrariè laruat ea longè præstantiora, quæ illi fauent. Itaque veridicè narrans, opinari Lotharingum, non modò iurisdictionem, sed vocationem Episcoporum, & certi loci destinationem, esse à Deo, adiicit vocem, *proximè*, quam ille non dixit; dein sequitur: *Volebant Galli auctoritatem Pontificis ita declarare, vt ei neque transgredi neque relaxare liceret Oecumenicæ Synodi Decreta.* Certum est, in hisce Gallorum verbis quemlibet putaturum contineri Lotharingum, utpote inter eos maximè conspicuum, & à narratore non exceptum. Et tamen Suauis legit in scripto Vicecomitis nuper adducto, contraria quæque à Lotharingo fuisse pronunciata ipsi Vicecomiti, & etiam Legatis, oblatamque confirmationem pronuntiat, scripto exhibendam, atque eundem dixisse, opinionem suam esse huiusmodi: In Concilio per summum Pontificem legitime conuocato, & per eius Legatorum directionem celebrato, inesse immunitatem à falsitate diuinam custodiam in Fidei dogmatibus; adeo vt eius sanctiones etiam ante Pontificiam firmitatem certæ sint, cunctosque Christianos obstringant, adeoque ipsum etiam Pontificem ad fidem illis habendam. Possè dumtaxat illum, quippe supremum Ecclesiæ Iudicem, declarare, Concilium modo non rãto processisse, eaque ratione prædictas definitiones irritas reddere: non ita contingere in morum Decretis, in quibus Deus eam custodiam Synodo non spondit, quã non possit errare in edendis legibus parum opportunis; adeoque illis vim non inesse antequam à Pontifice Romano confirmentur, cui licet postea eas relaxare ad Ecclesiæ utilitatem. Hanc suam esse sententiam affirmavit Lotharingus.

De hac re
vide Suar. de
Fide disp. 5.
sect. 1. in fine.

Iam verò quãnam historici sinceritate Suauis transformat disertationem tam propitiã auctoritati Romanæ Sedis, dum recitat sententiam illius viri, ductoris Gallorum, qui prærogatiuæ Romani Pontificis supra Concilium vnici aduersabantur? Quã fronte silentio præterit, illum nihil refragari ijs omnibus, quæ in Synodo Florentina definita leguntur, sed solum non Oecumenicam eam fateri, propterea quòd cunctæ nationes illi non aderant? Cur nullam facit mentionem amplissimarum laudum, quibus ille commendauit diploma promulgatum à Pontifice ad Comiticia dirigenda? Campus aded floridus nullus est, qui si de industria eius spinæ stirpesque solum depingantur, saltum referre non possit: & tamen anguium ingenium est, se inter flores, non flores ipsos abscondere.

CAPVT

Acta à Birago cum Cæsare de translatione Concilij in Germaniam; & repugnantia offensa. Responsa id temporis à Synodo ad Biragum missa. Cæsar Oeniponte profectus. Detrimenta in Gallia libertati Ecclesiasticæ illata, & idcirco Pontificis expositulatio. Aduentus Episcoporum ac Theologorum Belgarum. Louanien- sium Anglorumque postulata pro declaratione aduersus Elisabe- tham Reginam; sed Cæsaris id dissuadentis rationes. Patrum studia apud Pontificem pro Archiepiscopo Toletano, in custodiam coniecto à sacra Inquisitione Hispaniensi; & responsum illis redditum. Deprecatio Reipublicæ Venetæ, ut Grimani Patriar- che causa in Concilio cognoscatur. Consensus in eo Pontificis. Ad- uentus illuc Patriarchæ, & difficultas in re ipsa, sed superata.

Quò de Gallis sermonem prosequamur; tametsi iam præstò esset responsum Birago reddendum ^a, tamen cum ipsi videretur subsistere amplius non licere, positâ imminenti Cæsaris profectioe, quæ postea vigesimo quinto Iunij subsecuta est, Oenipontem rursus decimo tertio eiusdem mensis equitauit. Sed non propterea Caroli Regis Oratores responsonem remissiùs petierunt ^b, adiectis etiam grauibus querimonijs, quòd Rex per eam cunctationem despiceretur. Quapropter eâ propositâ in cœtu secundum sententiam quam descripsimus, quietâ comprobatione excepta est: sed cum egressi fuissent Galli Oratores, quo tempore in confessu de ea deliberabatur (prout mos erat, quoties de rebus ad eos pertinentibus habebatur consilium) Patres ad illos reuocandos missi, ipsos domum suam abiisse compererunt ^c; fortasse quòd ij paratæ responsonis formam præsentientes, eam nolent excipere. Mihi tamen animaduertere videor, illam ad Biragum missam fuisse.

² Is purgatâ priùs apud Cæsarem, necessitatis nomine, pacificatione cum hugonottis, à Regina firmatâ, haud præterijt tradita sibi mandata de translatione Concilij in Germaniam apud Cæsarem promouenda, quamquam repugnaturus Patres ac Pontificem prænosceret, & iam Philippi Regis repulsam resciret. Vnde liquet, quam falsum sit id quod ex Suauit retulimus, Reginam parato iam animo id temporis fuisse ad satisfaciendum Pontifici in rebus Concilij,

^a Litteræ Vicecomitis ad Borromæum
14. Iun. 1563

^b Litteræ Legat. & Vicecomitis ad Borromæum
21. Iun. 1563

^c Litteræ Iadrensis Archiepiscopi
21. Iunij.

1563.
d Extat in
epist. Gualt.
ad Borrom.
28. Iunij. &
Delfini Nun-
tij, scripta ex
narrat. ipsius
Cæsaris ad
Borrom. & ab
hoc Morono
cōmunicata
30. Iun. 1563

cilij, idque Tridenti Legatis innotuisse. Responsum Cæsaris ^d, sic-
uti redux Oeniponte retulit Lunensis, & sicuti Ferdinandus ipse
Nuntio narrauit, fuit huiusmodi: De pace ex ipsis conditionibus
admodum credibilem reddi necessitatem quam Regina signifi-
carat, cum verisimile non esset, eam alioquin ad eiusmodi pactio-
nes se inclinaturam fuisse. Translationi propositæ oportere sibi dis-
sentiri; quandoquidem alibi ea opportunitas haud præstò esset, quæ
illic aderat tutandi Concilij, cum ipse posset triduo duodecim mi-
litum millia cogere, eaque cuius aggressioni Lutheranos numquam op-
ponere. Præterea, compertum sibi esse, Lutheranos numquam ad
Synodum conuenturos, tametsi in media Germania celebraretur,
nisi per indecoras condiciones, & numquam sine plurimo pietatis
detrimento concedendas. Postremò, si tunc eius statio mutaretur
cum rectè progredi incipiebat, idem futurum fuisse, ac fructum
præcidere, quem sibi probi omnes pollicebantur. Insuper scripsit
Biragus ad Ferrerium, & hic Gualterio narrauit, ipsi dixisse Cæ-
sarem, vt sibi emendationis cura relinqueretur, quam ipse inten-
debat vt *in omnibus & per omnia fieret*: ex quibus duobus postremis
pronuntiatis palàm fit, præter sollicitudinem, quæ semper perseue-
rauit in Ferdinando de prospero Synodi progressu, quantum à ve-
ritate abhorreat quod affirmat Suauis, Cæsarem tunc ad Lotharin-
gum scripsisse, *fuisse manibus contrectatum, fieri non posse, vt quidquam
boni in Concilio conficeretur*: nisi fortè boni nomine intellexisset con-
cessionem Calicis, aliasque similes legum relaxationes, quas ipse
profuturas credebat ad reconciliandos multos hæreticos, retinen-
dosque multos in Germania titubantes, & quæ iam sperari non
poterant ex concessione Concilij, quemadmodum alibi exponemus.

• Litteræ Bor-
rom. ad Le-
gat. 17. Iun.
1563.

f Litteræ
Borrom. ad
Legat. 30. Iu-
nij 1563.
g Etuidem
ad eosdem
29. Iun. 1563

Interim certior factus Pontifex à Legatis de difficultatibus, in
quas offendeat responsio, rebus à Birago significatis reddenda^s,
ad eos rescripserat, non solum ne formis vterentur tacitam illius
pacis excusationem præ se gerentibus, sed vt apertè eam improba-
rent, quemadmodum ipse facturus erat in responso ad Allegrium.
Sed hæc epistola non ante rem confectâ peruenit: deinde verò cum
responsum, perinde ac fuerat reddita, Pius legisset, eam laudâ-
uit ^f, nec parum fuit, quin in ea plusculum quasi piperis optaue-
rit, utpote tunc in Gallos iratus ^g: hi siquidem Religionis detri-
mento ex licentia addiderant Ecclesiæ damnum ex ipsâ re. Flagi-
tatus antea ab illis fuerat Pontifex veniam abalienandi centum au-
reorum millia ex Ecclesiasticis prouentibus in Regni subsidium,
quod præter prauum effectum, ac deterius exemplum, quodam
quasi

1563.

quasi toxico infecisset animos vniuersi Gallicani Cleri, non minùs in eum qui concesserat, quàm qui impetrarat. Quamobrem concessæ cunctationes Romæ innectebantur, ne aut concessio malum, aut repulsa offensionem inferret. Sed Regni administratores, tametsi à belli sumptibus liberi, ex quo videbatur sublata necessitas & color memoratæ iam alienationis, ne siuerant quidem vt Ecclesia eo emolumento frueretur inter tot irreligiôsâ ipsorum pacis incommoda: quin euulgatum fuerat edictum, siue, vt loquuntur, Arrestum, in quo Rex per auctoritatem suam executionem imperabat; & ex altera parte Eques Soureus non desistebat petere à Pontifice celerem certamque responsionem ad ea quæ petebantur. Quare Pius altè in sinu læsus bilem euomuit, scribens ad Legatos: Huiusmodi remunerationem à se acceptam fuisse ex dispendijs ac laboribus, quæ tolerarat in ope per seipsum ac per alios Principes ferenda Regi Galliæ ad bellum præteritum. Quapropter mandauit, vt totum negotium palàm fieret, ac legeretur edictum in generali conuentu, tum vt Patres consulerentur quid ab ipso petitioni respondendum esset, cum satis intelligeret, nihil ibi proponi posse vt perniciosius Episcopis, ita odiosius in Regem; tum ad efficacius excitandam in Episcopis notitiã, quanti referret ad vniuersum ordinem Ecclesiasticum Pontificiam auctoritatem sustinere. Verùm cum hæc mandata eo tempore peruenissent, quo à Gallis atrocès turbæ sunt excitæ, sicuti videbimus, visum non fuit feбри adeò ardenti cibum adeò calidum esse præbendum, qui statim in bilem conuerteretur.

4 Nec Gallicana solum Regina silentio prætermissa est, sed etiam Anglicana, in quam Theologi Louanienses, & Episcopi Britanniæ aliquam in Synodo declarationem postulabant. Et planè per eos dies Tridentum accessere tres Præsules Belgæⁱ, vnà cum totidem Theologis Louaniensibus, Philippi Regis iussu missis. Præsules erant, Franciscus Richardotus, Antonius Hauesius Dominicanus, & Martinus Rithouius, Episcopi, vnus Atrebatensis, alter Namurcensis, postremus Iprensis. Theologi verò tres viri celeberrimi, Michael Baius, Ioannes Hesselius, de quibus alibi scriptum est, & Cornelius Iansenius senior, qui postea Gandauensem lituum tenuit, & varijs Operibus, sed præ ceteris Commentarijs Euangelicis illustris fuit. Iam tum cum Commendonus in Belgio morabatur, sicut narrauimus, grauissimis vtrimque rationibus dubitatum fuerat, an expediret ad Concilium mittere Baium & Hesselium, eius asseclam in periculosis opinamentis. Sed tandem existi-

b Acta Pa-
leotti, litteræ
Legatorum
ad Borrom.
21. Iunij, &
eius respon-
sio ad Legat.
30. Iun. 1563
& Diarium 21
& 22. Iunij,
& scriptum
Vicecomitis
ad Borrom.
24. Iun. 1563
& Acta Con-
cilij impressa
Antuerpiæ
1564.

riae
Trid.
III.

1563. mauit Granuellanus, tum propter eorum absentiam ab ea regione, vbi discordia feruescebat, tum propter communicationem cum viris doctis & auctoritate præditis Concilij, quibuscum non intercedebat æmulatio, fore vt possent & animi deseruescere, & pati ad communes sententias se pertrahi: scripsit tamen ille ad Pontificem ^k, cum aliquid ipsis adhortationis insinuatam esset, vt peculiaris doctrinæ suæ rationem redderent Concilij sapientibus, ipsos respondisse, id opus non esse, cum paratum animum gereret ad acquiescendum cuius Pontificis declarationi. Addebat Granuellanus, eos non modicam animi demissionem præ se ferre; tamen oportere, vt magna cum ipsis charitas & comitas adhiberetur, quandoquidem suæ quisque dignitatis sollicitus est: cumque plurimam pietatis & scientiæ existimationem illi obtinerent, graue detrimentum illatum iri, si exacerbarentur; adeo vt eorum vlcus euaderet quasi gangræna, quæ non solum ipsa foret incurabilis, sed in earum Prouinciarum corpus diffunderetur. Neque scribere omisit Pontifex, nec Legati ad id animum adijcere ^l. Verum siue quod in prauorum seminum paruitate humanæ mentis acies magnitudinem futurorum germinum non discernit, adeoque conatum omnem ad ea suffocanda non admouet, siue ob alias rationes à nobis indicatas, cum exposuimus coniunctim ^m primordia, processus, & exitum nouarum huiusmodi opinionum; tamen morbus in Hæselio extingueretur vnà cum vita ⁿ, quâ Tridenti functus est, in Baio perstitit ita sopitus, donec alia ætas eius damna perpessa est, & alia manus curationis laudem reportauit.

^k Litt. Granuellani Card. ad Borrom. 4. Julij 1563.

^l Litt. Legat. ad Borrom. 29. Jul. 1563.

^m Lib. 15. c. 7.

ⁿ Vide inscriptionem eius sepulchri apud Franciscum Sueretium inter Tridentinas.

^o Litt. Legat. ad Borrom. 8. Iun. 1563.

Iam verò Belgarum, quos diximus, aduentus succenderat Tridenti consilia vibrandi Decreta in impiam propinquæ Angliæ Regnam; & Pontifici consilium probabatur, cum ipsi aptus ad id locus videretur, in quo agebatur de legitimis Episcopis, quippe quod illic licebat pronuntiare, huiusmodi non esse Episcopos a Regina assumptos, simulque eam esse schismaticam & hæreticam. Quam sententiam, ab Oecumenica Synodo latam, sperabat ille inflammaturam fuisse Catholicos Principes, ad opem armis ferendam vexatis illis & oppressis fidelibus: sed postea Casariani Oratores considerandum Legatis ^o obiecerunt ea, quæ ipsdem legatis ac Pontifici scripserat Delfinus Nuntius: Si Elisabethæ huiusmodi vulnus infligeretur, eam efferatam exercituram fuisse lanienam in paucos illos Episcopos, qui in Anglia remanebant. Præterea Principes hæreticos Germaniæ, parem damnationem simili de causa sibi præstagentes, concordaturos ad præoccupandam offensam: ad quod au-

dendum ubi voluntate conuenirent, pollerent viribus ad perpetrandum. 1563.

6 Legati, qui rem cum Lotharingo cunctisque Oratoribus Ecclesiasticis communicarant, & vnanimi consensu statuerant eam Cæsari ac Pontifici significare, responderunt ijs quæ Cæsariani proposuerant, ad vtrumque Principem denuò se scripturos, vt pro alterius directione, & alterius mandato se gererent. Mox Româ rescriptum fuit, ne putrefactum membrum incideretur, quando incisio non ad salutem, sed potius ad sani detrimentum valeret. Et Pius quidem, quò ex hoc inito à se consilio lucraretur (pro eo ac student attentæ prudentiæ viri) quidquid boni maximè posset, Legatos iussit significare Cæsari, præpotuisse in animo Pontificis prudentiam auctoritatemque consilij quod Cæsar dederat, consilijs innumerorum oppositum suadentium; atque vniuersè vt hæc verba illi scriberentur præcepit, quæ digna relatu mihi visa sunt ad vtriusque Principis gloriam: *Hac in re, cunctisq; alijs, quæ facere possunt ad salutem Germaniæ aliarumq; regionum, quibus periculum perturbationis imminet ob causam Religionis, gratum accidet Pontifici, vt admittantur ex sententia & consilio Cæsaris, cuius iudicio ac probitati æquum est vt Pontifex fidat, cum ipsum prudentissimum, plenumq; Christiano studio agnoscat.* Postea verò litteræ Granuellani superuenerunt, qui Legatos hortabatur, ne quid in Elisabetham moueretur, tum ex sua tum ex Philippo Regis sententia.

7 Non deerat in Concilio postulatum aliquod etiam in Philippum Regem. Detinebatur in custodia multos iam annos à Tribunali S. Inquisitionis Hispanicæ Bartholomæus Caranza, ex Dominicana familia Toletanus Archiepiscopus, Primas in illis regnis, & vnus è summis Christianæ Reipublicæ Præsulibus, de quo alibi sermonem habuimus, agentes de hæresibus enatis & extinctis in Hispania. Porrò Patres Concilij, existimantes, in illius magni Præsulis captiuitate, sub alio quàm sub Pontificio Tribunali, vniuersum ipsorum ordinem vilescere, sæpius conquesti sunt apud Præsides; quos ab huiusmodi expostulatione pressos, comperio vsque ab ineunte Aprili ea de re iam tertio scripsisse Romam, affirmantes ardentem communemque petitionem esse, vt Pontifex causam illam ad se auocaret, iuberetque Acta in Hispania confecta Romam mitti. Nec ille præterierat in responsis se purgare seu negligentis seu indulgentis notâ, quippe quòd nullus vnquam suus minister in Hispaniam iuisset, cui per iterata mandata negotium illud non commendasset. Misitque inter cetera ad Legatos epistolam

p Litt. Borrom. ad Legat. 6. & 10. Julij 1563.

q Litt. Legat. ad Borrom. 12. Iul. 1563.

r Litt. Legat. ad Borrom. 1. Apr. 1563.

riae
Trident.
III

1563.
 f Litt. Bor-
 rom. ad Le-
 gatos 14. &
 28. Nonem-
 bris 1562.
 f Matrico
 18. Octobris
 1562.

* Litt. Bor-
 rom. ad Le-
 gat. 19. Iunij
 1563.

lam de hoc argumento, Philippi Regis exaratam manu^s, in qua
 querebatur acriter cum Pontifice^s, quod ipse nescio quod diplo-
 ma Odescalco Nuntio in ea causa dedisset, ipso Rege non
 prius audito: petebatque à Pontifice, vt boni consuleret susce-
 ptum à Rege consilium, ne ea iussio vulgaretur, vtque in poste-
 rum S. Inquisitionis processum non turbaret in ea causa, in qua
 Regi adeò cordi erat vt quod æquum esset perageretur: quare
 quam citissimè Acta confectum iri, de quibus postea Pontifex
 edocendus esset. Hinc verò intelligebat Pius, haud sibi per id tem-
 pus licere validius manum impellere, quin abrumperet vinculum
 illud coniunctionis cum Rege Catholico, adeò sibi necessarium ad
 bonum vniuersale. Sed Episcopis haud cessantibus Legatos denuò
 extimulare, eoque pacto in suam rem Pontificalem auctoritatem
 attollere, ac monentibus, non solum in Ecclesia Christiana, sed
 etiam in Iudaica consueuisse maximi momenti causas à summo
 Sacerdote recognosci, Legati petitionem renouarunt. Quapropter
 Pontifex eos de re distinctius edocuit^s, compertum à se fuisse,
 causam illam à suo decessore commissam Hispanicæ Inquisitioni
 vsque ad extremum actum, saluâ sententiâ: idcirco se noluisse ani-
 mum minus fidentem illi Tribunali præ se ferre, concessione reuo-
 catâ; sed Acta sollicitasse, quorum partem, ad id vsque temporis
 confectam, Romam postremò attulerat Gusmanus: secundum
 eam partem à se lustratam, affirmari à se posse, eam coniectionem
 in carcerem haud iniustam fuisse: vbi Acta perficerentur, ad quod
 noluisse se prorogationem vltra integrum proximum Aprilem con-
 cedere, se minimè destitutum, quin æquum absolutumque iudi-
 cium exerceret. Hæc Pontifex, edito documento, sæpius in Prin-
 cipibus prudentiæ ac studio esse tribuendum, id quod multitudo
 immoderata & ignara socordiæ atque imbecillitati adscribit. Qui-
 nam fuerit exitus illius causæ, multò antea per incidentem occa-
 sionem indicauimus.

Similis causâ alterius insignis Præfulis in Synodum inducta est. 8
 Fuit hic Ioannes Grimanus Aquileiensis Patriarcha, de quo plura
 diximus, narrantes & electionem ad Purpuram Nauageri & Amu-
 lij, & postea petitionem ab ipso & à Senatu frustra habitam, vt
 eius causa in Concilio cognosceretur. Huiusce causæ memorabi-
 lis, ob conditiones rei, patronorum, iudicium, & rerum inciden-
 tium, licuit mihi vberem notitiam comparare ope voluminis lit-
 terarum, mihi concessi humanitate Francisci Cardinalis de Albi-
 zis, qui non dedignatus sedulò perlegere, comiterque comprobare
 meas

meas hæc paginas, doctrinâ suâ ac prudentiâ haud parum mihi lucis affudit, quò eas stabiliùs concinnarem. In memorato volumine continentur varia Acta, in Patriarcham extracta varijs tempestatibus, sententiæ, quæ scripto traditæ sunt Romæ ac Tridenti, plures litteræ illuc & Venetias super ea causâ, aliæque à Senatu ad eius tutelam scriptæ. Ego verò quantum Operis mei proposito par est apponam.

Itaque Amulio & Nauagero purpurâ cohonestatis, Respublica grates egerat Pontifici ob collatam Nauagero purpuram, simulque ob purpuram (vt pro certo ponebat) Patriarchæ; tamen Pontifex verè nihil amplius egerat, ac significarat nisi consensum super ea sibi promissum à Cardinalibus, statim ac Patriarcha se purgasset. Et de nouo Amulij honoris gradu dicebat Senatus epistola, per urbanam quamdam querimoniam, voluntati Pontificis, quippe obsequentes filios, se remittere; sed ipsius Oratoris partes fuisse, in ea re sui muneris officium perpendere. Postea eadem Respublica non intermiserat assiduis ac præferendis petitionibus instare, vt reipsâ ad creationem procederetur, seu potius, vt aiebat, ad declarationem Patriarchæ. Sed cum ad id opus esset antea causâ decisa, & Grimanus negaret se Iudicibus Romanæ Inquisitioni præpositis confidere, illinc secesserat, postulans, Senatu sibi fauente, vt causâ Concilio committeretur, ad quod viam adornabat. Pontifex ex altera parte dissenserat per suas litteras ad Præsides datas, Quando Concilium se abstinuerat ab huiusmodi iudicijs, quò rationem haberet Tribunalium S. Inquisitionis Hispanicæ ac Lusitanicæ, videri sibi multò maiorem sanctæ Inquisitionis Romanæ rationem habendam: & ad hoc ipsum sæpè iniunxerat Capilupo, Venetijs Nuntio, vt studeret à Patriarchæ patrocinio Respublicam amouere, & illum cogere etiam per vocationem in ius, vt Romæ se listeret. Nuntius non mediocrem in Senatu duritiam offendit, propter diffidentiam Iudicum Romanorum in Patriarcha: idcirco Pontifex, ne Respublicæ ægrimoniam inferret, iussa suspendit de vocatione in ius, vbi tamen Grimanus haud videretur præstò esse ad Concilium adeundum. Postea verò continuatis ardentibus Respublicæ studijs cessit Pontifex, assensusque est Oratori, vt Grimani causâ Concilio remitteretur. Quare Patriarcha, acceptâ hac fide, Tridentum perrexit: ibi cum honorifico viginti Præsulum comitatu Præsides inuisit, quibuscum ne verbum quidem fecit de sua causâ, quò rei conditioni neque consentaneum neque conducibile videbatur: sed illicò in ipsius rem Ora-

x Litt. Reip.
ad Pontif.
3. Mart. 1562

y Litt. Reip.
ad suum Secretarium
Romæ 4. 6.
& 21. Mart.
& 19. April.
& Sorantium
Oratorem
10. Maij, &
alæ eodem
die ad Pontif.
& ad Sorantium

12. Iul. 1562.
& 10. Iunij
1562.

a Litt. Borrom.
ad Capilupum Nuntium
21. Mart.
4. 11. & 18.

Apr. 2. & 30.
Maij, 15. &
20. Iun. 4. 11.
& 18. Iulij.

1562. 15. 20.
22. & 27.

Martij 1563
b Duæ litteræ
Legatorum
ad Borrom.
20 & 22. Iunij
1563.

riae
Trident.
III.

1563.

tores Veneti locuti sunt : Rempublicam semper optasse eam causam decidi , quo ipsa eiusmodi notâ liberaretur , quasi hominem hæresi contaminatum ad Purpuram promoueret. Eapropter sæpè à Pontifice eam petiisse , vt pro iure reus aut absolueretur aut damnaretur. Post diuturnam moram consensisse Pontificem , vt Synodus in eo iudicium exerceret , hac sua voluntate Oratori Veneto Romæ patefactâ , eidemque significasse , hoc ipsum à se declaratum coram fuisse duobus Legatis proficiscentibus , & scripturas etiam Morono traditas. Eos igitur , vt pote Concilij Præsides , à se rogari , vt rem celeriter absoluerent. Sperari , apud ipsos pondus aliquod habituras deprecationes Reipublicæ tam addictæ , tamque obloquentis Apostolicæ Sedi , ac præcipuè Pio IV. quas pro filio suo adeò nobili ac Præsule adhibebat ; præsertim cum ius , & illud quidem seuerum peteretur. Causam huiusmodi maxime propriam esse Concilio , & alia Concilia (vti narratur) fuisse merè conuocata ad causas minores discutiendas. Solum ipsos flagitari præter ius conditionem quamdam , quæ non iuris relaxatio , sed potius expletio est , nimirum , celeritatem. Hanc & nimis necessariam esse bono Reipublicæ nomini , quod in hæreticorum fautoribus semper ofuscaturum manet , & nimis interesse Reipublicæ , vt ipsius nomen intaminatum niteat , præsertim ob recentes corruptiones , quæ Venetijs detegebantur. Ipsam quoque causam ex se talem esse , vt opereretur ad apertam lucem expedite deduci : etenim populi , illius Patriarchæ iurisdictioni subiecti , quæ per centena passuum millia extendebatur , & in Germaniam vsque penetrabat , decem iam annos caligine circumfusi vixerant ; præcipuè verò ex Foro Iulij missi fuerant Venetias honesti viri , quò certò scirent , hæreticumne an Catholicum Patriarcham haberent , & an excipiendæ ab ipsis essent , atque auscultandæ , an fugiendæ atque abominandæ ipsius adhortationes ac documenta.

Legati , exire iussis Oratoribus , habitoque inter se de responsione consilio , illam in hanc sententiam reddidere : Iure quidem optimo à Republica , ac potissimum à Patriarcha optari exitum illius causæ ; sed fas sibi non esse manum illi admouere , aut non repugnare , ne Synodus eam admoueret absque peculiari Pontificis diplomate , apud quem sæpè eadem causâ fuerat agitata atque exposita ; hoc enim pacto indicaretur Concilium præesse Pontifici , & obtinere potestatem auocandi ad se causas coram Pontifice inchoatas. Fateri quidem Nauagerum & Moronum , secum , cum ipsi digrederentur , collocutum fuisse Pontificem , & Nauagero quædam
scripta

scripta dedisse: sed cuncta hæc satis non esse absque mandato sub-
scripto à Pontifice, qui ipsis dixerat, se plenius quid ipse vellet signi-
ficaturum. 1563.

11 Nihil grauius lædit in rebus agendis viros tum intelligentiâ tum
gradu præcellfos, quàm se delulos putare, vtriusque dotis despe-
ctum hinc arguentes. Quapropter ad insperatum responsum incre-
dibiliter commoti sunt, & non minus commotum iri Senatum
prænuuntiarunt: Accepta ab eo fuisse tamquam indubitata remissæ
Concilio causæ argumenta tum voces Pontificis Oratori redditas,
tum expressas enuntiationes, habitas ad duos Legatos: hac fiducia
illuc à Senatu missum Patriarcham; adeoque non modico dede-
cori eundem sibi ducturum, vbi inanium verborum fuce dece-
ptus fuisset. Denuò Reipublicæ merita commemorarunt, digni-
tatem familiæ ac personæ, & postulationis æquitatem, ad solum ius
restrictæ; ac proinde vbi Patriarcha hæresis damnaretur, ab ipsis
Senatoribus malleolos ad eum concremandum allatum iri. Atque
hæc omnia exposuere tum ore tum formulis admodum inflamma-
tis, & ad minas propendentibus.

12 Tum verò Præsides: Cunctationem ipsi Patriarchæ vitio verten-
dam esse, qui si Româ non secessisset, suæ causæ exitum iam spe-
ctasset. In comperto sibi esse Pontificis animum, iustitiæ studiosissi-
mum, amantissimum Reipublicæ, & benè affectum Grimano. Quod
si Pontifex Oratori dixerat quæ ipsi referebant, ea omnino ab illo
seruatum iri, causâ in Synodo cuiuscumque vellet commissâ per
diploma, pro eo ac opus erat: sub qua conditione Legati celeri-
tatem omnem iudicij pollicebantur.

13 Colloquio finis est impositus; sed Oratoribus haud omnino sa-
tisfactum: conuenit inter illos, vt Oratores Venetias, Legati Ro-
mam rem perferberent. Hi confestim scripsere, discrimen propo-
nentes, si inter eas turbas, præsertim de facultate proponendi, à
Venetis quæstio intentaretur de iure ad res per seipfos Concilio pro-
ponendas.

14 Pontifici permolestus accidit iustus ille titulus acerbæ ægrimo-
niæ, qui sibi videbatur à Legatis præstitus Oratoribus ac Senatui
Veneto, cuius operâ quàm antehac contentus erat, tam se indigen-
tem in posterum in rebus Concilij sentiebat, & vna ex præcipuis cau-
sis cur Nauagerum constituerat Legatum, ea fuerat, quò per id pa-
lâm faceret, quanti eam Reipublicam æstimaret, quantumque
illi consideret, & quò suus huiusmodi Legatus posset luculen-
tius eidem testificari rectum Pontificis animum, eiusque manda-
torum

riae
Trid.
III

1563. torum sinceritatem. Etenim cum alij Reges studerent suis nationibus emolumenta conquirere, Italiæ bono aduersantia, Veneti ditione pollentes, & Episcopis abundantes supra singulos Italicos Principes, Italiæ decus & vtilitatem sustinebant; quod vtrumque in maiestate & auctoritate Pontificis potissimè situm est. Ipse igitur ad Præsides rescribens ^e conquestus est, quòd eiusmodi responsa Oratori reddidissent, quando duo ex ipsis ex ore Pontificis eius mentem exceperant. Se spondisse Veneto Senatui, mandatorum vt causa expenderetur à Legatis siue cum Synodo, siue cum Theologis per ipsos electis. Nondum signatum fuisse diploma, quia nemo ad id Pontificem sollicitarat. Idcirco loco diplomatis vim haberet hæc ipsius epistola, per celere cursorem delata, qui ordinarium tabellarium assequeretur. Suum esse votum, vt integrè mos gereretur Venetæ Reipublicæ, etiam ipsa cuperet, vt ea causa in pleno Concilio ageretur: verum opportunius esse, vt ubi Oratores Veneti acquiescerent, seligerentur à Legatis Theologi ad eam cognoscendam, ijque ex omni natione. In summa ita rem agerent, vt Respublica sibi satisfactum intelligeret, amotâ omni querimoniam causâ, quasi quidquam aut de æquitate aut de promissione sibi detraheretur. Post biduum consimile diploma ^d Oratori Veneto Romæ traditum est. Præsides cum assensu Patriarchæ viginti tres ex Patribus destinarunt ^e, studentes ne quempiam comprehenderent, qui aut in ditione Veneta Ecclesiam obtineret, aut aliàs illi causæ interfuisset: adeoque idcirco fortasse, cum prius connumerassent Generalem Prædicatorum Magistrum, eundem postea excluderunt ^f. Selecti ad iudicium fuere cuncti Oratores Ecclesiastici, varij Episcopi, & alij Patres ex doctioribus, Itali, Belgæ, Galli, Hispani & Germani. Sed quia comprehendebantur nonnulli haud Theologi, sed Canonum Periti ^g, hos postea Patriarcha recusavit; ac pro eo Veneti Oratores petierunt, vt illi excluderentur, causati, controuersiam esse merè Theologicam, & à Pontifice Legatis committi, vt in ea Theologi adhiberentur, Canonum Peritis haud nominatis. Quare in hoc pariter ipsi gratificati sunt, permutatis Canonum Consultis prius electis in eos Theologos, qui Oratoribus placuerunt, & eorum destinatione vigesimo tertio Iulij in scribæ tabulas sollempniter relatâ. Denique cum Grimanus & Oratores cuperent, vt ad viginti tres Præsules duo quoque priuati Cardinales accederent, Præsides consensere; quamuis intumescere haud libenter, fortasse quoniam id haud prosperè successerat, nec Pontifici placuerat in mansionis tractatu. Huius causæ peculiaris exitus

^e Epistola Pontificis ad Legat. 1. Iulij 1563.

^d Litteræ Borromæi ad Legatos 3. Iulij 1563.
^e Litt. Legat. ad Borrom. 8. & 12. Iulij 1563. & Acta Paleotti.
^f Hoc constat ex sententia afferenda.
^g Litteræ Legat. ad Borrom. 29. & 31. Iul. 1563.

exitus suo loco narrabitur. Interim ad communia reuertemur: sed
 cum commune non nisi mixtum quoddam sit, conflatum ex ho- 1563.
 minibus peculiaribus, effectus quidam eorum voluntatum, quod-
 dam instrumentum ipforum vtilitati seruiens; nihil potest probè
 percipi, aut probè referri de negotijs communibus absque pluri-
 ma notitiâ, plurimaque narratione operum peculiarium, quem-
 admodum ad mixti doctrinam opus est studio, per quod præcipuo-
 rum elementorum ingenium innotescat.

C A P V T V I I I .

*Studia Legatorum ad emendationem Statuendam, abigendasque
 suspiciones, quòd ea ab ipsis declinaretur. Decretum de electione
 Episcoporum, ad futuram Sessionem repositum. Adhibitum Stu-
 dium ad munia minorum Ordinum indaganda, & de ijs con-
 sinita. Decretum propositum aduersus Episcopos Titulares;
 sed à maiori parte postea reiectum. Mandata Pontificis de loco
 & honoribus exhibendis Oratori Hispano in solemnibus Ecclesiæ
 festis. Grauiissima tumultuatio hinc excita festo diui Petri die.*

Cum recolerent animo Legati^a ea quæ dicta fuerant ab Epi-
 scopis in Conuentibus, & extra Conuentus ab omnibus, ni-
 hil magis necessarium arbitrabantur & dignitati & volupta-
 ti communi, & salutari coniunctioni, quàm ex animis euellere su-
 spicionem altè defixam, quòd ipsi ab Ecclesiæ, ac præcipuè Roma-
 næ Aulæ emendatione abhorrent. Quam suspensionem aluerat ex
 parte celebris Lainij sermo, de quo diximus; eamque latius diffu-
 derat per hominum ora, & hinc per animos (inter quos & ora
 mutua communicatio intercedit) fortuita quædam facetia. Dum
 Nicolaus Pfaulmeus Benedictinus, Episcopus Verdunensis suam
 sententiam dicebat, vsus acerbâ libertate, & in mordacitatem de-
 generante de Aula Romana, contigit vt Sebastianus Vanzius Vrbe-
 uetanus Antistes, ad proximos sibi conuersus, dixerit: *Nimum can-
 tatis Gallus.* Eo audito, Petrus Danesius Episcopus Vaurensis, ad
 quem Vanzius haud mentem adiecerat, subiecit: *Vtinam ad huius
 Galli cantum excitaretur Petrus, & fletet amarè.* Quod dictum, vtpote
 gemino illo sale conditum, exceptum pariter ac vulgatum est ge-
 mini saporis sensu, habuitque vim quamdã popularem apud
 multitudinem, quæ Tridentum id temporis confluerat: quam
 X x x 3 vim

^a Cuncta in
 Actis Falcot.

1563.

vim sæpè huiusmodi argutiæ magis obtinent, quàm solidæ rationes, perinde ac si qui fortuito aliquo acumine præcellit, etiam causâ præpöleat. Idcirco Legati accersitis Patribus, à Synodo ad emendationem conficiendam selectis, iniunxerunt, vt sententias à singulis Præsulibus prolatas super Decretis per ipsos digestis restringerent pro maioris partis consensu. Quod spectabat ad electionem Episcoporum, necesse fuit ad aliam Sessionem rem protrahi. Etenim præter varias difficultates in singulorum sententijs allatas de parato ad id Decreto, quod Ordine primum erat, complures alias congestit, communicauitque Patribus ad ea destinatis, Melchior Cornelius Senator Lusitanus, ad hoc opus electus ab Oratoribus Principum; quorum Principum arbitrium in Episcopis nominandis tantum minuebatur, quantum multiplicabatur numerus dotium, quibus ad huiusmodi gradum opus erat. Quare indies magis experimento probabatur, minorem partem illius arduitatis, quâ Pontifex oneratus fuerat ob lentitudinem reformandi, illi tribuendam esse, eumque non parum optasse bonum, sed multum obstacula præuidisse. Et quoniam Lotharingus, cui complures adhærebant, sicuti narrauimus, auctor fuit, vt exquirerentur in antiquitate, ac renouarentur varia variorum Ordinum minorum munia, ad id plurimo studio desudatum est, eo consilio, vt eorum summa in alijs Decretis apponeretur. Verum in postremo cœtu aliud consilium susceptum, cum expenderetur, post tantam consuetudinum varietatem, quam fert diuturnus temporis cursus, difficulter fieri posse, vt integer singulorum ritus Ecclesijs redderetur: satius igitur esse eorum nomina recenseri, & opera generatim commendari ad secundi capitis finem, præcipue verò curari, quoad fieri posset opportunè, per emendationis decreta, vt in usum reuocarentur.

Sublatum quoque fuit id quod statui parabatur aduersus consuetudinem Episcoporum ex mero titulo. Etenim vt in ædificijs, perinde in magistratibus multa videntur ad luxum, quæ, cum eorum amotio tentatur, apparent ad rectum usum inducta. In comperto est, Ecclesiæ necessarium esse moderatum quemdam numerum Episcoporum, quibus citra sui gregis detrimentum liceret subseruire alijs in suffraganeorum munere, & à Romano Pontifice legari Nuntios, & ad alias Episcoporum functiones adhiberi.

Præ ceteris comprobatum est, vt Seminaria instituerentur: adeò; vt complures affirmarent, vbi nullus alius fructus ex eo Concilio decerpitus fuisset, solum hunc labores omnes & incommoda

com-

compenfaturum; quippe vnicum adiumentum, quod efficax ad reparandam collapsam disciplinam agnoscebatur, cum certa sit regula, in omni Republica tales haberi ciues, quales educantur. 1563.

4 Nondum hæc maturuerant, cum turbo excitus est, mero vento conflatus, qui speratæ messis adhuc herbescentis deiectionem, & Ecclesiæ totius cladem minabatur. Adhuc accensa subsistebat, tamen quasi cinere oblecta, controuersia inter Oratores duorum potentissimorum Regum: siquidem cum ea plus minusve extincta videretur ob mandatum Pontificis, & Gallorum consensum, quod ad cætus Sessionesque spectabat; nihil tamen aut à Pio iniunctum fuerat, aut inter partes compositum de solemnibus Ecclesiæ festis, in quibus offendebatur difficultas, sæpè recensita, de osculo pacalis imaginis, & thuris suffitu. Studuerant Præsides temperamentum inuenire, sed absque fructu, quando nec Hispanus acquiescebat ritui, quo apertè inferior appareret, neque Galli vlli iudicio, quo pares aut essent aut esse dubitaretur. Quapropter Lunensi haud cessante, locum sibi suoque Principi honorificum poscere in memoratis functionibus, Præsides denuò ad id à Pontifice mandata petiere, illum rogantes, vt vbi vellet in hoc etiam Hispanis gratificari, id ipsis præciperet per suam propriam ac disertam epistolam, quæ veluti quidam clypeus eosdem omni tempore tueretur. Pontifex quotidie vexatus, non huius minus quàm alterius etiam rei gratiâ, ab inflammatis Auræ ac Vargæ postulationibus, animaduertens priora ipsius mandata sine formidatis fragoribus processisse, ob easdem rationes induxit animum ad posteriora tradenda, & consimilem successum sperauit. Scripsit igitur ad Legatos nono Iunij huiusmodi litteras: *Regis Catholici Oratores enixè nos efflagitant, vt sicut tributus ipsis locus est in Conuentu & Sessione, ita in Sollemnibus sacrificijs honor pacis ac thuris eisdem exhibeatur, adeoq; nullum inferatur eorum prerogatiuis detrimentum; aliter enim Lunensem ad discessum coactum iri. Nobis, quippe intelligentibus, præcipuum id temporis fundamentum ad Fidem Catholicam sustinendam in Hispaniæ Rege, eiusq; ditionibus situm esse, ea illi denegare non licuit. Eapropter efficietis, vt quo tempore pacis ac thuris ceremonia Regis Christianissimi Oratoribus exhibebitur, per alium ministrum Lunensi exhibeatur: in quo eâ vtemini dexteritate, quæ vobis opportuna videbitur, dummodo hæc iussa omnino perficiantur, atque hæc omnia intelligantur absque detrimento iurium vtriusque partis. Pro viribus pergite in disciplina legibus sancientis, quò nihil gratius præstare nobis poteritis.*

^b Cuncta perstant in lit. Legat. ad Pontif. 22. & 29. Iun. Vicecom. 30. Iun. & Iadrensis 1. Iul. in Actis Paleotti, & Salmanticens. in Diario, & Comment. seu narrat. impressa in libro Gallico memor. & in alta, contenta in volumine Archiuji Vaticanani inscripti, Tomus quintus de Concilio.

5 Hanc epistolam duæ insuper Borromæi comitatæ sunt, prior eodem 69. & 72. Iunij 1563.

1563. eodem die, altera post triduum obfignata. In illa commendabatur & profundissimum silentium cum singulis, excepto Lunensi, & quàm maxima posset suauitas, modò res perficeretur: committabatur æqualitas in cunctis conditionibus vtriusque ministris, qui pacalem incunculam & thuris suffimentum erant exhibitori, & electio alicuius diei solemnisi ad rem peragendam, cuiusmodi forent aut peruigilium aut dies festus S. Petri. In altera dicebatur, haud gratum Pontifici futurum, si res tunc ita sibi contingeret, vti cum iussit locum Lunensi tribui in Conuentu, cum ille postea significasset, id iussu Pontificis peragi, vnde Synodus dissoluenda penè fuit. Idcirco si vbi ad rem ventum esset, oporteret exponi, id iussu Pontificis agi: simul etiam palàm fieret, id à Rege Catholico postulari, aliter verò Lunensem Tridento secessurum fuisse; adeoque Pontificem, cum animaduerneret quò pacto negotium Religionis in Gallia sese haberet, nolle præter Galliam Hispaniam quoque deperdere.

Legati exceptis mandatis, Lunensem de illis monuerant vigesima⁶ secundâ Iunij, paucas ante horas quàm ille cursores equos incenderet, Oenipontem iturus. Is verò, siue desiderio arduitate rei sibi obtegens, siue studens Legatis illam obtegere, quò animaret ad opus, illis spem fecit rem pacatè processuram, quantum ipse de Gallorum animo conijciebat: eos tamen rogauit, vt per Drafcouizium Gallos tentarent, arcano tamen haud illi detecto; sed eisdem denuò cohortaretur ad suscipiendum consilium duplicis thuris, & paciferæ imaginis, vtpote iam à Cæsare propositum. Drafcouizius ea de re cum Lotharingo collocutus est; sed habita rei mentio idem fuit ac accepta repulsa. Inde progressus ille est in colloquio cum Lotharingo ad aliud temperamentum, videlicet, vt eodie illorum neutri pax & thus exhiberetur, quæ ratio atate Julij vsurpata est, ad euitandam contentionem inter Oratores Lutitanum & Hungarum, sicuti ibi narrauimus. Sed neque id Lotharingo probatum: qui tandem interrogatus à Drafcouizio, quodnam ipsi consilium occurreret, non tamquam Gallo sed tamquam Cardinali, bonique publici studioso, duo protulit: alterum, vt Lunensis accederet ad sessionem sub finem Sacrificij, & peractis iam illis ritibus, de quibus erat æmulatio; alterum, vt thus & pacis honor exhiberetur Lunensi post cunctos Oratores; per id nihil detractum in dignitatis: nam quemadmodum sedebat in loco seiuncto ab ordine reliquorum, ita ipsi licere omni suo iure illæso honores illos excipere, postquam eos vniuerso reliquorum ordini ministri præstitissent; idque comprobari posse exemplo illic citra omnem repugnan-

pugnantiam vsurpato: siquidem nec Orator laicus Cæsaris, neque Gallici dedignabantur thus ac pacem excipere post Oratores Poloniæ & Sabaudia, eò quòd hi essent Ecclesiastici, adeoque in diuersa serie confidentes, cui integrè thuris ac pacis honor deferebatur, & postea ad laicorum seriem fiebat accessus. Sed nihil magis Drascouizio satisfacere quæ Lotharingus proposuit, quàm antea Lotharingo ab altero proposita. Quare Drascouizius significauit Legatis, concordiam à se planè desperari.

7 Redijt Oeniponte Lunensis ad vesperam vigesimi septimi Iunij, dum omnes in cœtu morabantur, adeoque non nisi postero manè de re agi potuit. Tunc verò Legati exposuerunt duritiam, quam Drascouizius offenderat, ac denuò reuocarunt ob oculos turbarum pericula; sed simul se paratos obtulerunt, vbi quidem ipse vellet, ad rem exequendam. Excepit oblata Lunensis, ac rursus ostendit, vix à se de tumultu timeri dum res perageretur, si ea Gallis accideret ex improviso; re autem peractà eisdem, ne palàm facerent se cessisse, suoque officio defuisse, vt par erat, non reluctatos, pernegaturos esse, rationem adhibitam sibi detrimento fuisse, & ita minimè conquesturos. Dixit tamen, à prandio se aditurum Legatos, quò cum ipsis consultius de agendi modo concordaret. Sed peculiaris cœtus, in quem coram illis ante vespertinas preces conuenere duo Cardinales, & alij Præsules, seu potiùs quædam Lunensis ars, vti dicitur, hoc colloquium impediit, & Legatos in ancipiti reliquit de consilio quod ille susceperat; nec extra spem, hominem (quasi ad labrum fossæ, veritum ne casurus esset in turbas ab ipsius Rege iam vetitas) saltu superfessurum: idcirco curæ ipsis non fuit eum per nuntios stimulare. Sed manè dum Præsides Oratoribus ac Patribus cingebantur, & propè erant vt gressus ad functionem conuerterent, casu ipsis in aures dictum est, à Lunensi accessum cum aliquot Præsulum comitatu parari. Tunc illi, qui rem occultissimam ad eam vsque horam custodierant per quàm arctissimum potuerunt arcanum, ei qui erat à Secretis imposuerunt, vt sellam deferri iuberet in sacrarium, & parari thuribula, atque externos Presbyteros acciri, quò integra illa æqualitas seruarietur, à Pontifice adeò commendata. Neque quidquam earum rerum eo breui temporis spatio, quod ante Sacrificij celebrationem effluxit, Gallis suboluit: sed postea templum ingressi cum Legatis, suisque in sellis absque suspitione confidentes, conspicati sunt illic, antequam res sacra inchoaretur, quæ celebrabatur eo die ab Episcopo Augustensi, Sabaudia Oratore, ingressum Lunensem, & sellam

Pars III.

Y y y

ipsi

1563.

ipſi collocatam in loco extra ordinem, vt in habitis colloquijs ſtatutum fuerat. Erat hic locus non qualem occuparat in cœtibus, propterea quòd alius theatri ſitus id minimè patiebatur: ſed pro eo quod Pontifex deſignarat, ante quamdam columnam, ſupra Patriarchas, modico ſeiunctus interuallo ab ordine ſellarum altiore, Cardinalibus deſtinato: quare conſidebat velut è regione laicorum Oratorum; nam Oratores Eccleſiaſtici alibi locum obtinebant ad Præſidum dexteram, aliàs à nobis explicatum. Hac rei nouitate commoti Galli; & Lotharingus acriter conqueſtus eſt cum Legatis, præſertim quòd ne verbum quidem ſecum fuiſſet habitum; & ingens inter Patres ſufurrus exciſus. Sed non tantam ſuſpicionibus ſermonibusque materiam præbebant præterita, quàm futura. Oratores Galli aliquantulum inter ſe muſſitantes, Cæremoniarum Magiſtrum ad ſe accerſitum percunctati ſunt, quid agere cogitaret de thuris ac pacis ritu; auditoque ſuſcepto conſilio, illum miſerunt cum acerbiffimis querimonijs ad Legatos, ad minas conſteſtationum regreſſi. His Oratorum obnuntiationibus addidit Lotharingus, qui prope Legatos aſſidebat, plurimas illis conſimiles, affirmans, apud Oratores eſſe diſertum Regis mandatum prouocandi coram Synodo, & conſteſtandi aduerſus Pium tunc Pontificem, quem ipſi haud legitimum exiſtimabant, aientes, illum per timoniam electum fuiſſe, & penes Galliæ Reginam eſſe litteras Pij manu conſcriptas, id comprobantes. Poſt hoc velut exploſum tormentum, ſtrepitu quidem horribile, ſed pilâ non validum, ſicuti palâm fiet, addebatur: Vbi etiam legitimus fuiſſet Pontifex, ab eo prouocaturus, tamquam à Pontifice tyrannico, qui deponi merebatur ex notoria iniuſtitia quam exercebat, dum antiquâ poſſeſſione ſpoliabat Regem pupillum & innocentem, ne audirâ quidem illius cauſâ; adeoque ſe deiunctum iri à Pij obedientiâ, adiectis conſteſtationibus, ſe numquam ad eam reuerſuros, donec alius æquus Pontifex ſpoliatum Regem redintegraret. Prænuntiabat præterea Lotharingus, cunctos Gallos ſecefſuros, conſultorofque rebus Galliæ per proprias Nationis Synodos, aut aliâ ratione, niſi fortè ipſorum quiſpiam ibi perſtitiffet ad deteriora molienda.

Non omiſere Legati factum ſuauiſſe excuſare, vſi normâ prudentium miniſtrorum, vt cum cogantur inferre moleſtiam alicui Principum factis imperatis, nihil ipſum exaſperent verbis voluntarijs. Delata vtrimque per internuntios ad Præſides & Oratores, vique ad finem Euangelij perdurarunt; idque interuentu Muglitij ac Draſcouizij peragebatur, qui, vtpote primi inter Oratores Eccleſiaſticos,

1563.
 fasticos, admodum prope primum Legatum confidebant. Denique cum esset inchoanda concio, & murmur in fragorem migrasset, Præsides in sacrarium se contulerunt cum duobus Purpuratis, & Oratoribus Cæsareis ac Polono. Lotharingus acciri voluit pro altera parte Ferrerium, Archiepiscopum Senonensem, & Episcopum Aurelianensem, & pro altera Guerrerum. Hic illis retulit, Se fuisse cum Lunensi collocutum, & ex ipsius mandato exponere, ipsum cupere ut mandata Româ missa peragerentur, in quibus se reponebat: tamen cum denuò audiuisset Legati ab eodem Guerrero, vetari Lunensem in Regis mandatis amicitiam cum Gallis abrumperere, dixerunt, cautè procedendum, ne Synodus solueretur, & cuncta Pontifici vitio verterentur. Sic illi ad Hispanos. Ex altera parte iterantibus Gallis denuntiationes minasque, Legati eos mitigare studuerunt, affirmantes, cuncta peragi sine illorum detrimento, & saluis expressè eorum iuribus: id non modò decretum initio fuisse à Synodo de quocumque loco, qui illic cuius hominum tribueretur; sed in epistola peculiari Pontificis declarari, & in præsentia offerri à se cuiuscumque legitimæ fidei cautionem: Oratorem Regis Hispanici cogi non posse, ut alijs inuitus cedat: quem admodum consenserant Galli, ut ille in loco extra ordinem sederet; ita consentire posse, ut modò extra ordinem illi thus & pax porrigantur. Sed omnis adhortatio irrita; cum existimarent Galli, cunctas denuntiationes & cautiones esse velut arma aërea & chartacea, facta verò res solidas; & ubi semel inducatur quomodocumque possessio, obtinentis conditionem nimis euehi. Quamobrem Legati Guerrerum misere, qui Lunensi proponeret, acquiescèntis quietis gratiâ, si eo manèthuris ac pacis honor nulli Oratorum exhiberetur, confirmato tamen prompto ipsorum animo ad complenda ipso petente Pontificis mandata. Acquieuit Lunensis, executione Pontificij mandati in aliud solemne festum reseruatâ; quod tamen post triduum aut quatrimum secuturum erat, tamen & Legatis, & fortasse ipsi Lunensi spes inerat, controuersiam interim per negotium in concordiam adductum iri: aut certè adhibitis cum Præsulibus Italis, Hispanis, ac Germanis, opportunis studijs, tunc præpeditis ab iniuncto arcano (quod si offensas procul arcet, simul impedit auxilia) Præsules illos rem sustentaturos, reiecturosque verba contumeliosa, à Gallis in Pontificem parata, adeoque sublatâ Gallicâ natione, reliquos omnes honorificè ac reuerenter de Pontifice locuturos: quod in tam multiplici ingeniorum varietate sibi polliceri non poterant in re improuisa. Verum
 Yyy 2 Legati,

1563. Legati, habitâ ratione hinc disertæ Pontificis iussionis, hinc reuerentiæ debitæ Regi Catholico, in cuius gratiam id præcipiebatur, studuerunt in hac mandati præteritione cautè tutoque se gerere, quò neuter eorum Principum id ipsorum culpæ imputaret. Et idcirco per Madruccium, Drafcouizium, & Polonum idem quod antea de integro proposuere Lunensi; eandemque responsionem ab eo retulerunt. Iam verò quamuis huiusmodi consilium de thure ac pace omittendis, à Drafcouizio elapsis diebus propositum, Lotharingus reieciisset; tamen in illis rerum conditionibus considerant Galli, si adhuc ipsi obdurescerent, coactum iri Legatos ad exequenda mandata, seque reipsâ causâ casuros, & abalienatos à Pontifice, si illi nocerent, maius fortasse detrimentum illaturos fuisse suo Regi, ætate parum firmo, minusque dominatione, & quasi adacturos Regem Hispaniæ ad se ab ipsis seiungendum, Piumque sustinendum, ut qui in ipsius gratiam ea turbamenta pateretur. Præterquam quod dum animum nimis inflexibilem præferrent, deteriorem apud Synodum & extraneos suam causam reddidissent: humana quippe mens procliuus semper est ad ferendam sententiam in eum qui honestam concordiam recusat. Postremò, tamquam Christianis, ac tamquam hominibus, horrore erat, se ministros esse cladum Christiani generis, & orbis terrarum.

¶ In schedula
Vicecom. si-
gnata 30. Iu-
nij 1563.

¶ Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borromæum
30. Iun. 1563

Nonnemo etiam retulit, Gallos ^d ex nescio quo Legatorum actu suspicatos fuisse, si ipsi contestarentur, illos velle actutum ad Synodi suspensionem progredi. Quacumque potissimum causâ permoti fuerint, tandem ad hoc temperamentum deducti sunt, ut eo manè memoratus honor non modò non adhiberetur Oratoribus, sed ne ipsis quidem Legatis, quò ab ordine superiore rei nouitas initium duceret. Legati verò intelligentes, ubi ipsi repugnarent, in seipos vituperationem, odiumque tanti dissidij reiecturos, facillè confesserunt. Ita Sacrificium, quod interruptum fuerat, continuatum: temporis enim spatium, à concione occupatum, dissensionem componendæ minimè suffecerat. Et Sacro peracto Hispanus Orator ^e, cui mos erat è cœtibus egredi post Legatos, primus & ante Crucem egressus est.

Breuius hisce inducijs potiùs quàm pacificatione illius parati conflictus, animi ex horrore præsentis aliquantulum respirarunt, sed agitabantur sollicitudine futuri, quam si melior hinc spes solatur, hinc acriùs cruciatur liberior quidam ac minus hebes rationis obtutus.

Præsidum consilia, quò Gallorum contestationes retunderent. Declaratio & apparatus Lunensis ad executionem operis, & defensionem Pontificis. Varij Patrum sensus. Legatorum consilium prius de re conficienda, postea de suspendenda, & tandem tabellarius ab ipsis ad Pontificem missus.

Eodem die cuncti Principum Oratores adiere Legatos, alij tamquam litigatores, alij tamquam sequestri. Illi verò singulis responderunt, sibi non licere obedientiæ Pontificij mandati deesse, ad quam ipsos Hispanus compellebat. Quocircà Simonetta, vt pararet ^a responsa contestationibus, quas præsenferat, Paleottam acciuit, & ab eo petijt vt eorum exemplum digereret. Respondit ille, Sibi consentaneum non videri diuino obsequio, ac bono Pontificis, absque necessitate ignem immensum, & forsitan inextinguibilem accendi: à cunctis Patribus Synodi præuideri obortis lacrymis Galliæ schisma; & Oratorem Poloniæ prænuntiasse, cum Galliæ iactura Poloniam perditum iri. Tum Simonetta: Mandato tam diserto Legatos vrgeri, vt eorum munus esset, non prudentiam in expendenda re, sed obsequium in perficienda exercere; adeoque auxilium à se, non consilium peti. Sed Paleottus virili fiduciâ negauit, velle se auxilium conferre operi, vnde clades imminerent Ecclesiæ: nec vim incuti à iussu Pontificis; siquidem à Deo, qui Pontifici & omni creatæ potentiæ superior erat, oppositum præcipi, vetante, ne certus schismatis fomes in Christiana Republica præberetur. Præterea, secundum omnes legum interpretationes, nullam humanam iussionem habendam esse pro rata in eo euentu, in quo notabilis conditionum mutatio facta est, à superiore non præuisa, & eiusmodi, vt si ab eo cerneretur, deberet, ac vellet iussionem reuocare. Similiter Boncompagnus, ad id accertitus, simile responsum reddidit. Nauagerus, educatus inter quietos ac moderatos sensus Veneti Senatus, in eandem propendere sententiam videbatur: quamobrem reliqui etiam Præsides consensere ^b, destinantes Romam tabellarium, noua mandata petiturum post delatam notitiam integram præsentis rerum status; nulli tamen hoc ipsorum animo supersedendi patefacto, quò & liceret ipsis tum illum mutare, vbi id opportunum arbitrentur, absque inconstantia nota, tum agere interim de concordia,

^a In Actis Paleotti.

^b Litteræ Legatorum ad Borromæum 1. Iulij 1563.

1563.

cordia, cum spe maiori successus, dum Galli magis formidarent, & Hispani censerent, per maiorem dignitatem à se concordiam iniri, quasi largientibus quieti publicæ id quod in ipsorum tacultate situm erat.

Itaque ad Pontificem scripserunt, factum vniuersè improbari non modò ab ijs qui neutri partium inclinabant, sed à Lusitanis, & etiam ab aliquo Hispanientium. Videri communiter, videri tot egregijs viris, etiam inter studiosissimos Apostolicæ Sedis, magnam inferri iniuriam Regi pupillo, quando nec auditus, nec in ius vocatus suâ possessione priuabatur. Huiusmodi onere nedum quidem fuisse grauatum in Aula Cæsaris, patru Philippi Regis; quin nec in Aula Pontificis, cui meritò liberius licuisset in ea quàm in Synodo res ordinare. Prænosci, Gallis esse in animo Legatos adire postridie, & hanc planè exceptionem producere, dicentes, non futuram in Synodo eam Patrum libertatem, eamque cuiusuis personæ securitatem, quas toties Pontifex promiserat; vbi ne ipsis quidem Patribus auditis, res adedò noua absoluto ipsius imperio perageretur, & Rex pupillus, tot sæcula tamquam Ecclesiæ primogenitus in honore habitus, qui per suos Præsules Oratoresque eò conuenerat, tam palmarem iniuriam pateretur. Neque solum scribebant Legati opus illud vt iniquum damnari, sed etiam vt noxium. Parari à Gallis in diem Dominicum proximè futurum, quo die rem peractum iri putabant, memoratas contestationes, vocibus erga Sedem Apostolicam & Pontificatum reuerentiâ plenis, & erga Lunensem, eiusque Regem beneuolis, quò postea integrum sel in caput Pij IV. profunderent: & in diem posterum protectionem destinare, minitantes, se contra Pontificem acturos, & alterum creaturos, per consuetam schismatis rationem; quâ in re ingentia sibi auxilia pollicebantur à coniunctis viribus vniuersi ferè Septemtrionis. Ex altero etiam capite non modicam infamiam nasci, cum Pontifex calumnijs appetetur, quòd ex emendationis horrore veller etiam cum Christianæ gentis pernicie Synodi dissolutionem; at verò postremis illis diebus Gallos proniores ad rem expediendam conspici. Existimari propterea, Pontificem prudenter moueri posse à tot nouis conditionibus ad reuocandum aut suspendendum mandatum, & nolle, vt ea functio exhibendi thuris ac pacis, Deo cultum, & Ecclesiæ pacem auferret. Præstò esse excusationem cum Hispanis ministris, qui simul Pontificis benevolentiam viderant, simul experti erant tam graua discrimina turbarum, quas animo non præceperant, vt qui facilem rei exitù Pontifici prædix-

rant.

1563

rant. Postremo loco Legati, ne se aut debiles aut contumaces ostenderent, promptam operam suam offerebant, ubi Pontifex in incepto persisteret; indicantes se rem ita protracturos, ut ante Sessionem ea peragenda non esset, quo tempore tabellarius iam redisset. Pontificem quoque monuerunt, à Lotharingo ad eum Musottum mitti, ipsum de negotio edoctrum, veniamque petiturum, ut dicebatur, in Galliam remigrandi.

Et reipsa Musottus viam prius arripuit quam Præsidentum tabellarius, detulitque epistolam ad Pontificem, cuius exordium immentam subiunctionem præ se ferebat, ubi Lotharingus sua singula dicta censuræ Pontificis subiciebat. Verum hoc præmissis, quasi alexipharmaco quo notam irreuerentis & immoderati vitaret, subsequerentur formulæ supra modum efficaces ad exprimendam gravitatem iniuriæ, quâ tantus Rex lædebat: & hæc inerant verba: *Nisi magna prudentia ac pietas Lunensis, & nostra tolerantia obstitisset, non desuit ex parte Legatorum, quin sancti Petri diem festum summissimum ac infelicissimum reddidissent omnium quos Christiana Respublica deplorasset.* Pergebat ille conqueri, quò demissius, eò acrius, quòd Pontifex, aduersus quàm aliâ vice sibi per Musottum significarar, imperasset (ut ille dicebat) Legatis, violatæ obedientiæ crimen incurfuris, ne Lotharingo quidquam concrederent; præcipuè verò negotium illud, in quo ipse supra reliquos potuisset Pontifici seruire, quemadmodum experimento liquebat: quamquam enim ex improviso res ipsi accidisset, tamen nisi sua & probi Præsidentis Hispani (Guerrerum significabat) opera intercessisset, minimum malorum quæ contingere poterant, Concilij solutio fuisset. Compelli se à gradu, quem obtinebat in Ecclesia, & à quietis desiderio, ad illum monendum: Si mandatum deduceretur in opus, Oratores declaraturos, quando ipse parentis officia reliquisset, & partis personam suscepisset, latâ non auditis Gallis sententiâ, nolle se illi sententiæ submittere, nec sibi deesse, nullâ habitâ Synodi, vel cuiusvis ratione, cunctis arreptis armis suæ causæ opportunis. Compertum esse Pontifici, nihil intolerabilius accidere mortalibus, quàm se iniuriâ offensos cernere, idque potissimum Principibus; unde iræ suæ cunctis modis indulgent, cunctisque respectibus oculos claudunt, & ministri coguntur interdum, ut obsequantur, ad ea quæ sibi displicent peragenda. Neminem illic esse Italum aut Hispanum, qui contra Pontificem non vociferaretur. Illum igitur à se rogari per Iesu Christi viscera, ut ab eo proposito resisteret, sineretque Synodum progredi sicut inceperat: siquidem prosper

Litteræ Lotharingi ad Pontificem ultimo Junij 1563. in adducto libro Gallico,

1563
Litteræ Lotharingi ad Pontificem ultimo Junij 1563. in adducto libro Gallico,

1563.

esper ac celer exitus sperandus erat, pro ipsius voto; se verò polliceri ita enixurum, ut id eueniret nullâ præteriti habitâ ratione, dummodò in posterum detrimentum illud Regi non inferretur. In reliquum intelligeret, nullâ ratione euenturum, ut duo illi Principes ad arma concitarentur: opportunum consilium, ne id contingeret, repertum iri; non item, ne Pontifex perpetuis vexatam molestijs vitam duceret, quamuis in centesimum annum ea protraheretur. Rursus postea leniebat asperitatem iteratis demississimis excusationibus liberæ scriptiois, quam studio ac beneuolentiæ tribuebat: atque ad epistolæ calcem, Italicè scriptæ, duos apponebat versus Latino idiomate chirographo suo, ad fidem nuntio conciliandam.

fol. 207 r.
in ista
conu. lib.
21. 9. 1. 1.
1563. 10.
1563. 10.

4 r. Jul. 1563
in dicto li-
bro Gallico.

Paucis elapsis horis post discessum Musotti innotuit Lotharingo, Præsides in procinctu versari, ut tabellarium mitterent: & plus minúsve eorum suspensio sibi suboluit. Quare per hunc posteriore tabellarium breuem epistolam latine scripsit ^d. Dicebat, missam à se fuisse priorem epistolam, quasi res publicas desperante; sed postea cum animaduerneret, Legatos rationibus aliquantulum commotos, promptosque ad mittendum Romam tabellarium, voluisse se iterum ab eo petere, ne schismatis in Ecclesia auctor fieret, cum pro certo illi affirmaret, res Concilij benè digestas esse ad Sessionem concorditer celebrandam; postquam, si Pontifex vmbis disiectis, vellet suâ uti operâ, quemadmodum ex Musotto cognosceret, se Diuini obsequij, Sedisque Apostolicæ studiosissimum experimento compertum iri.

e Secunda
epistola Le-
gatorum ad
Borromæum
1. Jul. 1563.

Sed Legatorum tabellarius, qui hanc secundam Lotharingi epistolam detulit, alteram simul eorum attulit, quâ negotium variati nuntiabatur, & spes efficacitatis in eo negotio obturbabatur. Epistolam igitur ad Borromæum per eundem tabellarium ^e adiecit, narrantes, post obsignatum litterarum fasciculum se audiuisse, Lunensem vnâ cum suis omnibus firmo esse animo, ut die proximo Dominico traditum à Pontifice mandatum opere completeretur; atque in eo illi adhærere Cæsarianos, repugnantiam Gallorum damnantes; adeoque Lunensem, post adhibita cum Lotharingo studia per eosdem Cæsarianos, velle eodem die tres Episcopos ad illum mittere, ipsi exposituros susceptum à se consilium, simulque per eos conueniri de Præsidorum languore, quò huiusmodi querela in illos iacta, esset veriùs eorum, & ipsius pariter Pontificis purgatio; cum ostenderet, Pontificem à Rege fuisse permotum, non ipsum motorem esse, sicuti Galli sibi persuadebant, aut studebant alijs

alijs persuadere. Post hæc eisdem Præsules Lotharingo significatos, auditum à Lunensi fuisse rumorem contestationum, quæ ab Oratoribus Galliarum parabantur: se vix posse illi fidem habere; quod si verum esset, mirari se, id à Lotharingo tolerari. Profectò se illis denuntiare, vbi Galli verba minus honorifica in Pontificem adhiberent, Lunensem per consimiles formulas ipsis responsurum; cum suus Princeps pati non posset, communi suoque Parenti peculiari iniuriam inferri. Regem Christianissimum suo tempore illis merito succensurum, quòd puerili eius ætate ipsum ab Ecclesia deiunxissent: interim verò abeuntibus Tridento Gallis, non idcirco non perstituram ibi Synodum. Ita noua Legatorum epistola; qui per huiusmodi nuntium minus ad exequendam rem, magisque ad suspendendam timidi, epistolam clausèrant, animum haud mediocriter ancipitem præ se gerentes; siue quòd talem reipsa gererent, siue quòd vellent sibi retinere libertatem ad omne consilium, quod ipsis opportunum fuisset incidentes rerum conditiones: postremo addebant, se Deum rogaturos, vt ab eo dirigerentur; quàm diutissimè possent, moras protraherent; curaturos, vt quacumque ratione concordia ageretur; & vbi animaduertent fieri non posse quin altera partium se læsam putaret, minus malum electuros.

Ad extrema rerum discrimina ministris conducibilis semper non est cautio, vt ipsi, quemadmodum creditur, diserta Principis iussa præstolentur; tum quia sibi nequiter nauatam operam existimat ab ijs qui velint se subducere, ipsum verò exponere cunctis vituperationibus, qui que indemnitati suæ intenti, afferunt magni ponderis negotio detrimentum, ex eo quòd rectorem habeat longinquum, & non plenè conscium, sicuti ij sunt, quibus res ob oculos versatur, adeoque consilium suggeritur à conditionibus cuiuscumque momenti; tum quia illud negotij detrimentum, tametsi omni adhibitâ cautione, in ipsos ministros recidit, cum semper infelix euentus causæ proximæ vitio tribuatur, adeò vt ipsa quamquam vita, nedum anima expers, ab hominibus plecti soleat: quod exemplo lusorum comprobatur, qui ludo victi talos diuerberant, aleasque dilacerant.

1563.

C A P V T X.

Responsa Pontificis ad Legatos & Lotharingum. Quæ Lunensis significauit ad Pontificis defensionem. Concordia Tridenti composita inter Oratores ante Romanæ responsionis aduentum: quæ responsio idcirco postea non vulgatur. Iudicium de varijs rebus, quæ in hoc negotio contigerunt. Lansaci discessus.

^a Litt. Vicecomit. 30 Iulij, & 1. Iulij, & la Irensis 1. Iulij 1563.

Allocutus fuerat Lunensis complures Præsules, sui & Regis Hispaniæ studiosos ^a, firmumque præ se tulerat animum ad inceptum profèquendum, & æmulorum contestationes confutandas: ij verò suam omnem operam exhibuerant ad decus Regis ac Pontificis sustinendum. Tamen rumor fuit, à quibusdam Hispanis, verum bonum imaginario splendori anteferebantibus, illum grauitè admonitum fuisse de acceptis ab optimo ipsorum Rege mandatis, ne abruptendæ amicitiaë causam daret, quorum mandatorum transgressionem coram ipso Rege illi exprobrarent, & vniuersè credebatur, quemadmodum in quouis Conuentu maior pars ad pacem propendit, maximè verò si Conuentus ex togatis constatur, & si causà contentionis propria non est; ita vbi actum esset de re exequenda, maiorem Synodi partem petituram fuisse vt expectarentur noua mandata Pontificis, ad quem compertum erat fuisse tabellarios missos; quamquam aliter fortasse contigisset die festo S. Petri, dum animi in re habita imparati erant tum à consilio, tum à coniunctione inter se, sine qua subiecti non audent superioribus repugnare.

^b In mandatis traditis 8. Maij, & alibi memoratis.
^c Vtraque 16. Iul. 1563.

Pontifex facti nuntio accepto, non modò non vituperauit Legatos quasi languidos in peragendo mandato, sed vnicum illud in ipsorum litteris ipsi displicuit, quòd nimirum suspensum animum præ se tulerint in protrahenda executione vsque ad iteratam ipsius iussione[m]. Aliàs ille quidem ipsi iniunxerat ^b, ne se cohiberent ob contestationes, aut discessum Gallorum Tridento; sed progressus non fuerat ad id præcipiendum, etiam si eorum ab Ecclesia secessio prænosceretur. Quare duas ^c rescripsit ad Legatos epistolas, alteram prolixam & arcanam, alteram breuem, & quæ ostenderetur. In priori his utebatur verbis: *Vbi schismatis periculum adest, cuncta efficienda vt euitetur, & omittendas esse cunctas honoris emulationes, sicut leges omnes, Canones, & sancti Doctores præcipiunt.* Addebat, Sperate se interim, Legatos ad res nouas haud progressos; imperabatque ne

in posterum progredierentur, sed pro virili rem protraherent; quamcumque concordiae rationem tentarent; & ubi cuncta temperamenta deficerent, offerrent se litem Synodo commissuros: quod à Gallis acceptum, & à Lunensi repudiatum, eundem ad silendum compulisset, & Pontificem ab omni obligatione subduxisset. Dein ita sequebatur: *Ex quo Pontifex renuntiatus sum, numquam Oratores Regis Catholici ab hoc postulato destiterunt, eò usque progressi, ut dicerent, statuisse Regem Oratorem suum Romam & etiam Tridentio renocare, nisi optatus ab illis locus tribueretur. Quare animaduertens periculum alienandi à me tam tenui ex causa Regem adeò potentem ac probum; & ex altera parte Gallos Divino obsequio deesse per hanc pacificationem hereticam, ac per alia edicta ab ipsis promulgata, & per concionatores ac ministros hereticos, quos ad Prouincias mittunt reluctantibus Catholicis, & per abalienationem honorum Ecclesiasticorum, me inuito ab illis exercitam; ac praeerea cognoscens, in cunctis Concilij argumentis Gallos esse non modo qui aperte auctoritatem tum huius sanctae Sedis, tum nostram oppugnant, sed qui student Principes in me consociare, coactus sum ad ea quae nostis, procedere, ne nudus, & omnis opis expers destituerer. Sed equidem in animum induxeram, rem quiete progressuram, sicuti ministri Hispanienses hic pro certo affirmabant, & vos etiam scriptis Lunensem confirmasse. Quamobrem cum in praesentia schismatis periculum animaduertatur, tamen si putem in quouis euentu Gallos in illud prolapsuros, quin videntur iam fuisse prolapsi, spectatis agendi rationibus, & egregijs eorum facinoribus, quae modo memoravi; tamen quod ad me attinet, neque causa ad id, neque causae species praebenda est. Equidem cupio, ut in arcano lateant haec iussa supersedendi executione litterarum nostrarum de pace ac thure, quousque per utramque partium licebit, quò honorificentius & opportunius de concordia agi possit; hic à me, istic à vobis: verum vobis liberum erit, ubi id expedire arbitremini, haec iussa vulgare. Peculiare illud, quod Galli de me blaterant, risu vobis excipiendum est: sunt enim calumniae ac diserta mendacia, inuitandi tamen à vobis sunt, ut haec litteras producant, quas esse penes Reginam autumant, simoniae plenas; cum optime mihi compertum sit, quo statu sim, & quo pacto electus: & tum hoc, tum reliqua quae ad me scribitis, nec esse, nec umquam repperitum iri. Negat Musottus haec verba prolata umquam fuisse: illum tamen reprehendi, eiq; dixi, cum vos testemini ea ex Gallis audiuisset, vobis magis quam reliquis omnibus fidem habendam. Vestrum erit ita viriliter ipsis respondere, ac dicere, si ad causam acta conficienda procedendum erit, nos in his conficiendis magistros esse, & absque multo labore viam repperituros, si nos pergent laescere, ad dicendam in eos causam per aequitatem ac veritatem:*

1563. eorum acta erunt auctoritate vacua, & innixa mendacio ac malignitati: sed mirum non erit ut qui Deum deserit, nos etiam deserat.

Hæc loquendi ratio, quâ respondere Legatos iussit Pontifex, ad ea quæ de simoniâ scripturis iactabantur, satis animaduertitur nec fontem nec trepidantem sonare. Præterquam quòd ubi se Pius reum sensisset huiusmodi scriptorum, & reipsa vereretur ne scripta illa penes Reginam extarent, quonam pacto fuisset ausus tot repulsis & querimonijs toto Pontificatus decursu eam prouocare? Verùm euidens falsitas huiusce criminis, quòd nonnemo temerè malignus in hoc genere aduersus Pium IV. sparit, & quòd Suauis cupidè collegit, alibi hoc in Operè ostensa est; adeoque superuacaneum esset, easdem rationes à me repeti ad hominem refellendum, qui eò audaciæ deuenit, ut eas quas somniauit simoniæ syngraphas tam asseueranter referat, perinde ac si in publico scribæ tabulario illæ seruariantur, & cuiuscumque liceret originarium autographum illic inspicere. Nec temperare sibi potest, quò minus, dum narrat admodum emunctis formulis, ob notitiæ penuriam, rem in eo Concilio gestam adeò memorabilem, referat tamen contestationem à Ferrerio paratam, quæ tamquam res sub mera conditione, & non reipsa existens, impugnationem non requirit. Sed eadem utique mihi prodest ad impugnandum Suauem: nam ibi inter acerbissimas contumelias in Pium IV. explosas, otiosum in pharetra relictum cernitur telum illud venenatum, & supra cetera lethale, quòd ipsum transfigeret, quasi conuictum simoniæ & minimè legitime electionis: quòd palam facit, cur Ferrerius, cum animum conuertit ad verba volantia, in chartæ perpetuitate infigenda, ut causam in omnium conspectu sustineret, opponere ausus non fuerit id quòd sciebat à se defendi non posse. Haud equidem existimem extra rem esse, aut utilitate vacuum, generatum admonere, huiusmodi populares fabellas, quæ circumferuntur per ora imperitorum malignorumve de varijs Pontificibus, incredibiles habitum iri à quouis homine cordato, earumque rerum perito. Cuiusmodi prudentia inesset in Cardinali, qui hoc syngrapharum genus ab eo peteret, quem vellet sibi Dominum constituere, traditâ illi potentiâ, qui se ab ipso lethaliter affectum iniuriâ existimaret, qui que ratione Religionis non habitâ, stimularetur ad occultam ipsi cladem moliendam, quò sibi suæque dignitati consuleret? Præterea, quonam pacto quidquam sibi emolumentum traheret ab illo scripto, quòd hominem qui ipsum produxerat plenè conuincens, eundem primo loco damnaret tamquam reum

¶ Hæc parata contestatio impressa est in memorato libro Gallico; sed ex errore ponitur sub mense Augusti 1561. cum ponenda esset initio Iulij eiusdem anni.

atrocissimarum pœnarum, atque infamiæ, quæ non vni minùs quàm alteri è sacrilegis paciscentibus imponuntur? & quamquam huiusmodi syngraphæ ab eo, qui regale Sacerdotium ambiret, traderentur Principibus, pœnas ac tribunalia minimè formidantibus, quonam pacto eas in lucem producentes effugerent totius Christiani generis vituperationem æternam, quod supplicium horrorem incutit cuius animo vel maximè sensu carenti?

1563.

4 Nos verò cum responso Pontificis ad Legatos reuertemur. Ille pro more hominum, qui student in rebus à se gestis non prudentiam modò, sed emolumentum inuenire, addebat, arbitrari se, antegressa mandata sua à Diuino afflatu prouenisse. Etenim veritos Gallos, ne huiusmodi dedecora quotidie paterentur, animum inducturos ad Synodum aliquà ratione confestim terminandam, adeoque eam offensionem ab Ecclesia sublatum iri; cuius rei indicia à se conspici in litteris Lotharingi. Atque hinc liquet eorum vanitas, quæ Suavis comminiscitur, Reginam iam à proximè superiori mense voto Pontificis morem gessisse in Concilij negotijs. Significabat insuper, Musottum tamquam ex se ipsi proposuisse, vt Pontifex Lotharingum post paratam Sessionem Romam inuitaret, quò cum eo ageret de ratione absoluedi reliqua argumenta, & Concilium; se verò habere in animo hunc illi honorem exhibere Musotto regresso. Denique imperabat, vt vbi oportuisset ipsis nouum supersedendi mandatum patefacere, id agerent productâ alterâ ipsius epistolâ breui, & quouis offensionis verbo purgatâ, quæ sic loquebatur: *Nostra mentis non fuit, per eam iusionem, quâ iniunximus vt pacis imago & ihus exhiberentur, vlli partium detrimentum inferre, nec existimamus illud illatum fuisse. Si oppositum intendunt Galli, placet nobis vt id à vobis vnâ cum Synodo cognoscatur; simulq; prospiciatis, ne cui inferatur iniuria. Quod si Regis Catholici ministri hoc iudicium recusauerint, de hoc ipso nos commonebitis. Interim verò iusionem hanc de pace ac thure pro suspensa habetote. Nos verò omnem operam vtrimque impendemus ad concordiam consequendam, & quod spectat ad iustitiam, nulli deerimus.*

5 Per hæc negotio consultum est. Sed plerumque morbis impetuosis remedium quod è longinquo mittitur, prægressam reperit aut sanitatem aut mortem. Antequam Tridentinæ turbæ Romam peruenissent, quies Tridenti coorta fuerat. Legati proniorem semper animum gesserant ad supersedendum executione, & ad credendum, magis decere Pontificem, vt mandata suspenderet. Conspicabantur enim in Synodi corpore mentem Gallis addictam, adeò

Quod hæc de re sequitur, habetur in litt. Legat. ad Borrom. 4. Iulij, & in Actis Paleot. ii 1563.

Zzz 3

vt

1563. vt ipsi Cæsariani, cum se communiter reprehensos animaduertent, quasi fautores iniustæ causæ, Legatos adierint ad se purgandos, professi, inductos se in controuersiam non tamquam vnus partis, sed tamquam pacis studiosos. Præterquam quod ex ipsis Iurisperitis Præsidum complures opinabantur, eam causam suapte naturâ ad laicum Tribunal pertinere; adeoque cum ea inter meros laicos versaretur, non posse Pontificem procedere, nisi secundum ius commune, nimirum citatis & auditis partibus.

Ex aduerso tamen obstringebantur promissione, quâ Lunensium polliciti fuerant, se rem peracturos eo postulante. Nec arbitrabantur expedire sibi, cohortationibus ad remissiora consilia Lunensem pertrahere, ne querelarum in se ansam præberent Hispaniæ Regi, ubi fortasse concordia forma illi displiceret. Interim Lunensis nihil omiserat studij ac diligentia, vt opinionem deleret, quod Pontifex auctor fuisset illius flammæ ad Synodum dissipandam, testatus & voce & scripto, ea omnia ob Regis Catholici præualidam postulationem fuisse confecta. Quod autem ad contumelias in Pontificem iactas spectabat, non solum ille elato supercilio locutus fuerat in multorum Præsulum conspectu, sed scriptam responsionem confecerat, quâ mendacium nomen auctoribus tribuebat, cum alijs ignominia formulis, eamque Lotharingo legendam obtulerat.

Iam verò quemadmodum ex duobus contrarijs excessibus conficitur temperamentum; ita ex oppositis tum prærogatiuis tum arduibus illarum partium in certamine, concordia orta est, his pactio- nibus composita: Vt Sessionis die seruaretur ordo habitus die sancti Petri; alijs festis diebus Oratores accederent ita ex compacto, vt altero accedente, alter non concurreret; aut eiusmodi ratio iniretur, ex qua nihil turbamenti procederet: vt interim missis litteris ad vtrumque Regem, tentaretur, an ex ipsorum consensu firmitus aliquid stabiliri posset. Laus præcipua huiusce tranquillitatis Lotharingo adscripta est, quod Gallicos Oratores emollierit, & Granatensi ac Segouienti, tum quod Hispanum induxerint, obstrictâ illi fide, & constituto vel suorum capitum vadimonio ad Regis comprobationem obtinendam, tum quod Legatis denuntiauerint, ipsos ex conscientia nequaquam obstringi ab accepto mandato, cum futuras clades prænoscerent. Ac præsertim manè quo imminabat procella, Guerrerii opera cunctæ Ecclesiæ salutaris fuit: ac proinde vnicum hoc promeritum, præter alia complura, quæ duos hosce Præsules illustrarunt, satis illis fuit non modò ad compensandam turbationem aliquam ab ipsis in Concilio excitatam, sed ad

ad reddendam eorum nominibus vitam immortalem per commendationem perpetuam in Annalibus Christianorum. Legati supra modum gauisi, Pontificem certiores fecerunt, aptiorem concordiae modum optari non potuisse; Hispanos se obnoxios agnoscere ipsius propitiæ voluntati, nihil defloratâ huius gratiâ ab vlla suorum ministrorum repugnantia, nec ab vlla notitia propositi quod illi habebant in animo: Gallos iam certos esse, Pontificem non à seipso ad id progressum fuisse, vt Reges ad certamen compelleret, sed ab impetu Hispanorum commotum ad id indulgendum, ne alteram partem amitteret, dum alterius possessionem minus firmiter in Ecclesia permanentem cernebat: ipsorum minas criminationesque despectas, quando nihilo segnus propter illas eo manè Præsides promptum obtulerant animum Hispano ad ipsi obsecrandum. Eorundem contumelias in Pontificem voce ac scripto depressas, & in obsequij verba ab ipsis post concordiam commutatas: querimonias de iustitia eneruatas ab ijs quæ ipsi pacti fuerant, & quibus in comperto erat assensurum libenter fuisse Pontificem vsque ab initio, nisi ab iisdem ipsi dissensissent, neque constantem prætulissent voluntatem in apertis prærogatiuæ signis postulandis. Ad hunc Legatorum nuntium Romam missum per expeditum tabellarium f, supra quam credi possit latatus est Pontifex; cumque Musottus nondum profectus esset, eum nono Iulij remisit cum suis ac Borromæi litteris ad illos, & cum suis ad Lotharingum responsis, quæ cum Legatis communicabat. Præsides amplissimam acceperunt ab eo commendationem prudentiæ ac solertiæ, quâ feliciter vsi sunt; simulque ipsis significatum est, Musottum heri sui nomine pollicitum certò fuisse absolutum iri Concilium tam aptè ac tam facili ratione, vt vbi res ita eueniret, non mediocres Lotharingo grates habendæ essent. Huic respondit Pontifex litteris grauitate plenis de falsis insimulationibus, in se coniectis à Gallis, & ad suas aures delatis: quod referre non placuit auctori voluminis Gallici, per typos impressi, à nobis sapius producti; vt qui studiosè vulgavit quidquid Pontifici Synodoque contrarium in eius manus peruenit; adeoque cum reliqua penè omnia ab ipso extensa ponantur, huius epistolæ perbreuem ac mutilam summam refert. Sed nec minori beneuolentiâ respondebat illic Pontifex Lotharingo de celeri Synodi conclusione, ab eo ipsi promissa, quam primo loco referendam illi acceptam scribebat, negans se Legatis vniquam demandasse, sicut Lotharingus pro certo ponebat, ne quid cum ipso communicarent.

Et

1563.

f Cuncta ex-
tant in Litte-
ris Pontif. &
Borrom ad
Legat. 9. Iul.
1563.

1563.

Et sanè oppositum palàm fieri poterat Lotharingo ex tot negotijs, cum eo ad eam vsque diem communicatis; sicuti mihi perspicuum redditur ex innumeris Borromæi litteris, per quas Pontificis verbis imponebat Legatis, vt plurimum confiderent Lotharingo, mutuatque cum eo amicitiam exercerent; & nonnumquam eos penè obiurgabat ob illius querimonias, quasi parcius in eo obsequentes Pontifici: & è contrario hi semper se apud Pium purgabant, affirmantes, se abundè obsecutos fuisse. Verum est tamen, ipsidem ferè rationibus, quæ Pontificem retinuerunt ne illum inter Legatos cooptaret, retentum pariter fuisse ne cum eo eandem quam cum Legatis fiduciam exerceret. Ex quo ille, quippe magno ac forsitan vasto animo, secum non plene agi putabat, sine notitia, ac penè sine administratione rerum omnium. At verò in eo postremo negotio Præsides disertè vetiti sunt, ne cui præter Lunensem data ipsis mandata patefacerent; quæ interdictione allata fuit ab illis, suum silentium excusantibus aduersus Lotharingi querelas: id autem rationi vel maximè consentaneum apparebat, quippe quòd spes omnis executionis sedatæ pendebat ab improviso. Quare mirum est, illum existimasse rem sibi communicandam, cum fuisset necesse vel vt ipse à data Legatis fide deficeret, re patefactâ; vel vt in offensionem grauissimam incurreret suum apud Regem, si vniquam innotuisset, rei scientiâ in ipsum transfusâ, Oratores ab eo non fuisse cõmonitos. Præterquam quòd Lotharingus in colloquijs cum Drafcouizio eam seueritatem præsetulerat ^g, vt postea Lunensis Legatis fassus fuerit; Animi sui propositum à se illis prænuntiatum ex arte non fuisse pridie quàm fieret, ne quid inde lucis perumperet ad Lotharingum, à quo ipse fortasse verebatur, ne Oratorum animi ad pugnam potius quàm ad pacem impellerentur.

^g Littere Legatorum ad Borromæum 4. Iulij 1563.

Quamquam iam reuerà neque Lotharingus, neque quisquam ex adiectis huic ut illi partium mutite quidquam visus est ad incendendum, sed potius ad extinguendum ignem importunissimum: præsertim verò Ferdinandus hac in re animum potius probi Cæsaris, quàm studiosi Austriacæ familiæ palàm fecit. Etenim præter summum molestiæ sensum, quem primo præ se tulit ob eos tumultus, anxius ne Synodi dissolutio subsequeretur, ultra modum commotus est, accepto rumore de se sparso, Lunensem suis cohortationibus impulsit ad ea processisse. Quamobrem ad Oratores suos scripsit ^h, affirmare se obstrictâ Cæsaris fide, huiusmodi consilium nec à se promotum neque cognitum fuisse. Præterea ipsis iniunxit, vt pro virili conarentur pacem componere, stimulantque

^h Viennæ 7. Iul. 1563.

rentque Præsides ad operam simul nauandam. Sed in hoc visus ille non est plenam æquitatem exercere: dum enim querebatur de apposita sibi vulgò calumnia, quòd illius perturbationis fuisset particeps; non tamen abstinebat se, quin ostenderet aliquam à se fidem haberi criminationi longè minus verisimili, coniectæ in Pontificem, quasi eà viâ solutionem Synodi moliretur: tametsi ratio, quâ Ferdinandus vsus est in eo ad suos Oratores scribendo, indicat, ab ipso non tantum id credi, quantum intendi vt per illum aculeum stimulantur Legati ad vrgendam concordiam, pro qua varia considerauit consilia; simulque eà cuncta perfici non posse cognouit, eo excepto, de quo planè conuentum est, & de quo imperauit Oratoribus suis, ne in pacis gratiam grauarentur consuetos honores non accipere. Adiecit, vbi consilium non procederet, quod tamen non credebat, hortarentur Lunensem, tantisper dum res componeretur, obtenderet siue morbum, siue aliud quidpiam, ne interesset Sacris solemnibus, nec Ecclesiæ tanti detrimenti ipse fieret occasio. Sed postea cognitâ concordia, cuiusmodi ipse meditatus eam fuerat, ingentem lætitiâ præ se tulit, suosque iussit non solum Sessionis die, sed quacumque aliâ solempni actione, consentire ne ipsi pacem & thus acciperent, donec alia patefieret via communis consensus.

i Epist. Cesaris ad suos Oratores Viennâ 4. Julij 1563.

Præ ceteris gaudium Synodi in immensum excreuit, quòd Petri nauim conspicaretur extra discrimen, antea inuitabile creditum, impingendi in alterutrum ex oppositis scopulis. Sed fortasse, tametsi malum imminens reuera ingens fuisset, fuit tamen minus opinione. Credibile non erat, Regnum Gallia, præter antiquæ pietatis spiritus, etiam ex politicis rationibus, vltra progressurum in vltionem, quàm ad summum ad præcidendum commercium cum viuento Pontifice. Etenim si per schisma procederet vltius ad electionem Antipapæ, seipsum tunc diuisum, adeoque infirmum, nec minùs debile ex debili regnantis ætate, exposuisset inimicitia Pontificis, & Catholici Regis, in quem Regem coiissent respectus Religionis, existimationis, & dominationis, quique distractus id temporis non erat in alios potentes hostes, sicut acciderat ipsius parenti, cum Anglia à Catholica Religione desciiuit. Quapropter, quamquam Oratores Gallici peruersiones hæc denuntiarent, satis ipsi animaduertebant, posse quidem denuntiationem causæ prodesse, præsertim apud multitudinem, quæ ad se commouendum meretur magnitudinem, non verisimilitudinem damni denuntiati; sed non minùs etiam executionem ipsi Gallia nocituram,

Pars III.

A a a a

turam,

1563.

turam, quandoquidem primus gradus futurus erat coniectio Regis pueri in manus hæreticorum, hoc est rebellium, imò eiusmodi, qui volebant esse hæretici, quò rebelles esse possent;

Ceterùm quamuis tum Galli tum Hispani varijs tunc vituperationibus carperentur à suis ciuibus, aut liuidis aut immoderatis, aut perperam expertis, perinde quasi nimis faciles animos in eo honoris apice gessissent, vtrique tamen reuerà prudenter sui Principis causam egerunt. Hispanus quatuor res plenè obtinuit, quas sibi initio proposuerat; non cedere, habere locum in publicis actionibus, Synodum non perturbare, & amicitiam cum Gallis non præcidere: atque ea cuncta plaudente Synodo, ipsius pietati ac moderationi succedere. Quod si amplius voluisset, obstitentibus fortasse Patribus id neutiquam obtinuisset, aut saltem illud consecutus per modum temporariæ sanctionis, & saluis vtriusque partis iuribus, atque omnibus ægrè ferentibus, diutius eo frui nequisset: interim verò traxisset in superbix Hispanicæ crimen Synodi dissolutionem, & omnia detrimenta, quæ Christiana Respublica fuisset passa, diminutâ non mediocriter gloriâ tam egregiæ Nationis, & Philippi Regis, amplissimè collaudati, cui etiam graue onus imposuisset & Pontificis sustinendi, & cum vxoris fratre pugnandi.

Nec minùs ex arte luserunt Galli, saluo Rege; tamen maior pars peditum, & nobiliores latrunculi, contrariæ parti adhærent, & æqualitatem illam euitarent, quæ ipsis detrimentum inferre poterat. Vbi ampliùs inflexibiles perstitissent, iam suprà expendimus, quantum fauoris causæ suæ perdidissent in Patrum & cunctorum hominum animis; cumque necesse esset Legatis in eo euentu mandatum exequi, re ipsa fuisset inductum aduersus illos exemplum, ad quod sustinendum ipsi Galli, infensis animis secedentes, coëgissent Synodum, ac Pontificem; adeoque illud postea facile securis Cesare Philippi patruo, alijsque Principibus ipsi coniunctis, difficile erat, ne idem exemplum amplexarentur omnes Aulæ catholicæ: quin fortasse in grauissimis Galliæ perturbationibus ea poterat ingruere necessitas, vt prudentia ac publicum Regni bonum oculos auerteret ab eo iure speciosæ prærogatiuæ, quando conceduntur interdum amplissimæ ditiones, hoc est, potentix prærogatiua. Quocirca non conspicor, in ea re Gallis aut Hispano posse meritò inuri notam pectoris exigui, sed potiùs vtrisque laudem ingentis capitis tribuendam esse; quamuis non rarò vulgus ingens pectus appellet ingentem ferociam cum exiguo capite.

Conse-

11 Confectâ concordia, Tridento discessit * Lansacus, reuocatus in Galliam, remanentibus Ferrerio & Fabro. Et post rem gestam die sancti Petri, etiam antequam lis componeretur, Lansacus & Lunensis inuicem sapius per honoris officia sese inuiferant ^l, cum intento essent animo, Hispanus ad obseruanda mandata sibi tradita, ne amicitiam cum Gallis abscinderet; Galli verò ad exercendam indignationem solum in Pontificem, ne ipsorum Princeps ad grauem cum Hispano Rege contentionem adigeretur.

Tametsi animorum commotiones dominari magis in regnantes soleant, cum eas potentia quasi quædam nutrix exaturet; submissiores tamen videntur, quia ibi reginæ suæ obtemperant, hoc est, dominandi curæ.

C A P V T X I.

Consilium Cardinalium & Oratoris Vargæ, habitum à Pontifice de Canonum ac doctrinæ forma à Legatis missa. Celebre Vargæ scriptum. Votum Pontificis, ut omitterentur duæ quæstiones magis contentiosæ, & consimilis Cæsaris voluntas, sed Hispanorum repugnantia; & propensio Hispanicæ Aulæ ad Synodum protrahendam. Lotharingi opera ad rem expediendam, & ad concordiam, quæ prius in Conuentu peculiari Præsulum præstantiorum stabilitur, & postea in generali. Litteræ ad Concilium à Belgij Gubernatrice datæ.

NOuo externoque litigio iam absoluto, persistebant adhuc vetera & intestina. Exemplar Canonum ac doctrinæ, à Legatis missum ad Pontificem, ipsi principio suspicionem iniicit, ut idem postea per ^a Borromæum rescripsit, *Quod Galli, & quidam ex Hispanis, vellent per eas voces generales & captiosas indicare, iurisdictionem à Christo proximè prouenire, & postea ex hoc consecutionem aliquam deducere, quæ ipsis placeret.* Equidem comperio, cum ille quodam die Patribus ^b rationem redderet, cur ipse Canonem omisisset de institutione Episcoporum, sub Iulio digestum, hanc inter alias rationem ab eo fuisse allatam, nimirum, ob ambiguam significationem, quæ suspensos fidelium animos tenuisset, per modicam Concilij dignitatem. Pontifex itaque rescripserat Legatis, longè sibi gratius fore, si eiusmodi ^c quæstiones præciderentur, quam si definirentur absque vlllo fine, quin potiùs nouis litibus inchoatis:

A a a a 2

atque

1563.
k Hęc omnia
confiant ex
Diario 7. Iul.
ex epist. Legat.
29. Iun. & ex catalogo Orato ū præsentium 7. Scf. Pij IV. l Litt. Vicecomitis ad Borromæum 4. Iulij, & litteræ Iadens.

^a Litt. Borrom. ad Legat. 6. Iulij 1563.

^b Inter monumenta Scripandi.

^c Constat ex litteris Legat. ad Borrom.

1563. atque ad id pariter eosdem cohortatus est Ferdinandus per suos Oratores. Usque ab excitata controuersia de verbis illis, *Rektor Ecclesie Vniuersalis*, omnem lapidem Delfinus mouerat, & omnem operam adhibuerat ^d ad Cæsarem permouendum, quò verum Ecclesie Romanæ patronum in causâ tam æqua se gereret; sed sine plurima interiecta mora responsum scripto acceperat immobilis repugnantia ad vtramlibet partium fouendam. Seldius verò coram illi dixerat, Gallos numquam consensuros; quin vbi ad id declarandum procederetur, existimatuos fuisse, nullum leuamen ex huiusmodi Synodo expectandum, sed nouam laborum accessionem; adeoque consulturos sibi fuisse per propriam Synodum Nationis, cuius terrorem, quasi fulminis, incutere studebant crebris suarum minarum tonitruis, in contentionibus cum Synodo & cum Pontifice. Quamobrem Cæsar vtilitati publicæ conducibile putabat, si abstineret se procul à talibus controuersijs, ne in Gallis erga ipsum fiducia de illo opere extingueretur. Neque illi probabatur, quòd Legati, suscepto negotio illius definitionis, quæ nec consensum vmquam consecutura esset, nec progressura sine Concilij scissione, tot alia bona præpedirent, ex concordia processu decerpenda: ac proinde per eiusdem Delfini litteras idem ^e Pio dissuaserat, ne declarandam curaret suam supra Synodum prærogatiuam, nisi Patres ad id vnanimes conuenirent, propositis horrendis calamitatibus, quæ Christianæ Reipublicæ imminerent, si Conuentus ille dissolueretur, quod ex dissensu in articulo tam graui timendum erat. In his consilijs firmiter indies inhæserat Ferdinandus, quippe quæ ipsius ingenio, cauto magis quàm animoso, congruebant; idcirco ea rursus iterari iussit à suis Oratoribus, qui eadem operâ exposuerunt, sibi à Cæsare committi, vt vbi certamen illud euitari non posset, sibi confestim significarent, nulli partium accedentes ipsius mente prius non perspectâ: & eò processerat Cæsar, vt quæretur ^f, à Legatis, prolixitati studentibus, in medium vocari disputationes superuacaneas & inextricabiles. Ob quam insimulationem, ad eò contrariam non veritati modò, sed euidentiæ, æquè illi tristitiâ ac admiratione affecti sunt. Quapropter animaduertentes, viam illam, ad quam Pontifex simul ac Cæsar eos hortabantur, planissimam, tutissimam, breuissimam, apertissimam, ac tandem honestissimam esse, ad eam gressum conuerterunt. Sed non mediocri illis difficultas obiecta est ab Hispanis, qui obdurati contendebant vt affirmaretur, esse in Ecclesia Episcopos ex institutione Christi. Huic difficultati adhibere temperamentum studuit Hydrun-

d Litt. Delfini ad Legat. 15. Martij 1563. quæ seruantur in Bibliotheca, à Duce Urbinate relicta.

e Litt. Delfini ad Borrom. . . . Junij, redeunte Ormanetto.

f Litt. Legat. ad Borom. 8. Iulij 1563

druntinus ^b, quantum satis esset ad id, quod certum erat, definiendum, ponens, gradum Episcoporum in Ecclesiastica Hierarchia non esse pro arbitraria Pontificis voluntate; ac proinde eius inuentum fuit, quod in sexto Canone, vice illorum verborum, quæ petierant Hispani, *ex institutione Christi*, poneretur, *ex ordinatione Divina*: eo relicto quod incertum erat, nimirum, an huiusmodi ordinatio deducta fuisset in opus à Deo proximè, an per ipsius Vicarium: ex qua peculiari illius opera egregia Legati argumentum desumere ad ipsum vniuersè & ample commendandum, Romam scribentes. Et sanè eà commendatione opus erat: siquidem literæ alicuius ministri inferioris ordinis, & fortasse perperam docti ab æmulis, non ita propitiæ Hydruntino, Romam id temporis perlatae sunt.

2. Nondum tamen idcirco acquiescebant Hispani, & aliquis auditus est susurrus ^b, eos ad id à Lunenti fuisse commotos: quod adscribatur peculiaribus quibusdam sensibus ⁱ, qui (ex narrationibus Criuelli Nuntij) inerant in præcipuis ministris Hispanicæ Aulæ, in rem esse prolationem Concilij, quo perdurante, quæ metus quæ expectationis causâ hæreticos quieturos: at verò per suspensionem, per scissionem, per terminationem, æquè nouum furorem illis iniectum, ac frenos detractum iri. Hæc Hispaniensis Aulæ ratiocinatio, ad Legatos delata, immensâ illos molestiâ perculit, bonum penè exitum desperantes quantocumque ipsorum labori, dum ex opposito, Regis Præsules complures, numero & auctoritate spectabiles, studiosè nouos semper nodos quærerent, quibus apta filanumquam deerant in argumentis naturâ suâ tam implicatis: ea propter & ad Nuntium rationes plurimas scripserunt, quò regios ministros ab eo consilio remouerent, & Pontificem rogarunt, vt neruos omnes suarum exhortationum intenderet, Regique palàm faceret graue detrimentum tot Ecclesiarum ex diuturna Episcoporum absentia; adeoque per Concilium, ad reparandam disciplinam coactum, eandem destructum iri: offensionem Catholicorum, hæreticorum triumphum propter Patrum dissidia, quibus vnicum remedium suppetebat, si statim eorum concordiam terrarum orbis aspiceret; & supra cetera periculum, ne huiusmodi dissensiones monstruosum aliquod schisma tandem parerent.

3. Pontifex propositis officijs haud prætermisissis, curabat interim, vt summo studio perpenderetur sanctorum exemplum, sibi missum à Legatis. Etenim tamen magis illi placeret, vt importunæ conuersionis omitterentur; nolebat tamen curam ac diligentiam negli-

1563.
g Litt. Legat.
ad Borrom.
15. Jul. 1563

b Variæ scripturæ, præsertim sub 9. Julij, Vicecomitis. i Litt. Criuelli ad Borrom. 8. & 12. Julij 1563. & Acta salmanticensis, in quibus multa dicuntur, narranda vique ad Scissionem.

ia
Trid.
III

1563. gligi, si fortè ad res definiendas procedendum fuisset, seque socordem, sui que muneris oblitum notari: sed argumenti grauitas, & Consultorum numerus^k haud permisere celeritatem quam Roma sperabat, & Tridentum postulabat.

^k Litt. Borrom. ad Legat. 30. Iulij, & 3. Iulij

1563. Constat ex libro à Vargà impresso.

^m Mandata extant in Vrbiana Bibliotheca, quam diximus.

Tandem quò per maiorem dignitatem rem ageret, die quarto Iulij coram se^l delectos ad id Cardinales acciuit, singulosque sententiam rogauit, atque ea omnia per expeditum tabellarium ad Legatos misit. Accertierat quoque Pontifex ad illum conuentum Franciscum Vargam Oratorem Hispanum, cui senon bene animatum minimeque fidentem diutiùs ostenderat, sicuti non semel commemorandum mihi fuit: ac denique in ipsa Concilij apertione, cum Pius ad Philippum Regem mitteret Broccardum Comittem, de grauisimis rebus acturum, illi ad calcem mandatorum iniunxerat^m, vt Oratoris mutationem maximoperè flagitaret: sed Vargas tantumdem semper studuerat sibi conciliare Pontificem. Quare Pius re animaduersa, existimauit, tunc Vargam, tanto fiducia estimationisque argumento captum, haud prætermisurum oportunitatem, per quam se dignum ostenderet eo fauore ad alios futuros euentus, simulque ex illius iudicio non parum ponderis accessurum ad Sedis Apostolicæ causam apud Præsules Hispanienses. Ceterà satis ille idoneus agnoscebat qui dicto Consilio interesset, utpote qui ad tam nobilem gradum euectus, litterarum magis quam familiæ eminentiâ, Religionis etiam studium præ se gerebat nihilo inferius suâ doctrinâ, sui que Principis pietate: & consentaneum hisce dotibus scriptum protulit Vargas, non eruditum minùs quam pium, ad Pontificiam auctoritatem tuendam, quod postea per typos ab eodem editum est in lucem: cumque scripti prolixitas haud fuisset, vt plus quam eius summa per illum tabellarium mitteretur, voluit Pontifex postridie alium curforem mittere non ad aliud opus, nisi ad integrum illud pesserendum, tum quò per eam honorificentiam grates illi redderentur, tum quò speratus apud Hispanos Patres profectus tempori haberetur. Verùm sicuti quidquid antea excogitatum fuerat à Pio ad sedandos tumultus ex Oratorum æmulatione, nihil in re ipsa consecit, quippe quòd antea lis Tridenti composita est, quàm Romæ in consilium adducta; ita hæc cunctæ disputationes scripto exhibitæ, controuersias doctrinæ iam reuocatas in concordiam inueneruntⁿ. Numquam destiterant Præsides studium impendere^o ad contentiones absque decisionibus terminandas, tum quia præter Pontificem & Cæsarianos id etiam Lotharingo probabatur, tum quia cum

ⁿ Litt. Legat. ad Borrom. 12. Iul. 1563
^o Litt. Legat. ad Borrom. 5. Iulij 1563

cùm homo è nihilo trahat originem, nescio quid facilius experi-
 ri solet in eo genere operationum, quæ propinquius accedunt ad
 nihilum. Quamobrem septimo Iulij accito conuentu peculiari,
 cui duo Purpurati, & triginta Patres ex præcellentibus inter om-
 nes nationes aderant ^p, tandem post quinque horas examinis, mi-
 xti, vt fieri solet, varijs contentionibus, constitutum est man-
 sionis Decretum ^q, non quod Lotharingus formarat, sed quod
 Mantuanus iam parauerat, cum leuibus emendationibus, ac si-
 mul totum Ordinis argumentum. In quibusdam litteris Viceco-
 mitis ^r ad Borromæum continetur; Cùm à singulis dictæ fuissent
 in eo cœtu sententiæ, nec de sexto Canone conuenirent, propo-
 sitionem à Lotharingo fuisse formam quamdam, à præcedentibus di-
 uersam, quæ acceptata est, eamque formam non fuisse publicè pro-
 ductam ab ipsius auctore, priusquam idem per Episcopum Brixien-
 sem ipsam priuatim communicasset cum Guerrero & cum Aiala
 præcipuis Hispanorum, eorumque consensum rescuisset. Sed
 quoniam Vicecomes illi cœtui non interfuit, & Legati inter plu-
 rimas Lotharingi laudes, illius formæ inuentionem ipsi non tri-
 buunt, quin potiùs eam adscribunt Hydruntino Archiepisco-
 po, incertus rem narro. Hic dies septimus visus est feliciter cri-
 ticus noni; cùm enim postea fuisset habitus nono Iulij Conuen-
 tus generalis ^s, euenit, vt centum viginti septem suffragia de vtro-
 que argumento colligerentur, atque vt vtrumque statueretur, im-
 peratis modicis variationibus à forma digesta, quarum cura deman-
 data ^t fuit Marino & Fuscarario inter Theologos, Castaneæ & Pa-
 leotto inter Canonum Peritos. Ea verò rei expeditio, vix antea
 sperata, primo loco adscripta est moderationi Lotharingi in di-
 cenda aduersùs quàm consueuerat sententia per summam breui-
 tatem, quàm vt accidere solet Principibus, ac à primò dicentibus
 reliqui sunt incitati. Hispani tamen non cessabant contendere, vt
 exprimeretur in sexto Canone, Episcopos fuisse *institutos à Christo*,
 aut ex institutione Christi, non autem generatim, sicut ibi dici-
 tur, *ordinatione Diuinâ*; opposites, posse id intelligi de communi
 prouidentia erga res omnes: adeò vt Guerrero & Aiala, qui in
 cœtu peculiari cum reliquis consenserant, tunc dissentirent. Sed
 numerus constatus ex his & reliquis omnibus, qui mutationem op-
 tabant, quintam partem modicè superauit, adeoque enerues re-
 manserunt ad pugnam, nedum ad victoriam. Hinc Legati ^u viui-
 dam spem traxere non solùm celebrandæ Sessionis die præscripto,
 sed absoluendæ Synodi ante finem Nouembris. Obstabat tamen

1563.

^p Litt. Legat.
 ad Borrom.
 8. Iulij 1563
^q Ex litteris
 Vicecomitis
 9. & 12. Iulij
 1563.

^r 19. Iulij
 1563. & alijs
 eius litteris
 postea scri-
 ptis.

^s Litt. Legat.
 ad Borrom.
 12. Iul. 1563
 & Diarium
 die 9.
^t In litteris
 Vicecomit.
 & Iadrensis
 12. Iul. 1563

^u In iam di-
 ctis litteris
 Legatorum
 ad Borrom.
 12. Iul. 1563

id

ia
 Trid.
 II

1563

id quod Moronus per profundum arcanum accepit à summo magnaque auctoritatis viro, operam à Lunensi nauari ad Sessionem impediendam, existimante (sicuti semper ad primarios ministros odor ingentium moliminum surrepit) post Sessionem nihil amplius superfuturum, nisi vt mitteretur Lotharingus in Galliam, ad res, quibus regnum illud indigebat, componendas. Certum est, Lotharingum in functione, de qua diximus, eo animi ardore, eaque virtute se gessisse, vt Legati prosperum exitum illi præcipue acceptum referrent. Significauit Gualterius ^x, positis recentibus turbis cum Gallis, plurimum contulisse ad eos recuperandos Saracennellum, sibi à Secretis, qui paulò antè redierat cum responso Pontificis, propitio aut ijs rebus, quas Ferrerius proposuerat, aut alijs à Lotharingo propositis; videlicet, vt celebratâ Sessione argumenta reliqua ^y breuissimè expedirentur, cunctique Patres ad ea quæ proponenda supererant, simplici verbo, *placet*, aut, *non placet*, responderent: quamquam Diuino consilio postea factum est, vt Synodus absolueretur honoratiore exitu quàm hic fuisset, in quem flectebatur tunc Pontifex, prudenter veritus ne quid peius accideret.

^x Litt. Guat.
ad Borrom.
8. Iulij 1563

^y In litteris
Borrom. ad
Moronum.
6. Iulij 1563

^z Diarium
10 Iulij.

^a Hæ litteræ
sunt inter
scripturas
post Diar.
^b Litt. Legat.
ad Borrom.
12 Iulij &
Acta Paleot.
^c Litteræ Vi-
cecomitis
12 Iulij, &
Legat. 12. &
15. Iul. 1563

^d Cap. 4 Co-
mittorū, ante
Pri IV. et-
tionem.

Postridie narrati Conuentus generalis, habitus est alius ^z de corruptelis, ibique recitatæ sunt litteræ Gubernatricis Belgij, in quibus scribebat, Episcopos ac Theologos iam nominatos ^a se missionem; modicamque eorum missionem excusabat, ob necessitatem Ecclesias ab hæresis periculo custodiendi. Et die mensis duodecimo finis impositus fuit stabiliendis ^b Decretis, etiam de argumento quod diximus. Lotharingus eo die auctor fuit ^c, vt in obligatione residendi comprehenderentur cum reliquis Episcopis nominatim Cardinales, quod duo simul nodosa litigia præcidit; siquidem effecit ex vna parte, ne Cardinales impolterum censere possent, à debita ipsorum præsentia Romæ subtrahi se debito residendi in Episcopatu; & ex altera, ne idem debitum ipsis amplius obijceretur, quasi Ecclesiarum Cathedralium minimè capacibus. Actum quoque fuit id temporis de lege ferenda, vt cum Purpuratorum Senatus conflaretur ex Episcopis, ex Presbyteris, & ex Diaconis, ætas, quæ requiritur in alijs ad singulos hosce Ordines suscipiendos, opus pariter esset singulis, qui in eo gradu assumerentur ad Purpuram, sicuti conuentum erat in articulis postremi Comitij ^d. Verùm id post multa non placuit, cum perpenderetur, cunctos Cardinales esse Consiliarios Pontificis, cui muneri communiter existimatum est satis non esse ætatem Diaconatui sufficientem. Dum

6 Dum vndique tam prosperè Synodus procedebat, Præsides me-
 tum de Hispano Oratore haud sanè vanum experti sunt. Dum ip-
 si litteras, quibus faustus euentus Romam nuntiaretur, ob signaturi
 erant, hunc à Lunensi nuntium accepere; Omnem à se nauatam
 operam, quâ suæ gentis Præsules induceret, irritam cecidisse, nisi
 definiretur id quod illi de institutione Episcoporum optabant:
 quocirca se putare, Sessionem celebrari non posse, propterea quòd
 si aliter ea haberetur, graue detrimentum illatura esset non solum
 illis Patribus, sed Hispaniæ vniuersæ, cum ad actionem tanti pon-
 deris procederetur repugnante eâ integrâ Natione. Id tamen Præ-
 sides ab incepto non retraxit, sed ad certamen instruxit, cum ipsis
 indecora postulatio videretur, quòd pauci Præsules arrogarent sibi,
 non solum impedire ne definiretur id quod reliqui volebant,
 sed (de quo mere tunc agebatur) impedire Sessionem, nisi defi-
 niretur quod ipsi volebant. Itaque nullo prætermisso labore, non
 solum mentis, sed etiam corporis, quod robustiorum mentium in-
 strumentum infirmius esse consuevit in rebus aptè disponendis
 ad consequendum effectum, die decimo quarto Iulij generalem
 cœtum conuocarunt, quòd manus postrema negotio admoueretur
 ad crastinam Sessionem: & quamquam Hispani rumorem spartif-
 sent, nisi dogma illud declararetur, se in Sessione aut contestatu-
 ros, aut prodituros in medium, vt suam conscientiam exonerar-
 ent; tamen Legati reliquorum concordia confisi, alacriter con-
 uenere, cum longè maior numerus sæpè in campo, semper in tri-
 bunalis victoriam consequatur. In sententijs dicendis Hispanienses
 immobiles perstitere, Antonio Augustino excepto, qui dixit, Ac-
 cipi sextum Canonem à se, quòd plurium suffragijs assentiretur, &
 ne prospero Synodi processui obuiam iret, tametsi ipso spectato,
 sibi Canon non placeret. Sex Episcopi Ecclesiarum extra Hispani-
 am cum Hispanis consensere, Iacobus Gibertus Noguera Hispani-
 ensis Alifanus Episcopus, Antistes Verdunensis Gallus, & ex Ita-
 lis Carolus Bouius Ostunensis in regno Neapolitano, Ioannes An-
 dreas Bellonius Episcopus Massalumbrae vrbs prope Neapolim,
 Fabius Mirtus Neapolitanus Episcopus Caiacensis, qui Nuntius in
 Galliam missus est, cum Boncompagnus sub nomine Grego-
 rij XIII. vniuersalem Ecclesiam rexit, Gabriel de Monte Episco-
 pus Hesinus.

7 Quieto nondum erant animo Legati, tametsi certò præuiderent
 exitum Sessionis, cum ipsis videretur, à dissensu Nationis tam adspe-
 ctabilis magnitudine, pietate ac doctrinâ, plurimum dignitatis Con-
 cilio

Pars III.

B b b b

cilio

1563.
 e Litt. Legat.
 ad Borrom.
 12. Iul. 1563

iae
 Trid.
 II.

1563. cilio illisque Decretis detractum iri, quippe quod in huiusmodi victorijs accidit aduersus quam in militaribus, vbi tanto plus habetur gloriae, quanto minus pugnae. Quapropter Moronus praecipue adhibuit ^f in publico Conuentu, ac postea in priuatis colloquijs, officia vel maxime studiosa apud Lunensem, quod ipse solertiam omnem impenderet ad comparandam Concilio ac sibi ipsi coronam concordiae. Nec hortamenta incassum abiere. Lunensis quippe, tum ingenio tum religione vir egregius, animaduertit, quantum id ad Ecclesiae bonum conferret, & vsque adeo suos Episcopos iterum atque iterum rogauit, vt tandem eos flexerit. Quare quo tempore Legati curaturi erant corpus quiete, quae nequiter inuenitur supra plumas, cum animus, quo viuunt corpus, remanet inter spinas, iucundum hunc nuntium ab eo accipere, qui Homericum quasi nepenthes illis fuit ad breuem illius noctis soporem, donec ab aurora vocati sunt ad functionem, tam futurorum atque vniuersalium laborum partum, & tam variae spei, nunc succensae, nunc tepescentis, & nunc gelantis obiectum: Verum qui Naturam incusauit veluti nouercam, quod nobis aperuerit solum tam confragosias vias ad obtentos fines assequendos, aut ignorans, aut calumniosus exiit. Sicut ex amaritue thymi mel conficitur, ita a praegressa molestia suppeditatur materia ad iucundissimam voluptatem habendam.

CAPVT XII.

Sessio vigesimatertia Diplomata Pontificia de Legatis, facultates Oratorum, aliaque Principum litterae ibi recitatae. Decreta proposita tum ad Fidei dogmata declaranda, tum ad reformandas corruptelas. Comprobatio cum modica & paucorum repugnantia. Sessio futura ad diem decimum sextum Septembris destinata.

^a Consta sunt in Diario 15. Iulij 1563. in Actis Paleotii, & arcis Aeliae, & in epist. Iadrenf. eodem die.
^b Scriptum Vicecomitis ad Borromaeum 19. Iul. 1563.

GAllus ^a eo mane ad aram operatus est Episcopus Parisiensis, & Hispanus Latine concionatus Episcopus Alifanus, de quo apud Legatos postea conquesti sunt Galli ^b ac Veneti, postulantes, ne oratio referretur in Acta, propterea quod prius Hispaniae quam Galliae Regem, priusque Ducem Sabaudiae quam Rempublicam Venetam nominarat. Verum quoniam in comperto erat, actum id non fuisse ab oratore nec nomine nec mandato publico, ea querimonia ad indicandam offensionem satis fuit. Munus

Munus Massarelli, qui à Secretis erat, & adhuc ægrotabat, obiit, sicut etiam aliàs, Episcopus Castellanetensis. Recitauit is Diplomata Pontificis, quibus duo recentes Legati eligebantur, Oratorum facultates, aliasque Principum litteras, ad Synodum post ultimam Sessionem delatas, spectatâ solum in ordine aduentus antiquitate. Non tamen lectæ sunt litteræ, quas Orator Melitenis ferebat, quoniam de ipsius loco nondum cum Patriarchis conuentum erat. Prima igitur epistola fuit Regis Poloniae, secunda Ducis Sabaudiae, pro legationibus Episcoporum Præmissiliensis, & Augustensis, tertia fuit Reginae Scotorum, quarta Regis Hispaniæ pro legatione Comitis Lunensis. Et tunc interfuere Galli, quiete iisdem ritibus continuatis, qui die sancto Petro sacræ sunt obseruati. Postea Episcopus, qui celebrauerat, recitauit è suggestu Canones paratos in Ordinis argumento, qui huiusmodi fuere:

Sacrificium & sacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo Testamento sanctum Eucharistia sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit; fateri etiam oportet, in ea nouum esse visibile & externum sacerdotium, in quod uetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis, eorumque successoribus in sacerdotio, potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem, nec non & peccata dimittendi, & retinendi, sacre Litteræ ostendunt, & Catholica Ecclesia traditio semper docuit.

Cum autem Diuina res sit tam sancti sacerdotij ministerium, consentaneum fuit, quò dignius, & maiori cum ueneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissimâ dispositione plures & diuersi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent, ita distributi, ut qui iam clericali Tonsurâ insigniti essent, per minores ad maiores ascenderent: nam non solum de sacerdotibus, sed & de Diaconis sacre Litteræ apertam mentionem faciunt; & quæ maximè in illorum ordinatione attendenda sunt, grauissimis uerbis docent; & ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscuiusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcista, Lectoris, & Ostiary in usu fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu. Nam Subdiaconatus ad maiores Ordines à Patribus & sacris Concilijs refertur, in quibus & de alijs inferioribus frequentissime legimus.

Cum Scripturæ testimonio, Apostolicâ traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ uerbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse uerè & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.

Bbbb 2

Quo-

1563.

In litteris
Legat. ad
Borromæum
15. Jul. 1563

Caput I.

Caput II.

Caput III.

1563.
Caput IV.

Quoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, merito sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt, noui Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, ac semel ritè ordinatos, iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exercent. Quod si quis omnes Christianos promiscuè noui Testamenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali pradios affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ est vt castrorum acies ordinata, confundere; perinde ac si contra beati Pauli doctrinam omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes Euangelistæ, omnes Pastores, omnes sint Doctores. Proinde Sacrosancta Synodus declarat, præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq; Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, nec populi, nec cuiusvis secularis potestatis & magistratus consensum siue vocationem, siue auctoritatem ita requiri, vt sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decernit, eos, qui tantummodo à populo, aut seculari potestate ac magistratu vocati & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones, per ostium non ingressos, habendos esse.

Post hanc doctrinam habebantur octo Canones ad hæreses oppositas damnandas. Et prætereà in quinto damnabantur contemptores sacræ Vnctionis, & reliquorum rituum, quasi forent illi aut noxij aut superuacanei. Sextus, septimus, & postremus, de quibus adeò disceptatum fuerat, hanc in formam redacti sunt.

Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuinè ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris, anathema sit.

Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem; vel Ordines, ab ipsis collatos sine populi vel potestatis secularis consensu, aut vocatione, irritos esse, aut eos qui nec ab Ecclesiastica & Canonica potestate ritè ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum ministros, anathema sit.

Si quis dixerit, Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos ac veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.

Pet

4 Per duos hosce postremos Canones hinc excludebantur à numero verè Episcoporum non ij omnes qui à Romano Pontifice, sed ab Ecclesiastica & Canonica potestate non crearentur : hinc auctoritas Romani Pontificis in legitimis Episcopis creandis comprobatur.

Recitatis Decretis, omnes responderunt per merum verbum, *Placet*, exceptis sex, qui aliquid addidere. Inter hos Aiala Segouienfis Antistes dixit, *Placere* sibi sextum & octauum Canonem sub spe futuræ declarationis. Similiter locutus est Guadixensis, optauitque titulum toties ab eo postulatum, *Concilium vniuersalem Ecclesiam representans*. Bouius Austunensis Episcopus assensus est, cum spe melioris declarationis in sexto Canone : ex altera parte Facchinettus Neocastrensis respondit, Vbi declararentur duo illi Canones, quartum quoque caput explicandum esse, in quo ille intendebat Summi Pontificis auctoritatem esse declarandam. Campeggius Feltrienfis affirmavit, Se perfectè non audijisse, visumque sibi esse audire in septimo Canone, & in doctrina quæ illi respondebat, aliqua mutata post vltimam deliberationem : idcirco diem illum integrum à se peti, quò cum veritate ac dignitate responderet. Etiam Dominicus Calablanca Hispanensis Dominicanus, Episcopus Vicensis in Regno Neapolitano, approbavit sub spe futuræ declarationis. Postea Decretum de mansione propositum est, in quo dicebatur :

1 Cum precepto Diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbiq; Diuini predicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumq; miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab ijs prestari & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt (super hoc verbo proluxa fuerat contentio, cum videretur aduersarijs, ab ea importari personæ mansionem à Deo impositam) sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut Diuinorum preceptorum memores, factiq; forma gregis, in iudicio & veritate pascant & regant. Ne verò ea, quæ de residentia sanctæ & utiliter iam antea sub felicis recordationis Pauli III. sancita fuerunt, in sensus à Sacrosanctæ Synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius Decreti quinque mensibus continuis abesse liceat, illis inherendo, declarat Sacrosancta Synodus, omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesijs, quibuscumque, quocumque nomine & titulo prefectos, etiamsi S. R. E. Cardinales sint, obli-

1563. gari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam, ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse, nisi ex causis & modis infrascriptis. Nam cum Christiana charitas, & urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesia vel Reipublica utilitas (postrema hæc vox posita fuit Lotharingo petente^d, intento, ne excluderentur Episcopi à publicis regnorum muneribus) aliquos nonnumquam abesse possint & exigant, decernit eadem sancta Synodus, has legitime absentia causas à beatissimo Romano Pontifice, aut à Metropolitanò, vel eo absente, Suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitanò absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas; nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium, Episcopatibus adiunctum: cuius quoniam cause sunt notoria, & interdum repentine, ne eas quidem significari Metropolitanò necesse erit. Ad eundem tamen cum Concilio provinciali spectabit iudicare de licentijs à se vel à Suffraganeo datis, & videre, ne quis eo iure abutatur, & ut pœnis canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri, ita ouibus suis providendum, ut quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reuersuri sunt, sacrosancta Synodus vult, illud absentia spatium singulis annis siue continuum, siue interruptum, extra prædictas causas nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere; & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Quod an ita sit, abscedentium conscientia relinquit, quam sperat religiosam & timoratum fore, cum Deo corda pœnant, cuius opus non fraudulentè agere, suo periculo tenentur. Eosdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius temporis spatium, Domini Aduentus, Quadragesimæ, Natiuitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi diebus, quibus refici maxime & in Domino gaudere Pastoris presentia oues debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos aliò vocent.

Si quis autem (quod utinam numquam eueniat) contra huius Decreti dispositionem abfuerit, statuit sacrosancta Synodus, præter alias pœnas aduersus non residentes, sub Paulo III. impositas, & innouatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, cum pro rata temporis absentia fructus suos non facere, nec tutà conscientia, alià etiam declaratione non securà, illos sibi detinere posse: sed teneri aut, ipso cessante, per superiorem Ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare, prohibita quacumque conuentione vel compositione, quæ pro fructibus malè perceptis appellatur, ex qua etiam prædicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur, non obstantibus quibuscumque privilegijs cuiuscumq; collegio aut fabricæ concessis.

Eadem

Litteræ Vicecomitis die 22. Jul. 1563.

Eadem omnino, etiam quoad culpam & amissionem fructuum, & poenae, de curatis inferioribus, & alijs quibuscumque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, sacrosancta Synodus declarat & decernit, ita tamen ut quandocumque eos, causa prius, per Episcopum cognita & probata abesse contigerit, vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquunt. Discedendi autem licentiam in scriptis, gratifque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex graui causa, non obtineant. Quod si per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse, vult Ordinarijs per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliisque iuris remedia, etiam usque ad priuationem, compellere: nec executionem hanc, quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscumque beneficii, pactione, statuto, etiam iuramento, vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine, etiam immemorabili, qua potius corruptela censenda est, siue appellatione, aut inhibitione, etiam in Romana Curia, vel vigore Eugeniane Constitutionis suspendi posse.

Postremo, tam Decretum illud sub Paulo III. quam hoc ipsum in Concilijs Provincialibus & Episcopalibus publicari sancta Synodus precipit. Cupit enim, qua adeo ex Pastorum munere, animarumque salute sunt, frequenter omnium auribus mentibusque, insigi, ut in posterum, Deo iuuante, nullam temporum iniuriam, aut hominum obliuione, aut desuetudine aboleantur.

6. Postea Decretum aliarum emendationum lectum est huiusce sententiae.

1. Ecclesijs Cathedralibus, seu superioribus, quocumque nomine ac titulo praefecti, etiam si S. R. E. Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesijs ipso iure sint priuati. Consecratio vero si extra Curiam Romanam fiat, in Ecclesia ad quam promoti fuerint, aut in Prouincia, si commode fieri poterit, celebretur.

2. Episcopi per semetipsos Ordines conferant. Quod si aegritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam iam probatos & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

3. Prima tonsura non iniiciantur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint & Fidei rudimenta edocti non fuerint, quiq; legere & scribere nesciant, & de quibus probabilis coniectura non sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum praestent, hoc vitae genus elegerint.

4. Ad minores Ordines promouendi, bonum à Parocho, & à magistro scholae, in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero qui ad singulos maiores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem Episcopum addeant,

1563. adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoueri, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, etate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquireat; & litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum Episcopum quamprimum transmittat.

5. Nullus primâ Tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimumquartum annum beneficium possit obtinere. Is etiam fori priuilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & Tonsuram deferens, alicui Ecclesie ex mandato Episcopi inseruiat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola vel Vniuersitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores Ordines suscipiendos versetur. In Clericis verò coniugatis seruetur Constitutio Bonifacii VIII. quæ incipit, Clerici, qui cum vicis: modo hi Clerici alicuius Ecclesie seruitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesie seruiant, vel ministrent, & clericali habitu & Tonsurâ utantur, nemini, quoad hoc, priuilegio vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

Deinde præscribebantur tempora, loca, & solemnes initiationum ritus.

6. Sancta Synodus, antiquorum Canonum vestigijs inherendo, decernit, ut, quando Episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feriâ quartâ ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Episcopus autem, sacerdotibus, & alijs prudentibus viris, peritis diuine legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, etatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inuestiget, & examinet.

7. Ordinationes sacrorum Ordinum, statutis à iure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis presentibusq; ad id Ecclesie Canonicis, publicè celebrentur: si autem in alio diocesis loco, presente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper aseat. Vnusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusuis generalis aut specialis rescripti vel priuilegij pretestu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi eius probitas ac mores Ordinarij sui testimonio commendentur. Si secus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

8. Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat, consuetudine quacumque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

9. Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum, intra fines alicuius diœcesis consistentibus, etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis sibi subditus non sit, Tonsuram vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alij exempti, aut collegia, vel Capitula quacumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, literas dimissorias aliquibus Clericis secularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant; sed horum omnium ordinatio, seruatis omnibus quæ in huius sacrosanctæ Synodi decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibusvis priuilegijs, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Penam quoque impositam ijs qui contra huius sanctæ Synodi sub Paulo III. decretum, à Capitulo, Episcopali sede vacante, literas dimissorias impetrant; ad illos, qui easdem literas non à Capitulo, sed ab aliis quibusvis, in iurisdictione Episcopi loco Capituli, sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam decreti, ab officio & beneficio per annum sint ipso iure suspensi.

10. Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligant, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur; ut eò accuratius, quantum sit huius discipline pondus, possint edoceri, ac in unoquoque munere, iuxta præscriptum Episcopi, se exercent, idq; in ea, cui adscripti erunt, Ecclesia; nisi fortè ex causa studiorum absint: atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum atate vitæ meritum & doctrina maior accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium, atque maior erga Presbyteros & superiores Ordines reuerentia, & crebrior, quàm antea corporis Christi Communio maxime comprobabunt. Cumq; hinc ad altiores gradus, & sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis iniicietur, quem non scientiæ spes maioribus Ordinibus dignum ostendat. Hi verò non nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promouantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas iudicio Episcopi aliud exposcat.

11. Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum etatis suæ annum promoueat. Sciant tamen Episcopi, non singulos in ea atate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori atate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

Sequebantur variæ dotes ad sacerdotium requisitæ.

Pars III.

Cccc

12. Subdia-

1563.

12. *Subdiaconi & Diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus iam probati, ac literis, & ijs, quae ad Ordinem exerceendum pertinent, instructi: qui sperent, Deo auctore, se continere posse. Ecclesiis, quibus adscribentur, inseruiant, sciantque, maxime decere, si saltem diebus Dominicis & solemnibus, cum altari ministraverint, sacram Communionem perceperint. Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur. Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegijs ac indultis quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.*

13. *Qui pie & fideliter in ministerijs antea factis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium. Et hi sunt qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint, sed etiam ad populum docendum ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur: atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut praclarum bonorum operum exemplum, & vitae monita ab eis possint expectari. Curet Episcopus, ut quae saltem diebus Dominicis, ac festis solemnibus (si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant) Missas celebrent. Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.*

14. *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolventi potestatem accipiant, decernit tamen Sacrosancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quae gratis detur, obtineat, privilegijs, & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.*

15. *Cum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigijs sexti Canonis Concilij Chalcedonensis inherendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiae, aut pia loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicitur. Nullus praeterea Clericus peregrinus sine commendatitijs sui Ordinarij literis, ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur.*

16. *Ut Sanctorum Ordinum à Diaconatu ad Ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptae, & pluribus in locis*

locis aliquamdiu intermissa, in usum iuxta sacros Canones reuocentur, nec ab hereticis tamquam otiose traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta Synodus, decernit, ut in posterum huiusmodi ministeria non nisi per constitutos in dictis Ordinibus exercentur; omnesq; & singulos prælatos Ecclesiarum in Domino hortatur, & illis præcipit, ut, quantum fieri commode poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus sue diœcesis, si populus frequens, & Ecclesia prouentus id ferre queant, huiusmodi functiones curent restituendas, & ex aliqua parte reddituum aliquorum simplicium beneficiorum, vel fabrica Ecclesie, si prouentus suppetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent: quibus si negligentes fuerint, Ordinarij iudicio, aut ex parte mulctari, aut in totum priuari possint. Quod si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cælibes præsto non erunt, suffici possint etiam coniugati, vitæ probata, dummodo non bigami, ad ea munia obeunda idonei, & qui Tonsuram & habitum clericalem in Ecclesia gestent.

17. Cum adolescentium ætas, nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas; & nisi à teneris annis ad pietatem & religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfecte, ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina Ecclesiastica perseneret: sancta Synodus statuit, ut singule Cathedralis, Metropolitanae, atque his maiores Ecclesie, pro modo facultatum & diœcesis amplitudine, certum puerorum ipsius ciuitatis, & diœcesis, vel eius Prouinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco conuenienti, ab Episcopo eligendo, alere, ac religiosè educare, & Ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc verò collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere & scribere competenter nouerint; & quorum indoles & voluntas spem asserat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuò inferuituros. Pauperum autem filios præcipuè eligi uult, nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium præ se ferant Deo & Ecclesie inferuendi. Hos pueros Episcopus in tot classes, quot ei uidebitur, diuisos, iuxta eorum numerum, ætatem, ac in disciplina Ecclesiastica progressum, partim cum ei opportunum uidebitur, Ecclesiarum ministerio addicet; partim in collegio erudiendos retinebit, aliosq; in locum eductorum sufficet: ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum Seminarium sit. Ut verò in eadem disciplina Ecclesiastica commodius instituatur, Tonsuræ statim atque habitu clericali semper utentur; Grammatices, cantus, computi Ecclesiastici, aliarumq; bonarum artium disciplinam discant: sacram Scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias Sanctorum, atque Sacramentorum

1563. mentorum tradendorum, maximè que ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum ac cæremoniarum formas ediscant. Curet Episcopus, ut singulis diebus Missæ Sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata; & iuxta confessoris iudicium sumant Corpus Domini nostri Iesu Christi; Cathedrali, & alijs loci Ecclesijs diebus festis inseruiant. Quæ omnia atque alia ad hanc rem opportuna & necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum Canoniorum seniorum & grauiorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggererit, constituent; eaq; ut semper obseruentur, sæpius visitando operam dabunt: discolos & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient; eos etiam, si opus fuerit, expellendo, omniaq; impedimenta auferentes, quæcumque ad conseruandum & augendum tam pium & sanctum institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad Collegij fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios sumptus certi redditus erunt necessarij, ultra ea que ad instituendos vel alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesijs & locis destinata, quæ eo ipso huic Seminario sub eadem Episcopi cura applicata censeantur: ydem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur; itemq; duorum de Clero ciuitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius verò ad Clerum pertineat; ex fructibus integris mense Episcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatum, personatum, officiorum, præbendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratum cuiuscumque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatibus, vel conditionibus fuerint, & hospitalium, quæ dantur in titulum, vel administrationem, iuxta Constitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit: Quia contingit: & beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiam si iuris patronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius diocesis, vel alijs Ecclesijs, monasterijs, & hospitalibus, & alijs quibusuis locis pjs, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis Ecclesiarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuscumque alijs Ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen Seminaria discipulorum, vel docentium, ad Commune Ecclesiæ bonum promouendum actu non habentur: hæc enim exempta esse voluit, præterquam ratione reddituum, qui superflui essent, ultra conuenientem ipsorum Seminariorum sustentationem, seu corporum vel confraternitatum, quæ in nonnullis locis schola appellantur, & omnium Monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solui solent, & milites cuiuscumque militiæ aut ordinis, pertinentibus, fratribus Sancti Iohannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis, partem aliquam, vel portionem detrahent, & eam portionem sic detractam, necnon beneficia aliquot simplicia,

cuiuscumque qualitatis & dignitatis fuerint, vel etiam prestimonia vel prestimoniales portiones, etiam ante vacationem nuncupatas, sine cultus divini, & illa obtinentium preiudicio, huic Collegio applicabunt, & incorporabunt. Quod locum habeat, etiam si beneficia sint reservata vel affecta, nec per resignationem ipsorum beneficiorum, uniones & applicationes suspendi vel illo modo impediri possint: sed omnino quacumque vacatione, etiam si in Curia effectum suum sortiantur, & quacumque constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem soluendam, beneficiorum, dignitatum, personatum, & omnium, & singulorum supra commemoratorum possessores, non modo pro se, sed pro pensionibus, quas alijs forsan ex dictis fructibus soluerent, retinendo tamen pro rata, quidquid pro dictis pensionibus illis erit soluendum, ab Episcopo loci per censuras Ecclesiasticas, ac alia iuris remedia compellantur, etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachij secularis: quibusvis, quoad omnia & singula supradicta, privilegijs, exemptionibus, etiam si specialem derogationem requirerent, consuetudine, etiam immemorabili, quavis appellatione & allegatione, qua executionem impediatur, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter Seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperitur; tunc portio ex singulis beneficijs, ut supra detracta, & incorporata ab Episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum vel pro parte remittatur. Quod si Cathedralium & aliarum maiorum Ecclesiarum Prælati in hac Seminarij erectione, eiusque, conseruatione negligentes fuerint, ac suam portionem soluere detrectauerint, Episcopum Archiepiscopum, & Archiepiscopum, & Superiores, Synodus Prouincialis acriter corripere, eosque, ad omnia supradicta cogere debeat; & ut quamprimum hoc sanctum & tam pium opus, ubicumque fieri poterit, promoueatur, studiosè curabit. Rationes autem reddituum huius Seminarij Episcopus singulis annis accipiat, presentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero ciuitatis deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa huiusmodi scholis instituendis prouideatur, statuit Sancta Synodus, ut Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alij locorum Ordinarij Scholasterias obtinentes, & alios, quibus est lectionis vel doctrinæ munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem Scholasticis eligendos, & ab Ordinarijs approbandos, etiam per subtractionem fructuum cogant & compellant. Quod si iudicio Episcopi digni non fuerint, alium qui dignus sit nominent, omni appellatione remotâ. Quod si neglexerint, Episcopus ipse deputet. Docebunt autem prædicti, quæ videbuntur Episcopo expedire. De cetero vero officia vel dignitates illæ, quæ Scholasteria dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatis in sacra Pagina, aut in Iure Canonico, & alijs personis idoneis, & qui per se ipsos id munus

1563.

explere possint, conferantur: & aliter facta pronisio, nulla sit & inualida, non obstantibus quibusuis priuilegijs & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si uero in aliqua prouincia Ecclesia tantâ paupertate laborent, ut Collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus prouincialis, uel Metropolitana cum duobus antiquioribus Suffraganeis in Ecclesia Metropolitana, uel alia prouinciae Ecclesia commodiori, unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum aut plurium Ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum Ecclesiarum educentur.

In Ecclesijs autem amplas Dioceses non habentibus, possit Episcopus unum uel plura in Diocesi, prout sibi opportunum uidebitur, habere Seminaria, quae tamen ab illo uno, quod in ciuitate erectum & constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

Postremo, si uel pro unionibus, seu pro portionum taxatione, uel assignatione, & incorporatione, aut qualibet aliâ ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius Seminary institutio uel conseruatio impediretur, aut perturbaretur: Episcopus cum supra deputatis, uel Synodus prouincialis, pro regionis more, pro Ecclesiarum & beneficiorum qualitate, etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando, aut augendo, omnia & singula, quae ad felicem huius Seminary profectum necessaria & opportuna uidebuntur, decernere ac prouidere ualeat.

Decretum de mansione simpliciter comprobatum est ab omnibus, undecim exceptis, qui aut adiectâ quâdam conditione illud approbarunt, aut aliqua ex parte improbarunt: horum complures dubitationem praese tulerunt, quod uerba praerent argumentum illius interpretandi, perinde ac si mansio diuini esse iuris declararetur; quae declaratio pluribus haud placuerat ut fieret. Gualterio Viterbienti uisum est Decretum nimis seuerum in minores Curiones. Franciscus Blancus Hispanus Auriensis Antistes respondit, Placere sibi sub spe nouae declarationis, quod futuris Cardinalibus interdictum esset Episcoporum Infulas accipere. Guadixensis libertatem commorandi tres menses longè ab diocesi, non probauit; postulauitque, ut Cardinales eligi non possent ante quadagesimum aetatis annum. Theophilus Gallopus Oppidensis Antistes, rationi consentaneum non duxit, ut opus esset tamquam causa necessaria ad absentiam, uenia Summi Pontificis, aut Metropolitanæ. Vnicus in oppugnando Decreto extitit Philippus Maria Campeggius Episcopus Feltriensis, productâ schedulâ, in qua dicebat, uideri sibi res definitas tunc praesertim plenas esse falsitatis, & priorem

e Cuncta in
Actis Palcot.
& Romanis.

rem partem posteriori repugnare: præterea, seruatum non fuisse ritum Concilij; vt prius minorum Theologorum iudicium audiretur, quamobrem denunciabat, se pro virili restitutum, sicuti antea fecerat, prompto tamen animo ad se aut rationi, aut definitioni confirmationique Pontificis submitendum.

10 Reliqua Decreta ad corruptelas corrigendas, accepta sunt communiter per merum verbum *placet*, exceptis sex Patribus, optantibus siue delarationem aliquam, siue tenuem mutationem.

Postremo loco lectum fuit Decretum de celebranda Sessione die decimosexto Septembris, in qua ageretur de Sacramento Matrimonij, & de alijs dogmatibus, nondum definitis, & etiam de collatione Episcopatum, & cuiusuis Sacerdotiorum generis, ac de alijs emendationis capitibus. His verò cuncti assenserunt.

Si mortales probè conciperent gaudium, ex concordia profecturum post diuturnum certamen, quodcumque litigium facile componi posset: sed occulta animorum commotio, utpote inimica, aut nimis amica sui ipsius, sanari non vult, quia extingui non vult.

CAPVT XIII.

Expenduntur variæ Suauis narrationes, variæque ratiocinationes ab eo allatæ aut tamquam suæ, aut tamquam aliorum. De ijs quæ accidisse iam diximus; ac præcipuè, an adhibita à Pontifice cura, ne decernerentur sine concordia articuli controuersi, in ipsius rem esset, an potius in detrimentum, & ex solo publicæ quietis desiderio.

1 **L**iceret mihi Suauem arguere, quòd in hisce rebus enarrandis silentio prætereat tot euentus memorabiles, & sine quorum notitia nihilo melius perciperentur euentus alij ipsis adnexi, quam intelligeretur historia depicta, si variæ imagines multis in locis obuelarentur. Sed vt sincerè loquamur, non magis in eo ille deficit, quàm communiter historici deficiant; nisi quantum aut plus quàm illi gloriatur de intima cognitione arcanorum, aut omittit ex animi perturbatione verum, sibi non ignotum. Duabus in rebus excusari non potest, in eo quod non fuit narrando, siue id ex eius fiducia siue ex fictione proueniat, & in afferendis tamquam certis rerum gestarum causis, non modò à veritate alienis, sed etiam à similitudine veritatis, quod postremum tamen gratiarum actionem promeretur: sic enim quòd mentitur amplius, eò minùs decipit. Ego verò id quod notà dignius est notabo.

Dicit,

1563.

Dicit, Concordiam inter Oratores inſitam, diſplicuiſſe compluri-
 bus *addictis Pontifici, & hanc diſſoluenda Synodi occaſionem optantibus.*
 Quinam erant hi Pontifici addicti? Num Legati? quis acrius quàm
 illi pro concordia laborauit? Poterântne vñquam maiori cum effi-
 cacia ac libertate ſcribere ad mouendum Pontificem, vt is man-
 data reuocaret? Maiorine ſolertiâ vti poterant, ne mandata
 exequerentur, parato etiam animo ad ea ſuſpendenda auctoritate
 propriâ, tamen tam diſertè fuiſſent tradita, & duo ex Legatis præ-
 cipui ſuas familias Hiſpaniæ Regi ſubiectas haberent? Num Vice-
 comes, qui, etſi pariter illi Regi ſubiectus, in litteris ad Borro-
 mæum ſenſus protulit tam ſinceros, quàm expreſſos in volumine
 litterarum eos certè Suauis inſpexerat? An Gualterius, cuius cala-
 mus auſus fuit ad eundem Borromæum ſcribere, offendi Synodum,
 quòd Pontifex eâ iuſſione ^a Legatos cogeret ad agendum, re-
 clamante conſcientiâ, lethalemque noxam committendam? Num
 Paleottus, quem audacter obſtituiſſe, ne res conficeretur, oſtendi-
 mus? Num Boncompagnus, qui per eaſdem notas locutus eſt? An
 communiter eorum phalanx, quibus plurimum Legati fidebant,
 & de quibus ſignificauerunt Pontifici, à tot viris eximijs, beneuolen-
 tiâ in Pontificem plenis, rem fuiſſe vituperatam? Breuiter, id afir-
 mare, tantum repugnat vero ac manifeſto, quantum ſi quis oppo-
 neret Suauis, diſplicere ipſi proſperos hæreticorum in Septemtrione
 ſuceſſus.

^a Litt. Gualt.
 ad Borrom.
 vltimo Iunij
 1563.

Narrat poſteâ, hoc rumore ſedato, propoſitum fuiſſe à Lotha-
 ringo aliud conſilium, vt nimirum duo articuli litigioſi omitte-
 rentur. Palmaris de temporibus error! vñde poſtmodum ſe-
 pè oritur in ferendo de rebus iudicio id quod in quibuſdam veri-
 bus cernimus, qui ſi ordine inuerſo legantur, contrariam ſigni-
 ficationem conficiunt. Rumor ſedatus fuerat ineunte Iulio, & vñque
 à die tertio Iunij ſe in viam dederat Romam verſus is qui Gualterio
 à Secretis erat, cum rebus à Lotharingo propoſitis. Quod ſi Suauis
 id ignorauit quod celatum perſtitit, ſcire tamen debebat quod no-
 torium fuerat, Legatos videlicet vſque à trigeſimo Iunij in hanc
 ſententiam veniſſe, cum de ea & ad Pontificem ſcripſerint, & cum
 omnibus viris publicis ſermonem habuerint, & ipſum Pontificem
 illicò per apertas litteras conſenſiſſe; ac demum à Muſotto, qui
 à Lotharingo, cum contentio ferueſcebat ardentius, miſſus ad illum
 fuerat, confirmationem rei propoſitæ allatam fuiſſe.

Dein refert veraciter, conformia mandata à Ferdinando ſuis
 Oratoribus fuiſſe tradita; ſed ſtatim rei veritatem cauſæ falſitate
 corrupit,

corruptit, vt qui hanc adducit: *Cum animaduerneret Cæsar, maiorem partem paratam esse ad ampliandam auctoritatem Pontificis, timebat ne quid decerneretur, unde Protestantium concordia difficilior euaderet.* Num forte Protestantes admittebant siue auctoritatem siue definitiones illius Synodi, vt proinde interesset concordia cum ipsis, vt sanctiones magis minùsve propitiæ Pontifici promerentur? Nõnne ibi cunctæ ipsorum sententiæ proscriptæ fuerant? Nõnne illi & verbis & scriptis inuecti fuerant in Synodum, tamquam in satanæ synagogam? Nõnne ijdem execrabantur cum suo parente Luthero etiam Synodum Constantiensem, quæ præcipuum erat fundamentum ijs, qui Concilium supra Romanum Pontificem extollere contendebant? Cuiusnam igitur momenti ad concordiam cum Protestantibus censeretur a Cæsare illius Conuentus Decreta? sed nolente Suauis, ex eius calamo magni ponderis voces prodire, *Maiorem partem esse paratam ad ampliandam auctoritatem Pontificis.* Percontor: In quo relidet potestas definiendi; in maiori, an in minore parte? omnium Conciliorum consuetudo, quin omnium communitatum, & ratio ipsa id dicit. Igitur si suffragia fuissent collecta, Pontificis auctoritas ampliata fuisset. Igitur tot prolationes illius Sessionis habitæ non sunt à Legatis, quò Patres distinerent à noxijs Pontifici sanctionibus, optatis à Synodo, prout illis opponebatur, sed vt concordia in rebus definiendis seruaretur. Igitur Pontifex, qui sine dubio de cunctis edoctus erat, cum Legatis iniunxit, vt eas disputationes seponerent, non in suæ utilitatis gratiam id egit, quasi detrimentum aliquod suæ iurisdictioni præuidens, sed potius pacis studio neglexit emolumenta, quæ parati Patrum animi ipsi pollicebantur. Igitur non Pontifex, sed eius aduersarij libertatem Concilij violabant, cum denuntiationibus minisque vnâ impediebant, ne res legitimâ ratione secundum plura suffragia decernerentur. Responderet fortasse Suauis, Maiorem hunc numerum non ita sentire, se metu Pontificis ita loqui. Iam verò ne grauetur quispiam perpendere, quænam potètia grauiorem terrorem incuteret Episcopis, potètia Pontificis, qui extra suam modicam ditionem vires non obtinet ad agendum aduersus Principum conatus, & quem cernimus tam remissè, ac tam æquis de causis se gerentem; an potètia Regis Gallia, Regis Hispania, & Cæsaris, quòrum Oratores plus minùsve Episcoporum magis quàm Romani Pontificis auctoritati fauebant. Et præter illos nec Senatus Venerus, nec reliqui Principes Italici violentiam in suos Præsules intulissent, aut permisissent. Quare si maior pars

Pars III.

D d d d.

ita

1563.

ita loquebatur, maior pars ita sentiebat. Hic verò meos lectores rogo, vt aliquantulum in hoc argumento cogitationem defigant, vt pote in eo quod Achilles esse posset in abijciendis Suauis criminationibus contra Sedem Apostolicam, quod spectat ad hanc tertiam Tridentinæ Synodi conuocationem. Sed pergamus alia ipsius mendacia detegere.

Affirmat, Lotharingum, per eos dies Romam inuitatum à Pontifice litteris beneuolentiæ plenis, statuisse in illis negotijs illi satisfacere. Dein narrat, post alia adhibita studia, deuentum fuisse ad peculiarem, de quo diximus, cœtum præcipuorum Præsulum, in quo iacta sunt fundamenta concordie ante generalem conuentum. Verùm obseruetur, quam bene contexta sit hæc narrationum ac rationum tela. Peculiaris ille cœtus septimo Iulij habitus est, vt liquet ex monumentis suprâ productis, per quæ pariter in historia comprobauit ea, quæ nunc in confutatione cogor repetere. Pontifex autem sexto Iulij per litteras Legatis aperuit amplissimas pollicitationes, sibi Lotharingi nomine à Musotto delatas, simulque consilium ab eodem propositum inuitandi Romam Lotharingi; quod consilium, cum animaduertisset, sicut idem scribit, fuisse profectum à Lotharingo, habebat in animo re ipsa ad reditum Musotti perficere; nec ab animo discrepauit effectus, sicut colligitur ex summa responsionis ad epistolam Lotharingi, ad eundem à Musotto perlata, quæ summa typis impressa legitur in volumine Gallico. Ex his clarè patet, an huiusmodi litteræ, & inuitatio Pontificis ad Lotharingum allata, præcesserint, ac potuerint ipsum impellere ad egerenda, quemadmodum Suauis comminiscitur. Sed humanæ temeritati sæpè contingit, vt cum alicui duæ res gestæ consiliis innotescunt, quarum altera si alteram præuertisset, poterat illam parere, eandem tamquam antecedentem, & alterius causam depingat; tametsi reuera subsecuta fuerit, adeoque nihil effecerit.

Scribit, Hydruntinum neruis omnibus concordie repugnasse: 6 & ex aduerso Legati præcipuam in eo laudem ipsi tribuunt; & in Borromæi responsis honor exhibetur ea de causa^b per verba magnifica, Pontificis nomine.

Dicit, Doctrinæ Decretis maiorem Hispanorum partem assensam 7 fuisse sub conditione, vt seruaretur id quod Oratori sui Regis Legati sponderant, quod erat, ex dicto Suauiano, vt vbi stabiliretur Pontificis auctoritas verbis Florentinæ Synodi, declararetur vnâ, Episcoporum institutionem esse iuris Diuini. E contrario liquet ex Actis, solùm tres Hispanos Præsules, non autem maiorem partem sub

^b Litt. Borromæi. affe. en. de infra libro sequenti.

sub conditione consensisse: hi fuerant Aiala, Casablanca, & Auof-
medianus; atque hic postremus in genere mentionem fecit, nescio
quid fuisse pollicitos Legatos de sexto & octauo Canone, nec ex-
pressa re, nec homine cui promittebatur. Verum est, haberi in
volumine litterarum Vicecomitis, sibi dictum fuisse à Morono,
eam rem promissam esse, quam Suauis indicat, sed cum restrictio-
ne magni momenti, nimirum, declaratum iri Episcoporum institu-
tionem hæreticos damnando; adeoque nihil decernendo de qua-
stione inter Catholicos agitata, An Episcoporum institutio esset à
Deo; nullo alio intermedio, quod attineret ad iurisdictionem.

1563.
Scriptura
Vicecomitis
ad Borrom.
19. Iul. 1563

8 Post rerum gestarum historiam construit Suauis more suo alte-
ram historiam iudicij vniuersalis de rebus gestis: proponitque,
nullam illius Concilij actionem tantâ curiositate à mortalibus ex-
pectatam fuisse, quò semel intelligeretur, quidnam decem menses
in contentione detinuisset tot Præsules Tridenti, & in negotio tot
Aulas Principum: sed, ex adagio, existimatum fuisse partum natiuita-
tis, vnius muris; quippe quòd nemo erat, qui posset quidquam interius
reperire, quòd non modo tam longi temporis operam mereretur, sed ne bre-
uem quidem tam insignium capitum occupationem. Hic scriptor tam
stulte mendax est, vt sæpe mihi liceat absque causæ detrimento assu-
mere onus, à nullo iure impositum accusatis, hoc est, ostendere,
ab aduersario dici quòd fieri nequeat: ita mihi nunc accidit. Quis
vniquam poterat tam distortè ratiocinari, cum vniuersis mortali-
bus innotesceret, Patrum contentionem, & Aularum negotium
non tam fuisse de hac illave parte decidenda, quàm de quibusdam
questionibus decidendis, aut omittendis? In comperto erant cele-
bres turbæ, quæ iam ante Sessionem vigesimam primam accide-
rant de articulo, Cuius iuris esset mansio, & desiderium ab ea vsque ho-
ra Legatorum, vt huiusmodi articulus, quali scopulus grauium per-
turbationum, procul euitaretur. In comperto erat promissio, quæ
oportuit vt ab ipsis fieret Hispanis, quòd articulus ille resumeretur,
cum ad Decreta de Sacramento Ordinis formanda deuentum esset.
In comperto erant continua Hispanorum postulata, vt adimple-
retur promissio. In comperto erat, Seripandum duxisse opportu-
nius omitti articulum, ætate Iulij paratum, An institutio Episco-
porum esset iuris Diuini. In comperto erant turbæ inde subortæ, enata
inde necessitas illius expendendi, & in disceptationem adducen-
dæ auctoritatis Pontificiæ, eiusque supra Concilium prærogatiuæ,
quæ omnia dissidij ac diuisionis discrimen afferebant. Quis igitur,
nisi eorum ignarus, quæ cunctis hominibus ciuili notitiâ asper-

D d d d 2

fis

1563.

sis comperta erant, existimare poterat quasi ridiculum montium partum, quod in lucem fuisset editus post eos decem menses laboriosæ graviditatis partus perfectus, & non abortus confusus, aut schisma monstruosum? Fortasse humanæ prudentiæ opus maximum est, ingentia mala vitare: minus enim in hoc, quam in bonis ingentibus consequendis vim habet fortuna; adeoque dicitur præcipua laus medici esse, non morbum sanare, sed impedire.

Pergit Suavis: *Ab hominibus non nihil versatis in rebus Theologicis desideratum fuisse, ut semel declararetur, quid intelligeret Synodus sub nomine potestatis retinendi peccata secundum sententiam suam, quæ potestas effecta fuerat una pars potestatis sacerdotalis.*

Quo pacto desiderium huiusmodi excitatum est in hominibus, dum hæc Sessio habebatur, in qua ex incidente de hoc argumento agebatur, & non potius cum prodire decisiones Sessionis decimæ quartæ sub Julio, ubi datâ operâ de illo actum est, & tum in primo capite doctrinæ, tum in tertio Canone declaratum est, per ea Christi verba fuisse traditam potestatem remittendi retinendive in Sacramento Pœnitentiæ peccata? quin eo in loco Suavis, dum commemorabat, aut suo more comminiscatur hominum dicta, affirmavit, visam fuisse valdè planam eorum verborum significationem, hoc est, tradi potestatem remittendi peccata vere pœnitentibus, & retinendi ijs, quos Sacerdos minime pœnitentes agnosceret. Quare nos ijs, quæ illic ad confutandas eius calumniosas ineptias tempusimus, haud repetitis, tantummodò addemus, nec bonos Theologos, nec bonos Canonum Doctores esse potuisse illos, qui non percipiebant, pertinere ad iudicariam potestatem non modò quod Principis beneficium illa concedat homini, qui post acta confecta, & expensam causam eo dignus reperiatur, sed quod illud deneget homini, qui post adhibitam eiusmodi diligentiam indignus agnosceatur.

Refert dein complurium admirationem, quod fuisset definitum, *Ordines inferiores aliud non esse, nisi gradus ad superiores, cunctos vero esse gradus ad Sacerdotium*: cum apud antiquos legatur, plerisque clericorum perillere in huiusmodi Ordinibus, ad sacerdotium numquam progressos, & e conuerso, quosdam per eos Ordines minime transeuntes, consecrari sacerdotes. Verùm maiori cum admiratione legetur in Suavi horum admiratio, ab eo qui memoriâ retinuerit, à Synodo numquam dici id, quod ille pro certo ponit, inquam illius coortæ admirationis fundamentum. Affirmatur quidem in secundo Canone, *esse in Ecclesia præter sacerdotium alios Ordines,*

Ordines, & maiores & minores, per quos tamquam per gradus tendatur ad Sacerdotium. Non tamen quia in Republica multi sunt magistratus, quorum vnus ad alterum gradus est, sequitur, minorem non nisi gradum esse ad maiorem, multosque homines, & plures quoque non posse remanere in primo, ad secundum haud progressos; aut euenire numquam posse, vt quis ad secundum prouehatur, primo non conscenso: ita, exempli gratiâ, dignitas meri Præfulis gradus est ad Cardinalis dignitatem; & tamen aliquis renuntiatur Cardinalis, gradum Præfulis prius non obtinens. Neque Synodus declarat, Ordines esse gradus ex ordinatione Christi, & non merè ex ordinatione Ecclesiæ, cum adhuc ad hodiernum vsque diem in quæstione versetur, an omnes Ordines instituti fuerint à Christo, & an idcirco omnes sint Sacramenta, & imprimant characterem. Quod de minoribus Ordinibus negatur à Gabriele Vasques^d cum iniugium Theologorum cohorte.

^d Tom. 3. in
3. Part. disp.
237.

11 Pergamus: valde Sophisticum est id quod obijcit in caput decimumquintum de disciplina, perinde acti sibi contradicat; cum ibi liquidò appareat sensus, nimirum, velle Synodum vt functiones Ecclesiasticæ, sicut mos erat, exerceantur ab eo qui Ordinem ad hoc idoneum obtinet, ijs in locis, vbi non desint huiusmodi Ordinibus initiati, nec opus sit, vt per operam laicorum suppleatur: exercitationem autem, ac ritum perfectum earum, quæ iam dictæ sunt, functionum, iniungi à Synodo in quauis Ecclesia, quoad comòdè fieri possit.

12 Ab alijs improbatur, si Suauis credimus, quòd ad conferendum Sacerdotium tamquam necessaria requireretur docendi populi facultas, quandoquidem animarum procuratio à Sacerdotio seiungi potest. Concedo ea seiungi posse, sed non ita seiungi, vt nunquam coniungi possint. Merito igitur eam requiri facultatem, quâ positâ, semper esset liberum Episcopo vt operâ Sacerdotis, siue perpetuò, siue ad tempus, in populis erudiendis; quod munus Sacerdotibus admodum congruit. Ita pariter adscribendus non est miles ciuili militiæ, qui ad bellum extrâ gerendum aptus non est, quamuis plures ex his militibus ad bellum postea non mittantur.

13 Putidius est aliud obiectum: Perinde fuisse, requiri in sacros Ordines suscipiente latinæ linguæ intelligentiam, ac declarari, Synodum illam non fuisse Oecumenicam, cum ab eo Decreto non possent obstringi Asia, Africa, & bona pars Europæ, vbi latinus sermo in scholis communiter non addiscitur. Aliud est, Synodum quampiam esse Oecumenicam, aliud, velle vt cunctæ suæ leges sint vniuersales, & obseruandæ in quocumque loco Christianæ

1563.

stianæ Republicæ. Prudens legislator plures suarum constitutionum præscribit, non pro cunctis ijs locis, in quibus aliquot sebditos habet, sed pro maiori parte ac præcipua, e cuius bono reliquarum bonum enascitur. Cuinam dubium est, non fuisse mentem Patrum, ut ipsorum sanctiones statuerentur etiam pro ijs regionibus Indiæ, tum ad Occidentem, tum ad Orientem, quæ ad Fidei Catholicæ cultum iam venerant? Quod igitur potissimum intendebant, fuit, ut Ecclesiæ latinæ prospicerent, ex qua, velut e trunco, virtus postea diffunditur in minores ac debiles ramos reliquarum Ecclesiarum: nec pro earum singulis, ob varietatem ac mutabilitatem status ipsarum, componi poterant læges peculiare; sed ex constitutis pro parte maxima ac potissima, deducendi erant proportionè aptiores modi regendi alias, quasi extrema atque inferiora huius corporis membra. Et ita Cardinalium Congregatio, penes quam Romæ cura est & auctoritas interpretandi Concilij, declaravit ex illius mente, in Illyrica regione, à peritia Illyricæ linguæ litteralis excusari latinæ intelligentiam ad Ordines conferendos. Unde constat apertius, quantum in Ecclesia vniuersali opus sit suprêmâ quâdam potestate, semper viuâ & constante, & cuius munus sit confirmare, promulgare, interpretari, relaxare, abrogare, ampliare, aut coarctare constitutiones, prout opportunum animaduernerit.

Persuadere nobis studet, in Germania sexto Cathoni obiectum 14 fuisse, quòd constituat Fidei dogma, *Hierarchiam*, vocem (ait ille) ac significationem alienam, ne dicam contrariam diuinis effatis, & veteris Ecclesiæ consuetudini, & vocem à quodam inuentam, qui etsi alicuius antiquitatis, quisnam, & quando extiterit, haud satis constat, qui alioqui scriptor est hyperbolicus, & quem in usu illius vocis, aliarumq;, quas ipse excogitauit, nemo ex antiquis imitatus est. At verò si sequendus erat modus agendi ac loquendi Christi Domini nostri, sanctorumq;, Apostolorum, & Ecclesiæ primariæ, oportuisse non *Hierarchiam*, sed *Hierodiam*, aut *Hieroduliam* statuere. Et addit, A Petro Paulo Vergerio apud Venonetes, vulgò *Vallem Tellinam*, suarum concionum argumentum fuisse desumptum ab his alijsq;, obiectis aduersus Concilij doctrinam.

Quando collibitum est Suau tam friuola obiecta producere, ipsum reprehendere mihi non licet, quasi ea non adscripserit decenti personæ, scenæque condecienti. Quænam aptior persona, quàm Petrus Paulus Vergerius, homo litteris vix aspersus, seu potius puluerulentus, sed totus temeritate intritus, sicut pater ex illius libris, cuius honesto lectori stomachum mouentibus? Et planè vulgus illius vallis apta erat scena huiuscemodi sententijs, non
ido.

idoneis ut imprimerentur in auditoribus alterius temperaturæ: 1563.
 quare solerter legens Suauis in Epistolis Vicecomitis, per eos dies
 scriptis^e, Vergerium in Valle Tellina concionari contra Conci-
 lium, ijs quæ ab eo dicebantur non expressis, tribuit illi argumenta,
 verisimilia in huiusmodi concionatore. Pudet me illi responde-
 re, etiam si conuincam. Vox Hierarchiæ Ecclesiasticæ usurpatur
 tamquam titulus celebris Operis à S. Dionysio Areopagita, nomen
 inter digniora summâ reuerentiâ in Ecclesia. Dum pro certo Suauis
 affirmat, non satis constare quisnam eorum librorum sit auctor,
 omnino despicit iudicium Sanctorum Doctorum, Oecumenica-
 rum Synodorum, ac Summorum Pontificum, per decem iam sæ-
 cula existentium. Etenim sanctus Gregorius sub nomine Dionysij,
 quem *antiquum ac venerabilem Patrem* appellat, in homilia trigesima
 quarta libros illos adduxit, idemque postea fecerunt S. Martinus
 Pontif. Max. & martyr in Concilio Romano, S. Agatho pariter
 Pontifex in epistola ad Constantinum IV. Imperatorem, Nico-
 laus I. in quadam epistola ad Michaëlem Cæsarem; sextum Con-
 cilium Oecumenicum in Actione quarta, & septimum in Actio-
 ne secunda. Insuper sanctus Maximus monachus & martyr, &
 S. Thomas, eos libros tamquam tales & reueriti & interpretati sunt.
 Quod si ante S. Gregorium expressa mentio non legitur illius
 Operis, quid mirum est, si, cum Christiani, eorumque scripta in-
 sectationibus adeo diuexabantur, nec typorum opera conseruabat,
 diffundebarque memoriam scripturarum, illæ veluti semiuiuæ at-
 que ignotæ plura sæcula iacuerint, cum compertum nobis sit, quid
 Aristotelis, aliorumque præstantissimorum scriptorum Operibus
 acciderit? Quanto minora vestigia comperiuntur apud veteres Hi-
 storia Quinti Curtij? neque tamen ea supposititijs partus existima-
 tur. Longè minus quam hoc, satis esset ad patefaciendam huius ho-
 minis arrogantiam in affirmando confidenter, non satis constare
 de illorum librorum auctore. Sed quoniam aliqui etiam ex Catho-
 licis recentiore tempestate^f, eos in dubitationem reuocarunt, mihi
 verò mens est in re firma rationes meas stabilire, etiam si dem scri-
 ptorem illum non fuisse Areopagitam, sed alium quempiam ex
 veteribus, de quo S. Gregorij auctoritas dubitari non finit, sine du-
 bio satis erat veneratio illis habita per tot sæcula ab Ecclesia, ne
 puderet Synodum illinc desumere vocem quamdam suo proposito
 consonantem.

¹⁶ Quod autem *Auctorem hyperbolicum* illum nominat, delirium est
 ad calumnias construendas. Sæpè utitur (haud negauerim) egre-
 gius

^e Literæ Vi-
 cecomitis ad
 Borrom. 22.
 Iulij 1563.

^f Videri pos-
 sunt cum ip-
 sorum argu-
 mentis apud
 Philippum
 Labbeum
 Soc. Iesu, in
 dissertatione
 historica de
 Script. Eccl.
 quos attingit
 Bellarminus;
 & apud Io-
 annē Mori-
 num ex Ora-
 torio S. Phi-
 lippj Nertij
 in 2. parte
 Commenta-
 rij de sacris
 Eccl. ordina-
 tionibus.

1. 22
 Trid.
 II.

1563.

gius ille Doctor propositione græca *ὑπερ*, quæ Latinè *suprà* vertitur; sed eam vsurpat, cum diserit de rebus planè supremis, hoc est, diuinis, quò palàm faciat, deesse nobis vocabula idonea ad eorum maiestatem explicandam. Quapropter dum illis apponimus voces, ex origine sua significantes obiecta alia terrena, quæ proportionem aliquam habeant ad res diuinas, sed adiecta illis propositione *suprà*, redigimus in memoriam, ab huiusmodi rebus plurimum superari id quod ex vi talium verborum nostris mentibus obuerfatur. Porro perpendat, qui demens non est, an in huiusmodi sermone insit vitium hyperboles, an virtus religionis, sapientiæque altitudo. Tam fieri potest, vt quispiam de Deo scribat cum hyperbole, quàm cum assentatione. Quod si Areopagitam in eo verborum vsu communiter secuti non sunt, omisâ propositione illâ, aut breuitatis causâ, quippe quæ tacitè intelligatur, aut propter ineptitudinem linguæ latinæ, longè minus idoneæ quàm græca, ad hæc venustè componenda; non idcirco vituperatur ille, quin potius vniuersè, & inter alios à S. Thoma commendatur. Verùm quò proteruitatis non peruenit Suauis, dum audet Concilium carpere, quòd sibi sumpserit vocem adhibitam pro titulo memorandi Operis sui à celeberrimo, vetusto & sacro Doctore, simulque velle, vt eius loco poneretur *Hierodiaconia*, hoc est, *rerum sacrarum ministerium*, aut *Hierodulia*, hoc est, *sacrarum rerum seruitus*, voces à Suauiana temeritate compositæ? cum Hierarchia iam esset vocabulum adeò in Ecclesia acceptum, vt non modò S. Maximus nongentis annis ante Concilium in Commentarijs de S. Dionysio ex professo super eo diseruerit; sed inter Scholasticos S. Bonauentura trecentis antè annis Commentarium scripserit sub hoc planè titulo: & hinc à Ioanne Scoto, tanquam à voce notissima, & auctoritatis plena, deducta fuerit Ordinis definitio, dicente *esse facultatem spiritualem ad aliquem actum exequendum in Ecclesiastica Hierarchia*. Et ætate recentiore Albertus Pighius celebrem librum suum aduersus nouas hæreses nominarat, *Defensio Ecclesiastica Hierarchie*. Cur igitur Synodo abstinentum erat ab vsu illius vocis, tam familiaris sacris scriptoribus, adeoque consimilis alijs valdè consuetis, quæ originem eandem, compositionemque vocum græcarum habent, sicut *Monarcha*, *Patriarcha*, *Tetrarcha*, *Exarchus*? Profectò nec legebantur in sacris Litteris, nec obtinebant adeò veterem comprobationem à Doctoribus Ecclesiasticis, vocabula, *homusio*, *Persona diuina*, *peccatum originale*, & alia, cum primum in suis definitionibus ea adhibuit Ecclesia. Ait idem, sua illa vocabula, *Hierodulia*, *Hierodiaconia*, futura fuisse

§ In 4. sentent. in quest. Vnica §. de primo.

fuisse magis consentanea sermonibus & operibus Christi, Scripturae, & etiam veteris Ecclesiae. 1563

Id sine dubio non potest intelligi à Suavi verum esse de ipsis vocibus, secundum sonum acceptis, quippe quæ numquam in usu fuerunt; quare superest, vt de ipsarum significatione loquamur. Ac primò quidem nemini dubium est, humilitati Christi & Ecclesiae antiquæ aptas non respondere voces *ministrandi & seruiendi*; nec easdem alienas esse ab usu recentis Ecclesiae, quæ in suo Capite retinet titulum, inductum ab usu S. Gregorij, *Seruus seruorum Dei*. Sed eiusmodi voces vim non habebant ad exprimendam auctoritatem, & inæqualem dignitatem graduam, ordinem inter se habentium, quod per eos Canones Synodus intendebat: id igitur aptius explicari non poterat, quàm per vocem Principatum significan- tem. Nec à vocibus dignitatem sonantibus abstinuerunt aut Redemptor, aut Scriptura, aut vetus Ecclesia, cum opus fuit huiusmodi sensus explicare. Christus discipulis suis dixit: *Vos me vocatis Magistrum, & Dominum, & bene dicitis; sum etenim*. Et in sacris Paginis, si veteres inspectemus, comperimus, constitutos à Deo, & appellatos sæpè Principes sacerdotum: si recentiores, nomen Diaconorum, hoc est ministrorum (quod Suavis intendebat vniuerso Ecclesiasticorum ordini commune reddere) conspicimus singulariter attributum ordini postremo, & à Sacerdotibus & Episcopis distincto. Quocirca vellem, vt ipse me doceret, quonam pacto poterat Synodus dicere, quò se ad sacra eloquia conformaret, esse in Ecclesia *Hierodiamiam*, constitam ex Episcopis, ex Presbyteris, & ex Diaconis, postremâ parte cum ipso toto non confusâ? Numquid Paulus Apostolus Superiores Ecclesiasticos non appellauit honorifico nomine *Præpositorum*, & nomine *Episcoporum*, quod importat *inspectores*? Non admonuit, illis exhibendam obedientiam? Et quid tandem aliud, nisi prærogatiuas huiusmodi nomen *Principatus* significat? Præterea, in Ecclesia veteri quæ vox magis recepta est, quàm vox *Patriarcha*, hoc est, *Princeps patrum*, siue *Princeps pater*? Quo pacto igitur absque graui mendacio potuit hic scribere, appellationem *Principatus in rebus sacris*, sermonibus & operibus Christi, diuinarum Litterarum, & Ecclesiae veteris repugnare? Qui nomen Principatus damnabat, necesse erat vt damnaret Cyrillum Alexandrinum^h, affirmantem, Petrum omnium primum respondisse Ioannem^h Christo, tamquam Principem, & caput reliquorum: Vt damnaret S. Hieronymum, quiⁱ de Apostolis intellexit illa Dauidis verba: *Principes Iuda, duces eorum, docens, idem valere Principes Iuda, quod*

^h Hom. 12. ad
Ioannem
cap. 64.
ⁱ In Isa. 67.

Pars III.

E e e e

Pris-

1563. *Principes Christi: Ut damnaret S. Augustinum, qui dixit ^k, In Sede Romana semper perstitit Principatus Sedis Apostolica: Ut damnaret S. Gregorium, ubi ille scribit ^l, Sancto Petro fuisse commissam curam & Principatum totius Ecclesie. & alibi super illis verbis Iob: Cum Principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento. Quos alios (subdit) Principes, nisi S. Ecclesie Doctores vocat, quos indefinenter in loco Predicatorum precedentium diuina dispositio subrogat? de quibus eadem Ecclesie Psalmista ait: Pro Patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos Principes super omnem terram? Ut damnaret Bedam, ubi in suis Operibus habet ^m, Petrum recepisse principatum iudiciarie potestatis: Ut damnaret Bernardum, iisdem Apostolis tribuentem ⁿ dictum illud Psalmi: Constitues eos Principes super omnem terram. & ad Eugenium dixit: Tu es heres, & mundus est hereditas. Quod si quis optaret reperire quoque in Ecclesia Principum nomen, vniuerso Episcoporum ordini commune, Hilarium consulat ^o, qui tam longè abest, quòd existimet cum Suauis, hunc titulum opponi titulo *seruorum*, tributo Episcopis in Euangelio, ut scribat, Quamquam parabola serui fidelis ac vigilantis sit cohortatio cunctis communis, tamen per eam præcipi peculiarem quamdam sollicitudinem, ob expectationem Domini, *Principibus populi, hoc est Episcopis*. Verùm diuinare mihi videor, si adhuc viueret Suauis, eum minimè concessurum robori harum omnium rationum, ac tam luculentis testimonijs, contententem, haud debuisse Tridentinam Synodum uti voce quâdam, ad id vsque temporis in cunctis præteritis Concilijs non vsitatâ. Id si verum esset, argueretur, nulli Concilio licuisse vocabulum adhibere, in alio antiquiore Concilio non contentum: adeoque cunctas Synodos, exceptâ primâ, quoties vocem illâ posuerunt in suis decretis, ex priori, aut ex sacris Literis non desumptam, reprehensione dignas esse. Sed insuper concessum mihi est ut Suauis insaniam refellam, simulque eius ignorantiam, probatione clariore & expugnabili. Quisnam malus genius hominem impulit, ut tamquam certum pronuntiaret, Ecclesiam & antea acta Concilia se abstinuisset ab ea voce ad illum vsque diem? Oecumenica Concilia pauca tandem sunt, & in scriptore, qui doctrinam ad eò profiteretur ac iactat, dedecus potius est ea ignorare, quàm laus eadem pernoscere. Iam verò in octauo Concilio, quod anno salutis circiter 870. fuit celebratum, licuisset Suauis legere hanc vocem, suis auribus ad eò dissonantem, non in vnico solum loco, qui fugiat & fallat oculum, sed in duobus, videlicet, tum in Actione sexta, ubi Metrophanes Smyrnæ Archiepiscopus appellat Nectarium, Ambrosium & Nicephorum*

^m In hom. in festo SS. Petri & Pauli.
ⁿ In initio lib. 3 de Confidatione.

^o In cap. 17. Comment. in S. Matth.

phorum memorabiles Hierarchas; tum in decima, cap. 14. vbi 1563.
nomen, honor, ac ritus Hierarchicus Angelorum ad Episcopos
Ecclesiæ transfertur.

18 Narrat denique Suavis in articulo de mansione, post tam diu-
turnum studium egregiam aliquam decisionem expectari; sed pro-
nuntiatum denique fuisse id solum, quod clarum erat, cum sit cui-
dens ex lege naturali, nemini fas esse à suo munere, nisi legitimam
ob causam, abesse. Benè est, definitioni Concilij tribui hac vice ab
aduersarijstamquam vnicum probrum nimis dilucidam veritatem.
Sed quâ ratione poterat definitio vltra procedere, quod spectat ad
ius diuinum, cum Suavis ipse dixerit, in hac re auctoritatem Scri-
pturarum ac Patrum esse cohortationem ad perfectionem, nec esse
quidquam solidi nisi Canones Ecclesiasticos? Igitur si Concilium
strictiorem obligationem definiuisset, falsum definiuisset. Præter-
eà, vbinam ille reperit vetitum illud adedò clarum, ne quisquam
absit à suo munere sine causâ legitima? Quot sunt munera, quæ re-
cte administrantur etiam in absentia per delatas rerum notitias, mis-
saliq; iussiones, & per præsentis Vicarios? Parum igitur non fuit,
definiri, hanc diligentiam sic adhibitam satis non esse ad excusan-
dam absentiam, & ab absente lethalem noxam contrahi. Nec etiam
præterea conduxit, quod Cardinales includerentur, de quo prius obie-
ctum fuerat: à maiore obligatione assistendi Romanæ Ecclesiæ ex-
cusari minorem de peculiaribus Ecclesijs, præsertim cum eas sæpè
non obtineant ex titulo, sed ex administratione, eisdemq; melius
ipsi ob ampliorem auctoritatem possint è longinquo regere, ac se-
lectorum ministrorum operâ, quam minoris notæ Præsules per præ-
sentiam: quæ rationes adductæ fuerant ætate Pauli III. ne com-
prehenderentur in Decreto, & à nobis ibi relatæ. Vt paucis dicam: id
quod homines communiter optabant, non erat definitio contem-
platricis doctrinæ, quæ nulli est detrimento, si persistat incerta inter
Doctorum opinamenta, sicut aliæ multæ; sed vt pessimus ac nocen-
tissimus abusus non residendi tolleretur. Sublatus hic fuit eo Decre-
to, pœnis ac sanctionibus in eo statutis, simul etiam stimulis adiectis,
quibus inde stimulati sunt Pontifices ad illud confirmandum ac ro-
borandum. Igitur expectationi votoque mortalium satisfactum est.

Iam verò cum hæc ibi peracta fuerint communi quiete ac vo-
luptate, post tam diuturnas ac periculosas procellas, appellari pro-
fectò non potest cum Suavi ea Sessio, Montium partus in murem
degenerans; sed potiùs, quando is exemplo suo me ad fabulas
trahit, Partus admirationis, quo nata est Iris, tranquillitatis nuntiâ.